

KVLO

www.kvlo.nl

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

LICHAMELIJKE OPVOEDING

1

Jaargang 95

JAN. 2007

**TOPIC: BASISONDERWIJS
HET MAKEN VAN EEN VIDEOCLIP
CONTRIBUTIE 2007
TER DISCUSSIE**

R

KVLO REGISTRATIE

De vorige aflevering over de registratie eindigde met de stelling: 'De invoering van het bekwaamheidsdossier geeft een impuls aan het verhogen van de kwaliteit van leraren.' De stelling heeft op het internet bij 'Mijn KVLO' uiteenlopende reacties opgeleverd. Met de ingang van deze cursus is het bekwaamheidsdossier op scholen ingevoerd, maar voorlopig is de vraag: wordt het ballast of bagage voor de onderwijsgevende? Door: Hilde Bax

GOEDE LERAREN BEWEGINGSONDERWIJS

De kern van de Wet BIO is goede leraren voor goed onderwijs. Het bekwaamheidsdossier heeft daarbij de functie van ontwikkelingsinstrument. Het is nodig dat leraren hun bekwaamheid tijdens de uitoefening van hun beroep bijhouden en dat scholen hen daartoe stimuleren en mogelijkheden bieden. Dit sluit aan bij kwaliteitsdenken, een leven lang blijven scholen en ontwikkelen.

De reacties op de stelling, dat het bekwaamheidsdossier een impuls geeft aan de kwaliteitsverbetering van leraren, maken duidelijk dat realiteit en ideaal niet in elkaars verlengde hoeven te liggen.

Een paar voorbeelden:

'Ik word helemaal tureluurs van alle bijcholingen die door de managers bij ons op school verplicht worden gesteld, nou beginnen ze bij de KVLO ook al. Ik ben een goede vakleerkracht, heb een schitterende accommodatie en wil graag goed bewegingsonderwijs blijven geven.'

'Het wordt een papieren dossier, waarin niet inhoudelijk, maar kwantitatief, de kwaliteit van leraren wordt verhoogd.'

'Het is niet duidelijk hoe de schoolleiding gaat werken met het bekwaamheidsdossier.'

Deze uitspraken maken duidelijk dat het bekwaamheidsdossier en de mogelijkheid die de KVLO gaat bieden voor registratie op zich geen garantie bieden voor het vergroten van de professionalisering. Anderzijds is op te merken dat scholingen en andere manieren van deskundigheidsbevordering wel beter zichtbaar gemaakt kunnen worden naar collega's en de schoolleiding. Het is de bedoeling dat het bekwaamheidsdossier en de KVLO-registratie kansen bieden aan gedreven leraren bewegingsonder-

wijs. Tot op heden was het makkelijker in het onderwijs 'carrière' te maken in de managementlijn, dan vanuit een grote inhoudsdeskundigheid. Wellicht zal met de verplichting van het bekwaamheidsdossier hiervoor in scholen weer meer aandacht en waardering komen.

'De toekomst zal het uitwijzen.'

BEKWAAMHEIDSDOSSIER

Over de manier waarop het bekwaamheidsdossier binnen de school gaat functioneren is weinig voorgeschreven. Er is vrijheid aan de school om de vorm en inhoud te bepalen. In goed overleg maken schoolleiding en werknemers hierin keuzes.

BEKWAAMHEIDSDOSSIER, GOED VOOR PROFESSIONALISERING?

Formeel is de school verantwoordelijk, maar het bekwaamheidsdossier gaat over de kwaliteitsontwikkeling van het personeelslid. Het is daarom heel goed mogelijk dat het de vorm van een portfolio krijgt waarbij de onderwijsgegenden de bewijsstukken leveren. Daarbij valt te denken aan een actueel curriculum vitae, getuigschriften, persoonlijk ontwikkelplan, resultaten van afspraken van functionerings- en beoordelingsgesprekken en scholingen. Voorbeelden van bekwaamheidsdossiers en meerjaren personeelsbeleid zijn te vinden op: www.bekwaamheidsdossier.nl - voorbeelden - download 'professionals sturen samen'

Stelling:

De leraar is eigenaar en verantwoordelijk voor de opbouw van zijn bekwaamheidsdossier.

Reactie: Mijn KVLO via de website

Correspondentie: hilde.bax@kvlo.nl

EN V

RUB

INHOUD

TOPIC

BASISONDERWIJS

Op 1 november 2006 was de studiedag basisonderwijs op de ALO van de Hogeschool van Amsterdam. Thema van de studiedag 'Perspectieven op leren bewegen'. Drie perspectieven stonden centraal: de legitimering van het vak, sportstimulering en het leren van de kinderen.

In dit nummer zijn artikelen opgenomen van collega's die aan deze studiedagen een bijdrage leverden. Allereerst gaat Harry Stegeman in op de legitimering van het vak, de relatie met de sport en enkele recente onderzoeken. Marco van Berkel doet verslag van zijn workshop 'Trends of traditie'. In het artikel 'Het ontplooiën van een bewegingsperspectief' wordt ingegaan op het begeleiden van het leren van kinderen. In het artikel 'Een aangepaste sport/spelmethode' wordt aangegeven hoe via methodische stappen via enkele doelspelen gewerkt kan worden in de richting van op maat aangeboden sportspelvormen. In 'Buitenspelen en speelpleinen onder de loep' wordt gekeken hoe we weer lekker kunnen spelen.

Speciaal woord van dank aan de beide gastredacteurs Marco van Berkel en Chris Hazelebach voor hun rol als 'trekker' aan dit topic.

06 | BEWEGINGSONDERWIJS: BELANG, BEDOELING EN BEVINDINGEN *Harry Stegeman*

10 | TRENDS OF TRADITIE *Marco van Berkel*

13 | EEN AANGEPASTE SPORTSPELMETHODIEK. MET STAPPEN, SPRONGEN EN SCHUIVEN *Chris Hazelebach*

34 | SCHUIVEN IN DE AANGEPASTE SPORTSPELMETHODIEK *Chris Hazelebach*

38 | HET ONTPLOOIEN VAN EEN BEWEGINGSPERSPECTIEF *Bruno Oldeboom, Jeroen Steeman, Corine Visser*

42 | BUITENSPELEN EN SPEELPLEINEN ONDER DE LOEP *Bastiaan Goedhart, Ton de Ruijter*

EN VERDER

46 | Het construeren van leertaken in het bewegingsonderwijs (3) / *Gert van Driel, Jeroen Koekoek en Harry Stegeman*
55 | De WMS is een feit / *Jilles Veenstra*

PRAKTIJK

22 | Boksen in het voortgezet onderwijs (2) / *Jan Schijvenaars*

28 | Het maken van een videoclip / *Jorg Radstake*

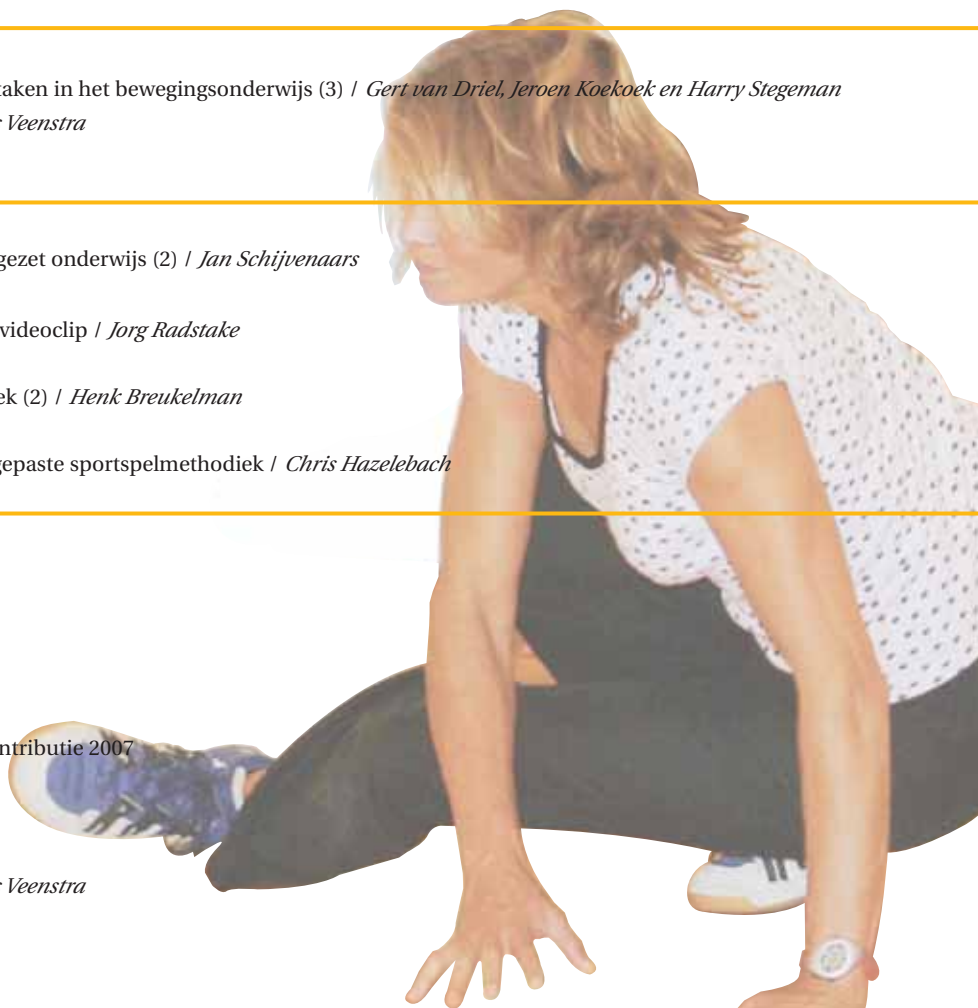
33 | Het evenwicht is zoek (2) / *Henk Breukelman*

34 | Schuiven in de aangepaste sportspelmethode / *Chris Hazelebach*

RUBRIEKEN

02 | Registratie
05 | Eerste pagina
19 | Ter discussie
37 | De IRP-praktijk
49 | Boeken
51 | Van het hoofdbestuur, contributie 2007
53 | Afdelingen/agenda
53 | Gelezen
54 | Laatste pagina
55 | De WMS is een feit / *Jilles Veenstra*

centrum voor
NASCHOLING
AMSTERDAM

VEELZIJDIG IN
ONDERWIJSVERBETERING

Professionele begeleiders in de school

Opleidingen 2007-2008

Coach in het Onderwijs

Eénjarige Post-HBO registeropleiding

Supervisor in het Onderwijs

Tweejarige Post-HBO registeropleiding (LVSB erkend)

Interne personeelsbegeleiding faciliteert en stimuleert professionalisering in het kader van de wet BIO, individueel en in teams. De door ons opgeleide begeleiders leveren een bijdrage aan het vormgeven van integraal personeelsbeleid, het werken aan onderwijsvernieuwing en de ontwikkeling tot opleidingsschool.

Coaching vindt primair plaats binnen de context van de schooldoelen. Supervisie richt zich op meer persoonlijke leertrajecten van de medewerker als professional.

De opleidingen richten zich op docentbegeleiders, opleiders en middenmanagers die taken op het gebied van begeleiding van personeel (gaan) vervullen, nascholers en adviseurs. Zij rusten toe voor een (bovenschoolse) begeleidingsfunctie in de organisatie. In maart t/m mei organiseren wij op diverse locaties voorlichtingsbijeenkomsten.

Informatiebijeenkomsten 2007

Coach: 24/4, 23/5, 31/5 • Supervisor: 19/3, 28/3

Meer info: www.centrumvoornascholing.nl of Eibakker@cna.uva.nl

CSL0017

UvA HvA

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De nieuwste generatie zaalscheidingen

Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in **alle** zaal delen door **nieuw** akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn B.V.
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Collectief ziektekosten

KVLO pakket polis

- [• auto • woonhuis
• aansprakelijkheid
• caravan • doorlopende
reis • etc, etc.]

Met hoge kortingen voor KVLO-leden • Ga naar: www.KVLOverzekerings.nl

Contactpersonen: Willem Broertjes & Eveline Balk
wbroertjes@elswoutgroep.nl & ebalk@elswoutgroep.nl

Lancyr Elswout
Zijlweg 314
2015 CP Haarlem
Postbus 2121
2002 CC Haarlem

Telefoon 023 - 751 00 00
Fax 023 - 751 00 01
E-mail info@elswoutgroep.nl
Internet www.elswoutgroep.nl
K.v.K. nr. 34170831

COLOFON

Redactie: Hans Dijkhoff
(hoofdredacteur) Jacqueline
Tangelder (redactiemedewerkster)

Redactieraad: Harry Stegeman (vz), Hilde Bax, Henk Breukelman, Marianne van Bussel-Schippers, Bert Boetes, Lars Borghouts, Danny van Dijk, Ernst Hart, Maarten Massink, Chris Mooij, Eric Pardon, Jorg Radstake.

Redactieadres: KVLO,
Postbus 398, 3700 AJ Zeist,
e-mail: redactie@kvlo.nl

Abonnement Lichamelijke

Opvoeding: Jaarabonnement
€ 55,- (buitenland € 80,-)
Losse nummers € 3,- (excl.
verzendkosten)

Handelsadvertenties:

Bureau Van Vliet BV, Passage
13-21, Postbus 20, 2040 AA
Zandvoort, fax: 023 571 7680
e-mail: zandvoort@bureauvan-
vliet.com

www.bureauvanvliet.com

Verschijningsdata 2007:

19 jan., 9 feb., 2 maart,
30 maart, 27 april, 18 mei,
15 juni, 6 juli, 24 aug., 14 sep.,
5 okt., 26 okt., 16 nov., 7 dec.

Druk: Drukkerij Giethoorn Ten
Brink, Postbus 41, 7940 AA
Meppel. Tel.: 052 285 5111.

Vormgeving: FLIZZ new media
solutions, Stationsweg 44a,
7941 HC Meppel. Tel.: 052 224
6162.

DTP: Jan Ottens, Drukkerij
Giethoorn Ten Brink.
Aanbieding en plaatsing van
teksten en foto's houdt tevens
mogelijk gebruik op de KVLO-
website in, uiteraard met ver-
melding van auteur en foto-
graaf. Overname van artikelen is
alleen toegestaan met bronver-
melding en na goedkeuring van
de auteur. De redactie is verant-
woordelijk voor de samenstel-
ling. Niet alle artikelen behoeven
de (volledige) instemming van
de redactie te hebben.

Mededelingen vanwege de ve-
reniging en artikelen, die het
beleid van de vereniging raken,
zijn voor verantwoordelijkheid
van het hoofdbestuur.

Dagelijks bestuur KVLO:

G. van Driel, voorzitter mw. drs.
B. Zandstra, secretaris mw. M.
G. van Bussel-Schippers, pen-
ningmeester e-mail:
bestuur@kvlo.nl

Ledenadministratie: abon-
nementen en personeelsadver-
tenties: KVLO, Postbus 398,
3700 AJ Zeist. fax: 030 691
2810 e-mail: ledenadm@kvlo.nl
site: www.kvlo.nl Opzeggingen
dienen aangetekend te geschie-
den vóór 1 december van het
lopende jaar (kandidaatleden
vóór 1 augustus). De opzeggin-
gen worden door de KVLO
bevestigd. Contributie KVLO:
zie de website of neem contact
op met onze ledenadministratie

ISSN-nummer: 0024-2810

Telefoon: ledenadministratie
030 693 7676, algemeen 030
692 0847.

Secretariaat Thomas

Groeipering: Drs F. Huijboom,
P. Potterstraat 26, 5143 GX
Waalwijk, tel.: 041 633 3022,
e-mail: fred.huijboom@wxs.nl

Bezoekadres: Zinzendorflaan
9, e-mail: irp@kvlo.nl

**De afdeling rechtspositie
is dagelijks bereikbaar
van 12.30 tot 16.30 uur
030 693 7678**

KVLO: 145 JAAR VOOR KWALITEIT EN VAKMANSCHAP

EERSTE PAGINA
DOOR GERT VAN DRIEL

Het hoofdbestuur wenst alle leden, be-
stuursleden en de medewerkers van het bu-
reau een gezond en succesvol nieuw jaar.

Het jaar 2007 is voor onze vereniging een
lustrumjaar. In dit jaar bestaat de vereni-
ging 145 jaar. Op 7 februari 1862 was er een
eerste bijeenkomst waarin de plannen wer-
den besproken tot het stichten van een ver-
eniging van gymnastiekonderwijzers in
Nederland. Het initiatief voor deze vergade-
ring was genomen door de Heer Vestdijk uit
Haarlem (bron: *Geschiedenis van de Licha-
melijke Opvoeding in Nederland*, Kramer en
Lommen). Vanaf de eerste bijeenkomsten
van de vereniging vormde een tweetal doe-
len de pijlers van de vereniging en het door
het bestuur gevoerde beleid. Allereerst het
bevorderen van de plaats en de kwaliteit
van het onderwijs in de lichamelijke opvoe-
ding. Zo meldden de eerste statuten dat de
vereniging zich wilde richten op: 'Het bren-
gen van eenheid in het onderwijs en beoe-
fenen der gymnastiek'. Daarnaast heeft ook
vanaf het begin de behartiging van belan-
gen van de individuele leden een rol ge-
speeld. Opnieuw uit de eerste statuten: 'Het
bevorderen van de aanstelling van leden
der vereniging tot onderwijzers in de gym-
nastiek'.

Bladerend door de historische geschriften
valt vooral op dat idealen om met elkaar te
strijden voor goede en voldoende lichame-
lijke opvoeding de belangrijkste drijfveren
waren in de discussies binnen de vereni-
ging. Dit is bijvoorbeeld ook terug te vin-
den in de meerdere commissies die door de
verschillende hoofdbesturen zijn aange-
steld en die als taak hadden om leerplan-
nen te maken en te laten landen bij de col-
lega's. Tegelijkertijd betekent dit opkomen
voor het belang voor kwaliteit in lichame-

lijke opvoeding ook dat er in het onderwijs goed opgeleide
mensen worden aangesteld en wel onder voorwaarden die
tenminste vergelijkbaar zijn met andere beroepsbeoefenaren
met een vergelijkbare opleiding en taak. En dan zijn we zo-
maar aangeland bij de andere pijler: het opkomen voor indivi-
duële belangen van leden.

Vanuit de historie valt heel goed te begrijpen waarom deze
beide doelen steeds een rol hebben gespeeld in de geschiede-
nis van de lichamelijke opvoeding en in die van onze vereni-
ging in het bijzonder. Maar door buitenstaanders is aan de
vereniging en het gevoerde beleid hierop ook regelmatig het
verwijt gemaakt haar ideële doel slechts in te zetten voor het
individuele, materiele belang van haar leden. Wanneer wij uit
de geschiedenis willen leren, dan is het dat in het verenigings-
beleid steeds tot uitdrukking moet komen dat deze beide be-
langen niet zonder elkaar kunnen. Maar het noopt ook tot het
zoeken van een goede balans en het goed verwoorden van de
relatie tussen beiden.

Dat zal zeker ook opnieuw moeten gebeuren in het komende
jaar wanneer wij aan de slag gaan met het ontwikkelen van
een nieuw beleidsplan voor de vereniging. Startend met de
vraag naar onze drijfveren, onze missie, zal steeds opnieuw
een vertaling gemaakt moeten worden naar actueel, concreet
beleid en actie. Beleid dat alleen succesvol kan worden wan-
neer het in interactie tussen leden en bestuur is bediscussi-
eerd en uiteindelijk vastgelegd. Wij hopen daarbij op be-
geesterd en betrokkenheid van velen.

En daarmee is een belangrijk voornemen van het hoofdbes-
tuur voor dit nieuwe lustrumjaar uitgesproken.

BASISONDERWIJS

INLEIDING OP STUDIEDAG BASISONDERWIJS

BEWEGINGSONDERWIJS: BELANG, BE

In dit artikel, dat een weergave is van de inleiding op de basisschoolstudiedag op 1 november jl. in Amsterdam, komen twee kwesties aan de orde. De eerste betreft de legitimering van het bewegingsonderwijs, oftewel de vraag naar waarom het goed is dat ons vak er is.

Maar hoe (goed) doen we het eigenlijk? Er worden enkele (voorlopige) resultaten gegeven van momenteel lopend onderzoek naar de kwaliteit van het bewegingsonderwijs op de basisschool. Door: Harry Stegeman

'Scholen zijn tankstations voor de geest. Groot was dan ook mijn verbazing toen ze op school ook mijn lichaam wilden onderwijzen. Over bokken moest ik sprongen, ik moest in rekken klimmen, rare pasjes maken, hardlopen tot ik puffte, voetballen tot ik viel. Verbazing maakte plaats voor verontwaardiging. Waarom kreeg ik in plaats van kennis een bal naar mijn hoofd? In de gymnastiekzaal werden de hooggestemde idealen van mijn jongensgeest met grote voeten getreden.

Hoort sport op school thuis? Niet meer dan tangodansen, pindapellen of pimpampetten, lijkt me. Meer iets voor je eigen vrije tijd. Louter tijdsverspilling' (Midas Dekkers in: Lichamelijke oefening).

BEKWAAM MAKEN VOOR DEELNAME AAN DE BEWEGINGSCULTUUR

Dat het er in het bewegingsonderwijs uiteindelijk om gaat de leerlingen (meer) bekwaam te maken voor deelname aan de bewegingscultuur, wordt vandaag de dag weliswaar niet door iedereen, maar toch wel tamelijk breed onderschreven.

De doelstelling (volgens sommigen gaat het eerder om een legitimering) vraagt op een aantal punten om een nadere toelichting: (1) wat is 'bewegingscultuur'?; (2) waarom is het van belang eraan deel te nemen?; (3) wanneer ben je 'bekwaam'?; (4) waarom ligt hier een taak voor de school?; (5) gaat het niet om meer dan 'bekwaam maken voor de bewegingscultuur' alleen?

BEWEGINGSCULTUUR

Het gaat in de bewegingscultuur om activiteiten waarbij het bewegen dominant is, of waarin het bewegen gethematiseerd wordt. De essentie is dat er aan bewegingssituaties wordt deelgenomen: er wordt gegymd, gehandbald, geskate, gedanst, gejudoed. In de sportzaal, op de ijsbaan, op straat, op het plein, op het strand, op de camping. En dat alleen, of samen met anderen, op eigen houtje, binnen de sportvereniging, bij het sportbuurtwerk, in de dansstudio, in het fitness-

centrum. Iedereen doet of deed het ook op school. De leerling is niet iemand die wordt voorbereid op deelname aan de cultuur. Hij is niet iemand die nog even in de wachtkamer zit, hij neemt al deel en leert via die deelname een zelfstandige bijdrage te leveren.

WAAROM DEELNEMEN?

Waarom is het belangrijk om aan die bewegingscultuur deel te nemen?

Deelname aan de bewegingscultuur is in meerdere opzichten goed voor wie deelneemt. En (mogelijk en onder voorwaarden) ook voor de samenleving.

Wat moet ik hier over de betekenis voor die deelnemer nog zeggen? Laat me volstaan met de vaststelling dat, alleen al gelet op het feit dat meer dan zestig procent van de Nederlanders regelmatig in beweging komt, deelname aan de bewegingscultuur kennelijk in een fundamentele behoefte aan, laat ik maar zeggen, individueel welzijn voorziet. Of ze nu voor hun plezier sporten en bewegen, om hun bekwaamheden te vergroten, om een prestatie te leveren, om hun gezondheid of fitheid te verbeteren of om contacten te leggen.

Daarnaast is er dus het belang voor de samenleving.

Sport, bewegen draagt ontegenzeggelijk bij aan de volksgezondheid. Mensen worden fitter, voelen zij zich beter, waardoor zij minder snel medische hulp behoeven en minder op school of het werk verzuimen. En als je de gezondheidsrisico's (denk aan sportblessures) en de gezondheidsbijdragen van sport tegen elkaar afweegt, blijkt dat sport - in economische termen - per saldo leidt tot een aanzienlijke besparing. Sport kan verder als bindmiddel tussen mensen werken en aldus een belangrijke functie hebben bij de identiteitsvorming en bij de integratie en emancipatie van zowel individuen als groepen. Ook kan sport een belangrijke rol spelen bij socialisatie- en resocialisatieprocessen. Dat kan allemaal, maar het gebeurt niet per se.

Let wel: het gaat hier over het belang, of het mogelijke belang, van deelname aan de bewegingscultuur. En dus niet over het belang - laat staan over de doelstellingen - van het bewegingsonderwijs!

IG, BEDOELING EN BEVINDINGEN

FOTO: HANS DIJKHOFF

Harry Stegeman

WANNEER BEKWAAM?

Wanneer is iemand bekwaam in de bewegingscultuur te participeren? Ik zou zeggen: als hij op een eigen wijze, zelfstandig, verantwoord en blijvend samen met anderen kan meedoen. Heel kort over dat 'zelfstandig', 'verantwoord' en 'blijvend'. In heel veel bewegingssituaties is geen sprake van leiding of begeleiding. Dat betekent dat de deelnemers aan die bewegingssituaties in staat moeten zijn *zelfstandig* te werken. Het betekent ook dat ze het bewegen tot op zekere hoogte zelf moeten kunnen regelen.

Er pleit nog iets voor dat zelfstandig werken: het is uit onderzoek bekend dat de voor aanhoudende deelname vereiste succeservaringen des te waarschijnlijker en des te sterker zijn, naarmate de deelnemers de uitvoering meer zelf hebben leren bepalen: de ervaring dat prestaties het gevolg zijn van eigen, zelfgekozen gedrag versterkt de competentiebeleving en de motivatie.

De deelname aan bewegingssituaties moet *verantwoord* zijn: ongelukken en blessures moeten worden vermeden en aanvaarde waarden en normen in acht genomen. Het gaat bij dat laatste om het accepteren van verantwoordelijkheid voor jezelf en voor anderen, om het accepteren van beginselen van fair play, om het accepteren van andermans eigenheid en grenzen en om de vaardigheid om op een adequate wijze en met respect met anderen te kunnen omgaan.

Met 'verantwoorde deelname' wordt ook bedoeld dat de deelnemers de bewegingscultuur niet klakkeloos moeten overnemen en kopiëren, maar dat ze er waar nodig kritisch afstand van moeten kunnen nemen en er opnieuw vorm aan moeten kunnen geven.

In de samenleving voltrekken zich voortdurend veranderingen. Deelnemers aan de bewegingscultuur moeten, willen ze *blijven* deelnemen, over een breed en wendbaar bewegingsrepertoire en over wendbare kennis over bewegingssituaties beschikken: ze moeten grondprincipes kennen, die in een reeks van overeenkomstige bewegingssituaties toepasbaar zijn.

Plezier hebben in bewegen is voorwaarde voor blijvende deelname. Maar de ervaring van het kunnen en het gevoel voldoende competent te zijn, zijn bepalend voor het plezier op langere termijn! Er kan voor blijvende deelname dan ook niet worden volstaan met het bieden van ervaringen met een vluchtig en oppervlakkig karakter; daarvoor is in de regel 'echte' bekwaamheid voor participatie in bewegingssituaties vereist.

TAAK VOOR DE SCHOOL

Om dit allemaal te kunnen realiseren, is er ontegenzeggelijk een taak voor de school weggelegd. Helaas is niet iedereen daarvan overtuigd. Vooral in economisch krapere tijden wil bij beleidsmakers, politici en ook schoolleiders nog wel eens de mening postvatten, dat de school zich moet beperken tot

Aandacht tijdens de voordracht

wat zij basisvakken achten: rekenen, lezen, taal, wiskunde, Engels en dergelijke. Wie meer wil leren, zo is de redenering, zoekt zijn heil maar buiten de school. Alsof de leerervaringen die je in de wijk, op de sportclub en in de sportschool opdoet dezelfde zijn als die in het bewegingsonderwijs!

Bewegingsonderwijs en sport zijn niet inwisselbaar. De leerervaringen die je in de sportschool of sportclub opdoet, zijn niet dezelfde als die het bewegingsonderwijs biedt. Ze zijn in de regel zeer eenzijdig, er wordt slechts één tak van sport aangeboden, het competitie-element staat centraal, je wordt ingedeeld naar niveau, er wordt niet systematisch óver bewegen geleerd, er wordt niet of nauwelijks aandacht geschonken aan het zelf leren regelen van bewegingssituaties en er wordt doorgaans geen kritische sportattitude bijgebracht.

De school beschikt, als het goed is, over goed opgeleide vakspecialisten, die in staat zijn de voor adequate deelname aan de bewegingscultuur vereiste competenties bij te brengen. Het bewegingsonderwijs stelt de sportervaringen die buiten de school worden opgedaan bij en vult deze aan; de jeugd leert bijvoorbeeld dat sportbeoefening niet per definitie de vorm hoeft te krijgen die zo domineert in het beeld dat de media van sport presenteren.

Het bewegingsonderwijs leert jongeren een manier van omgaan met de eigen lichamelijkeheid en de bewegingscultuur te vinden, die ook op latere leeftijd van belang is.

Het bereikt bovendien alle jongeren: jongens, meisjes, bewegingsbegaafd, bewegingszwak, sociaal sterk, sociaal zwak, autochtoon, allochtoon en volgt ze tot minimaal het zestiende levensjaar in hun bewegingsontwikkeling.

En ten slotte biedt de school een adequaat pedagogisch klimaat: het onderwijs vindt op een systematische wijze plaats, planmatig en aangepast aan individuele behoeften en mogelijkheden.

Kortom: de school vervult een sleutelrol, als het om het bekwaam maken voor deelname aan de bewegingscultuur gaat.

MEER DAN INTRODUCTIE IN BEWEGINGSCULTUUR?

Maar gaat het in het bewegingsonderwijs niet om meer dan 'bekwaam maken voor de bewegingscultuur' alleen? Reiken de effecten van bewegen en sport op school niet verder? Ongetwijfeld. Het bewegingsonderwijs wordt geacht, net als alle andere vak- en leergebieden, bij te dragen aan het realiseren van algemene schooldoelstellingen. Je kunt daarbij denken aan het ontwikkelen van algemene sociale en communicatieve vaardigheden en van algemene leer- en ontwikkelbekwaamheid. En verder aan het overdragen van algemeen aanvaarde normen en waarden, het adequaat leren omgaan met regels en procedures, het vergroten van het zelfvertrouwen en het ontwikkelen van een eigen identiteit.

Die bijdragen worden 'werkende weg' geleverd. Het gaat hier in essentie om taken die aan het leraarschap als zodanig zijn gekoppeld. Ze zijn niet specifiek voor één of bepaalde vakken, hoewel het bewegingsonderwijs op onderdelen veel kansen en mogelijkheden biedt. En zonder twijfel heeft het die bijzondere mogelijkheden ook als het om het creëren van een goed schoolklimaat gaat. Het bewegingsonderwijs zal bovendien vast en zeker een kleine bijdrage leveren aan de lichamelijke ontwikkeling en de gezondheid. Alle bewegingsbeetjes helpen, per slot van rekening.

Heeft het bewegingsonderwijs verder niet een zeer speciale taak waar het om het realiseren van een actieve (gezonde) leefstijl gaat? Voorzover er onderzoek naar is gedaan, nopen de resultaten tot enige bescheidenheid. Het is overigens maar zeer de vraag óf er wel effecten kunnen worden aangetoond. Op de leefstijl van mensen zijn heel erg veel verschillende fac-

toren van invloed, waarbij inmiddels een misschien wel alles-overheersende rol voor de wereld van de reclame en de media is weggelegd.

Het is ten slotte niet onmogelijk dat sport en bewegen op school een positieve invloed heeft op de schoolresultaten in meer algemene zin. Er zijn onderzoeksresultaten die erop duiden dat scholieren die veel sporten een betere algemene werkhouding en instelling ten opzichte van de school hebben, dat ze meer gemotiveerd zijn, minder verzuimen, hun schoolwerk beter organiseren en productiever zijn. Het lijkt er bovendien op dat jongeren die aan sport doen, gemiddeld beter omgaan met stressvolle situaties.

Ook zijn onderzoeksgegevens die wijzen op een positief effect van fysieke activiteit op het cognitief functioneren van kinderen, met name op het waarnemingsvermogen. Zeer kleine effecten werden gevonden op onder meer de wiskundige prestaties en de verbale vermogens.

Overigens mag niet zonder meer worden geconcludeerd dat er een causaal verband is tussen fysieke inspanning en cognitie bij kinderen. Het hoeft, met andere woorden, niet zo te zijn dat ieder kind dat fysiek actiever wordt, ook cognitief vooruit gaat.

Al de zojuist genoemde mogelijke 'extra' bijdragen zijn mooi meegenomen. We kunnen er naar de buitenwacht misschien ons voordeel mee doen. Maar let wel: de positie van het bewegingsonderwijs wordt kwetsbaarder, naarmate het meer effecten claimt dan het kan waarmaken.

HOE (GOED) DOEN WIJ HET OP DE BASISCHOOL?

Doelstellingen, ambities en pretenties zijn gemakkelijk uitgesproken en opgeschreven, de kunst is ze te realiseren. Hoe (goed) doen wij het eigenlijk op de basisschool? Daar is op onderdelen mondigesmaakt onderzoek naar gedaan, de resultaten komen binnenkort beschikbaar. Ik werp alvast een voorzichtige blik.

Onderzoek naar het onderwijsaanbod

Om te beginnen is er een onderzoek van het Cito naar het bewegingsonderwijsaanbod op de basisschool. Het betreft hier een onderdeel van de onlangs uitgevoerde 'periodieke peiling van het onderwijsniveau' (PPON).

Het blijkt dat op 18% van de scholen gemiddeld één les bewegingsonderwijs per week op het activiteitenplan staat, op 77% twee, op 5% drie. De alliantie 'School en sport samen sterker' (NOC*NSF en ministerie OCW) stelt als doel dat er in 2010 op 90% van alle scholen voor elke leerling een dagelijks sport- en beweegaanbod is gerealiseerd binnen en buiten de schooluren. Zo'n bewegingsaanbod (onder deskundige begeleiding op geschikte locaties met een geschikte accommodatie) wordt op dit moment door 4% van de scholen gerealiseerd.

Er is gekeken naar de mate waarin in de groepen 6, 7 en 8 aandacht wordt geschonken aan de twaalf leerlijnen uit het *Basisdocument Bewegingsonderwijs*. Het blijkt dat 'tikspelen' en 'doelspelen' het vaakst op het programma staan. Meerdere leerlijnen krijgen niet de aandacht die ze, volgens de samen-

stellers van het boek, zouden behoren te hebben; met name 'bewegen op muziek' en 'stoeispelen' komen er bekaaid vanaf. Het aanbod van de groepsleerkrachten is beduidend minder gevarieerd dan dat van de vakleerkrachten. Ze hebben ook minder oog voor de reguleringsdoelen. Het blijkt ten slotte dat vakleerkrachten in hun lessen beduidend vaker dan de groepsleerkrachten aandacht schenken aan de, zoals dat wordt genoemd, instructie-elementen 'oorzaak en preventie van blessures' en 'veiligheidsaspecten'.

Wat vinden de leerlingen ervan?

Het Mulier Instituut heeft in het kader van een onderzoek naar de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding, aan de leerlingen van groep 8 gevraagd hoe zij oordelen over het belang van het bewegingsonderwijs. Iets meer dan zestig procent van de leerlingen vindt het vak 'belangrijk' of 'heel erg belangrijk'. Bijna eenderde is 'neutraal' en nog niet één op de tien vindt het vak niet echt van belang.

Vier op de tien leerlingen zijn door de gymlessen op school meer aan sport en bewegen gaan doen, vooral door 'de leuke dingen' die in de gymlessen werden gedaan en doordat ze hebben gemerkt dat het plezierig is om te bewegen. De leerlingen die van een vakleerkracht les hadden, zeggen vaker dat ze meer zijn gaan sporten.

Dat beeld wordt bevestigd door het Nationaal Sport Onderzoek, (NSO 2005) ook van het Mulier Instituut, waarin Nederlanders van 15 tot 70 jaar terugkijken op hun gymlessen op de basisschool of de lagere school. Bewegingsonderwijs behoort, zoals we weten, sinds jaar en dag tot de populairste vakken op school. Het is dan ook geen verrassing dat het onderzoek uitwijst dat de meeste mensen positieve herinneringen aan de gymlessen bewaren. Zij die les kregen van een vakleerkracht oordelen beduidend positiever over de kwaliteit van die lessen, dan zij die het met de groepsleerkracht moesten doen.

Tot zover wat (voorlopige) resultaten. Wanneer over een paar maanden de complete onderzoeksgegevens gepubliceerd zijn, zal er in de *Lichamelijke opvoeding* ongetwijfeld nader over worden gerapporteerd. Maar als op grond van de huidige gegevens alvast één conclusie gewettigd is, dan is het dat er met meer vakspecialisten voor de klas aanzienlijke winst valt te boeken.

'Is er dan niets goeds van sport te zeggen? Jawel. In één woord. Het woord 'sport'. Waar het vandaan komt, staat niet vast. (...) Maar in alle gevallen heeft het met plezier te maken. Van huis uit is sport puur voor de lol. Dat lijkt me een uitstekend motief. (...) Om het plezier, een betere reden is er niet voor sport. Het nutteloze, dat is het aardigste van heel de sport. Het houdt in dat je het ook kunt laten.'

Kijk, daar heeft Midas wél weer gelijk.

CORRESPONDENTIE: h.stegeman@mulierinstituut.nl

BASISONDERWIJS

WAT DOEN WE WEL EN WAT DOEN WE NIET?

TRENDS OF TRADITIE?

Waarom kiezen wij ervoor om sommige activiteiten op te nemen in het programma van de lessen bewegingsonderwijs en waarom bieden we andere activiteiten niet aan? Welke overwegingen spelen een rol?

Welke selectiecriteria hebben we bij de keuze van activiteiten? Marco van Berkel doet verslag van een workshop op de studiedag 'Perspectieven op het leren bewegen'. Door: Marco van Berkel

Vakleerkrachten hebben allemaal hun eigen voorkeuren voor activiteiten. Aan de ene kant zijn dit activiteiten die ze zelf aardig of interessant vinden, aan de andere kant zijn dit activiteiten die de kinderen erg waarderen. Vooral als je weinig contact hebt met vakcollega's (omdat je niet bij een netwerk of vakgroep bent aangesloten) over wat je doet en hoe je dit doet ontstaat de neiging om op basis van individuele overwegingen een selectie aan te brengen in de aan te bieden bewegingsactiviteiten. Dit is een proces waaraan iedereen onderhevig is, waaraan je vrijwel niet ontkomt. Natuurlijk moet er geselecteerd worden, want er is zo veel mogelijk dat niet alles gedaan kan worden. De bedoeling van dit artikel is de willekeur te verminderen bij de selectie van bewegingsactiviteiten. Want waarom zouden kinderen van twee naast elkaar gelegen scholen op de ene school bijna geen bewegen op muziek krijgen en op de andere school bijna geen stoeispelen?

WAT DOEN WE ALLEMAAL NIET?

Op een behoorlijk aantal scholen wordt weinig of helemaal niet aan bewegen op muziek gedaan. Op de studiedag werd mijn idee bevestigd door de daar aanwezige vakleerkrachten. Degenen die bewegen op muziek bijna niet aanbieden zijn veelal mannelijke vakleerkrachten. Bij stoeien was het iets minder uitgesproken, maar in één groep waren het voornamelijk vrouwelijke vakleerkrachten die weinig stoeispelen aanboden. Daarnaast was de lijst met activiteiten die niet aangeboden werden erg uitgebreid, maar hier waren de verschillen tussen de leerkrachten enorm. Een selectieve opsomming van door individuele leerkrachten genoemde activiteiten die o.a. niet aangeboden worden:

- trefbal (niet iedereen actief)
- bokspringen (te gevaarlijk)
- skateboarden (zelf niet deskundig genoeg)
- springen met reutherplank (afzet altijd minimaal)
- touwklommen (te moeilijk voor de meeste kinderen)
- sportspelen (kinderen willen te snel de officiële regels)
- tennis/beachbal (geen budget voor die materialen)
- voetballen (te moeilijk om aan te leren in beperkt aantal lessen).

Er ontstond veel discussie over de argumenten om activiteiten

niet aan te bieden. Als je zegt dat je geen budget hebt voor beachbalplankjes of een geluidsinstallatie is er onmiddellijk iemand die zegt dat je ook een brug minder kunt vernieuwen, alleen minitramps kunt nemen en geen reutherplanken meer enzovoort. Kortom, dit is ook een kwestie van prioriteiten. Iemand die aangaf dat hij niet deskundig genoeg is om skateboarden of bewegen op muziek te geven, werd onmiddellijk aangesproken op de nascholing van de laatste jaren.

BESLISSCHEMA

Om enige structuur te krijgen in de overwegingen bij de selectie van activiteiten hebben we in de workshop nagedacht over de lijn van fundamentele keuzes naar keuzes op minder fundamenteel niveau. Op grond van deze lijn kun je een beslisschema maken waarin keuzes die na elkaar gemaakt worden in een goede verhouding tot elkaar staan. Ik ga er vanuit dat fundamentele keuzes eerst gemaakt dienen te worden en dan de minder fundamentele.

Beslissings-niveaus	Opvattingen	Consequenties
1	Kern van het vak Doelstelling(en)	Gebieden Centraal probleem
2	Leren van kinderen Methodiek	Doorgaande lijnen binnen gebieden
3	Belangen van deelnemers	Niveau van aanbieden Regels
4	Rol van leerkracht Groepsprocessen	Werkwijzen en werkvormen

Op het eerste niveau worden keuzes gemaakt met betrekking tot de kern van het vak en de beoogde doelstellingen. Als iemand de kern van het vak 'gezondheid en conditie' vindt, en kiest voor basisconditie en het vergroten van het hartminuutvolume als doelstelling, dan krijg je, als je consequent bent, gebieden als

- duurloopvermogen
- sprintvermogen
- armkracht.

Dit is een logisch gevolg van de keuze voor de doelstelling voor het vakgebied.

FOTO: HANS DIJKHOFF

Marco van Berkel

Er kan ook gekozen worden voor de doelstelling 'introductie in de sportcultuur'. Het logisch gevolg hiervan is dat er dan een indeling van gebieden komt die is gebaseerd op de sporten die de kinderen en eventueel de volwassenen bedrijven. Dan krijg je dus turnen, voetbal, korfbal, judo, tafeltennis, misschien dansen, enzovoort.

In de kerndoelen basisonderwijs en in het *Basisdocument Bewegingsonderwijs* voor de basisschool is gekozen voor de doelstelling 'introductie in de bewegingscultuur'. Als gevolg daarvan zijn allerlei bewegingsactiviteiten uit de sportcultuur en wat er op straat, op pleinen, in buurthuizen, op het strand enz. wordt gedaan opnieuw geordend tot leerlijnen met een overeenkomstig bewegingsprobleem.

METHODIEK

Het tweede beslissingsniveau betreft het leren van de kinderen en de opvattingen over methodiek. Mijn opvatting over het leren van kinderen is dat leren in sprongen plaatsvindt. Kinderen nemen deel aan bewegingsactiviteiten gedurende een tijdje op min of meer hetzelfde niveau. Soms lukt het wat beter, de andere keer gaat het wat minder. Na enige tijd is echter het geleerde zo stabiel geworden dat het mogelijk is om complexere activiteiten aan te kunnen. Dan wordt er een sprong gemaakt. In die leerperiode maakt het voor de kinderen niet veel uit of de activiteit een heel klein beetje moeilijker of makkelijker is dan voorgaande activiteiten, als het maar voldoende uitdagend is. Door lang stil te staan bij activiteiten op ongeveer hetzelfde niveau leren de kinderen verschillende aspecten van die activiteiten, zoals de verschillende functies, verschillende leermogelijkheden, maar ook vaardigheden als hulpverlenen en elkaar coachen. Activiteiten hoeven daarom

niet meer in een erg gedetailleerde opeenvolgende reeks vastgelegd te worden van makkelijk naar moeilijk, zoals oude methodiekboeken aangaven. De meeste vakleerkrachten hebben een impliciete opvatting over methodiek en het leren van de kinderen, maar iedereen maakt hier wel keuzes in als hij vervolgvacaties kiest naar aanleiding van een les.

BELANGEN VAN DEELNEMERS

Op het derde beslissingsniveau gaat het om opvattingen over de belangen van de deelnemers. Als je iedereen in de les evenveel aandacht wilt geven, maak je andere keuzes dan wanneer je de kinderen die meer aandacht nodig hebben ook meer aandacht geeft. Wil je vooral dat de minder goede bewegers wat leren zodat ze plezier in het bewegen krijgen, dan kies je andere activiteiten en een ander niveau van aanbieden dan wanneer je hoopt dat 10% van de kinderen door jouw lessen doorstroomt richting de topsport. Op dit niveau kunnen ideeën over gezondheid ook weer een rol spelen. Het belang van de (meeste) deelnemers is ook om een actieve, intensieve les te hebben en niet om lang aan de kant te zitten en te wachten in zo'n koude ruimte. Overigens speelt intensiteit daar een heel andere rol dan op het eerste beslissingsniveau. Je hebt daar allereerst de gebieden bepaald en de activiteiten die je aan wilt bieden en daarbinnen zoek je naar mogelijkheden om het zo actief mogelijk te maken.

GROEPSPROCESSEN EN ROL VAN LEERKRACHT

Het vierde beslissingsniveau betreft opvattingen over groepsprocessen en de rol van de leerkracht. Kunnen kinderen goed en effectief van elkaar leren of hebben ze voortdurend een deskundige (leerkracht) nodig? Als je vindt dat kinderen ook van elkaar kunnen leren zijn de werkwijzen 'werken in groepen' en 'individueel werken' geschikt. Als je vindt dat kinderen vooral leren van de leerkracht is de werkwijze 'klassikaal werken' meer geëigend.

HUIDIGE PRAKTIJK

In de kerndoelen bewegingsonderwijs wordt het eerste beslissingsniveau ingevuld. Daarin staan de gebieden genoemd waarin we kinderen behoren te introduceren. Ook als je daar persoonlijk weinig affiniteit mee hebt, blijft het je taak om kinderen hiermee bekend te maken. Als je vindt dat een gebied niet in het verplichte programma hoort, moet je je mengen in een discussie over de kerndoelen.

De traditionele praktijk kan voor een deel verschuiven doordat binnen de gekozen leerlijnen andere activiteiten de plaats in het programma overnemen. Dat is geen enkel probleem als bewegend bijna hetzelfde wordt geleerd. Dit is bijvoorbeeld

het geval als iemand trefbalspelen vervangt door jagerbalspelen. Je kunt er ook voor kiezen om trefbal niet meer te spelen met als argument dat het niet voor iedereen intensief genoeg is. Daarna probeer je dan wat aan dit probleem te doen. Enkele traditionele activiteiten zijn in de workshop wat langer besproken.

Ringenzwaaien

De argumenten om ringenzwaaien uit het programma te schrappen waren divers. Allereerst is het een activiteit (of wordt het een activiteit gevonden) die veel kinderen erg moeilijk leren. Bij een aantal kinderen duurt het te lang om zoveel leerwinst te boeken dat ze ringenzwaaien leuk gaan vinden. Daarnaast is het een activiteit waarbij een ongeval (als dat plaatsvindt) meestal ernstig is. Dat houdt ook tegen om de activiteit aan te bieden.

Ook de wijze van aanbieden speelt een rol. Als je dit klassikaal doet is ringenzwaaien weinig intensief en als je het doet tijdens het werken in groepen neemt het zoveel ruimte in dat andere activiteiten in het gedrang komen.

Van een heel andere orde is het volgende argument. Een dragende balk in je plafond is erg duur als je die alleen gebruikt om met de daaraan bevestigde ringen te zwaaien.

En tenslotte is een argument dat je buiten school het ringenzwaaien nog maar zelden tegenkomt. Zowel op speelterreinen als thuis maar ook op de turnvereniging gebeurt het niet zo veel meer.

Aan de andere kant ondersteunt het leren ringenzwaaien wel het leerproces bij touw- en trapezeczwaaien en bij schommelen. De prijs van de draagbalk moet je ook bekijken in relatie met de andere zwaaivormen en schommelen voor zover dat aan dezelfde balk plaatsvindt.

En wat te denken van misschien wel het belangrijkste argument: de leerwinst die kinderen boeken is ook erg afhankelijk van de kwaliteit van het onderwijs. Dit argument geldt boven alles.

Basketbal

Basketbal wordt in het voortgezet onderwijs erg veel gegeven, maar de basketbalverenigingen groeien niet. Langzamerhand komt het ook steeds meer in het basisonderwijs. Zijn de basketbalregels de handigste regels om kinderen te leren samenspelen of kun je daarvoor beter korfbalregels nemen? Moet basketbal dan wel zo'n prominente plaats in het curriculum hebben?

Argumenten voor het aanbieden van basketbal zijn bijvoorbeeld dat kinderen wel veel basketballen op speelpleinen en dat met enkele aanpassingen in de regels (niet of beperkt dribbelen en kleinere aantallen) het nog steeds een betekenisvolle activiteit is voor kinderen; ook naast korfbal.

Dievensprong

De dievensprong werd als voorbeeld gebruikt voor allerlei eenmalige activiteiten (activiteiten die vrijwel niet uitbouwbaar zijn). Als de kinderen de activiteit beheersen, ga je niet door met hetzelfde bewegingsprobleem. Voor enkele vakleer-

krachten is de steile wand (klimmen met behulp van een touw tegen de dikke mat omhoog) een zo'n activiteit. Voor anderen zijn blind lijnbal (lijnbal over een dikke mat waardoor de bal als verrassing ineens over de mat komt) en spiontkkertje (tikker weet niet wie de verlosser is) zulke beperkt uitbouwbaar activiteiten. Bijna alle vakleerkrachten geven activiteiten met een beperkte uitbouwbaarheid een heel kleine plaats in het programma of helemaal geen plaats, omdat er meer dan genoeg boeiende, uitdagende, relevante en wel uitbouwbaar activiteiten te bedenken zijn. De vakleerkracht die deze activiteiten toch nog geeft, doet dit vooral om eens echt iets anders aan te bieden. Meer voor de sfeer in de klas dan om de leerresultaten die je ermee nastreeft.

TRENDS

Nieuwe activiteiten als skaten, skateboarden, glijden, acrobatiek, jongleren met Chinese bordjes en met ballen, fietsen op een eenwieler enz. krijgen een plaats als het aan drie voorwaarden voldoet. Allereerst moet je het in de les zo aan kunnen bieden dat alle kinderen mee kunnen doen. Door de aanpassing van de materialen of de opstellingen en de regels kunnen de kinderen van deze leeftijd met al hun verschillende niveaus goed en veilig deelnemen aan de activiteit. Ten tweede moeten de kinderen gedurende langere tijd iets kunnen leren rond dit bewegingsprobleem. In het *Basisdocument Bewegingsonderwijs* is ervoor gekozen om alleen leerlijnen op te nemen die in minimaal vier klassen aangeboden kunnen worden. Ten derde behoren de nieuwe activiteiten voldoende betekenis te hebben of te krijgen. Naar mijn idee hebben de vereenvoudigde oefeningen ter voorbereiding op bijvoorbeeld voltigeren voor de kinderen te weinig betekenis om er wat aan te beleven. Het lijkt mij ook de vraag of de kinderen die beleving snel zullen krijgen als het goed aangeboden wordt.

Activiteiten waarvan je nog geen idee hebt hoelang het uitbouwbaar is en hoe snel het voor veel kinderen betekenisvol kan zijn, kunnen in de planning eerst een paar keer uitgeprobeerd worden in de vrije ruimte. De vakleerkracht heeft dan vooral de bedoeling om te beoordelen hoe waardevol de activiteit is en daardoor een meer vaste plek in het programma verdient. Voor de kinderen is het aardig dat de leerkracht in de les ook iets doet wat 'zij net ontdekt hebben'.

Bronnen

- 1 Berkel, M van e.a. - *Perspectieven op bewegen*, Publicatiefonds 't WEB, Nijverdal, 2005.
- 2 Bosman, M en Hoeboer, J. - *De bouwstenen van het turnen op school*, GrafiSelect, Haaksbergen, 2006.
- 3 Mooij, C. e.a. - *Basisdocument Bewegingsonderwijs*, Jan Luijting Fonds, Zeist, 2004.
- 4 Stegeman, H. - 'Bewegingsonderwijs: belang, bedoeling en bevindingen' in *Lichamelijke Opvoeding*, 2007 nr. 1.

CORRESPONDENTIE: m.c.van.berkel@hva.nl

BASISONDERWIJS

VOOR HET BEWEGINGSONDERWIJS OP DE BASISCHOOL

EEN AANGEPASTE SPORTSPELMETHODIEK

STAPPEN, SPRONGEN EN SCHUIVEN

De meeste sportspelmethodeken, bv basketbal, handbal, korfbal, voetbal, zijn geschreven voor de sportvereniging waar kinderen één of twee keer in de week komen trainen en elke week een wedstrijd spelen. Het zijn vaak gemotiveerde kinderen, die ook redelijk kunnen bewegen. Voor deze doelgroep werkt de trainingsmethode die de trainers bij de opleiding van de sportbond geleerd hebben. In het basisonderwijs hebben we met een andere doelgroep te maken. In een klas zitten ook kinderen die weinig aanleg hebben om te sporten en kinderen die minder gemotiveerd zijn om een bepaalde sport te leren. Toch is het de taak van de school (vakleerkracht) om alle kinderen te introduceren in de bewegingscultuur, waarin de sportspelen een belangrijke rol vervullen. In dit artikel wordt aangegeven welke stappen en sprongen we kunnen maken in aansluiting op het niveau van deelname van leerlingen in de verschillende groepen van het basisonderwijs. In aansluiting op dit artikel is er in het praktijkkatern een vervolg te lezen met aanwijzingen voor het schuiven in de methode, om aan te sluiten bij de groter wordende niveauverschillen tussen leerlingen. *Door: Chris Hazelebach*

De trainingsmethoden voor de jeugdleden van een sportvereniging zijn niet geschikt voor het onderwijs, omdat veel activiteiten te moeilijk zijn voor de minder getalenteerde bewe-
gers en dat er te weinig tijd beschikbaar is om de 'sportspecifieke technieken' goed aan te leren.

In het basisonderwijs is er gemiddeld voor kinderen uit groep 6 ongeveer 80 minuten per jaar beschikbaar om een sportspel te spelen (zie pag 45 *Basisdocument bewegingsonderwijs*). Een kind op een sportvereniging haalt dit al binnen 1 week, terwijl een kind, die alleen maar in het onderwijs te maken krijgt met een sportspel, daar een jaar over doet.

Afhankelijk van het jaarplan van de vakleerkracht, speelt een basisschoolkind (in groep 6) 10 minuten per maand, of 4 weken lang 10 minuten per week en daarna 3 maanden niet. Het leerresultaat kan daarom niet vergeleken worden, met datgene wat op een sportvereniging bereikbaar is.

In dit artikel proberen we een 'aangepaste' sportspelmethode te ontwikkelen die geschikt is voor het basisonderwijs (groepen 6, 7, 8). We oriënteren ons daarbij op het *Basisdocument Bewegingsonderwijs* voor de basisschool en het boek *Perspectieven op bewegen*. Bovendien hebben we dankbaar gebruikgemaakt van inzichten van collega's.

OPZET VAN HET ARTIKEL

In dit artikel richten we ons alleen op de sportspelen waarbij de bal met de hand gespeeld wordt, omdat deze benoemd

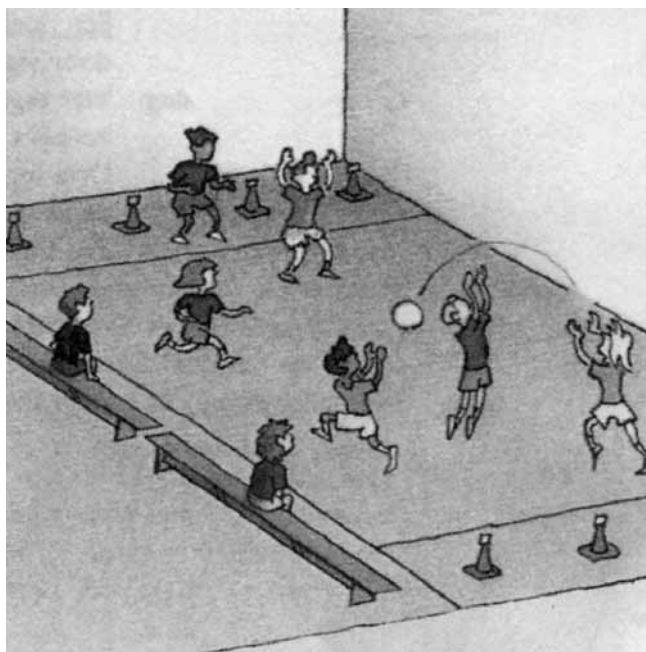
staan in het *Basisdocument*. Voor voetbal- en hockeyachtige spelen zou een zelfde soort opzet gemaakt kunnen worden. We beperken ons in dit artikel tot de handbalachtige sportspelen. In de volgende paragrafen worden de stappen en sprongen toegelicht die er gemaakt worden in de keuze van leerlijnen, bewegingsthema's en aangepaste sportspelen. In het praktijkkatern is als vervolg op dit artikel te lezen hoe in de methodiek adequaat kan worden omgegaan met niveauverschillen die ontstaan, en groter worden, door goed bewegingsonderwijs.

In de paragraaf 'Stappen' worden de stappen van de aangepaste sportspelmethode behandeld, in combinatie met de andere bewegingsthema's in de leerlijn doelspelen. Ook zullen de methodische stappen ten opzichte van de leerlijnen mikken en jongleren en tikspelen bekeken worden.

In de paragraaf 'Sprongen' worden de leersprongen of wel de niveauduidingen (1,2,3) van de tussendoelen behandeld. Het stellen van leerdoelen heeft te maken met het beter leren oplossen van het spelprobleem (bewegingsprobleem) in een spel. Uitvoerig wordt aangegeven wat het overeenkomstige spelprobleem is van de sportspelen. Spelers die dit probleem kunnen oplossen zijn daarmee voldoende geïntroduceerd in de bewegingscultuur van de sportspelen.

In de paragraaf in het praktijkkatern worden alle differentiatiemogelijkheden (verschuivers) kort op een rij gezet. De methode is nog lang niet klaar. Er ontbreekt bijvoorbeeld een

paragraaf over het geven van leerhulp. Bovendien zullen de methodische inzichten zich blijven ontwikkelen. Dit artikel is daar ook een bewijs van. Vier jaar geleden is er mee begonnen en nu moet het klaar, omdat het gebruikt gaat worden op een studiedag. De goede lezer zal merken dat er met de tekst geschoven is en dat begrippen nog niet consistent gebruikt worden. Maar het zal ook zonde zijn om te wachten tot het helemaal klopt (want dan komt het nooit).

Tussendoelen

Groep 5/6

Pilonbal

Arrangement

Veld:

1/3 gymzaal

Twee doelgebieden van 2 meter diep.

Brede doelen door middel van twee keer vier pilonnen met blokje erop.

Groepssamenstelling:

Drie tegen twee en een keeper.

Drie tegen drie zonder keeper,

Materiaal:

Een mini-handbal (foam).

Opdracht:

'Probeer als de balbezittende partij door samenspel te komen tot het raken van de pilon. Van de verdedigende partij mag alleen de keeper in het doelgebied komen.'

Bron: Perspectieven op bewegen

De tekst kan ondersteund worden door de cd-rom Pilonbal, waar aspecten van deze tekst in beeld zijn gebracht (op de studiedag is deze cd-rom te koop geweest).

STAPPEN IN DE AANGEPASTE SPORTSPELMETHODE

Voordat de kinderen in groep 6 een eenvoudig aangepast

sportspel (bv eindvakbal) kunnen spelen, zullen ze eerst een aantal andere 'spelstappen' hebben moeten zetten.

Je moet eerst geleerd hebben om een bal weg te spelen, om een bal te mikken in of tegen een doel. Je moet een bal kunnen overspelen naar een medespeler.

Al deze spelvaardigheden leren de kinderen op de basisschool in de leerlijn 'mikken' en 'jongleren'.

Het bewegingsonderwijsaanbod op de basisschool is geordend in 'leerlijnen'. We gaan er in dit artikel van uit dat de lezer bekend is met deze theorie over de leerlijnen. In het kort zullen we de vier leerlijnen en de bewegingsthema's die betrekking hebben op spel nog even op een rijtje zetten.

Leerlijn	Bewegingsthema's
Mikken	- wegspeken - mikken
Jongleren	- werpen en vangen - soleren - retourneren
Doelspelen	- keeperspelen - lummelspelen - aangepaste sportspelen
Tikspelen	- tikspelen - afgooispelen - honkloopspelen

Om werkelijk het 'echte' aangepaste sportspel te kunnen spelen, zal een kind al een behoorlijk eigen vaardigheidsniveau moeten hebben m.b.t. het mikken op een doel, het jonglerend of lummelend overspelen naar een medespeler en het onderscheppen van een bal.

Deze vaardigheden kunnen in eerste instantie beter in andere bewegingsthema's geleerd worden dan tijdens een 'ingewikkeld' spel als pilonbal.

De volgende stappenplannen zullen we kort toelichten:

- stappen tussen leerlijnen 'mikken', 'jongleren', 'tikspelen' en 'doelspelen'
- stappen tussen bewegingsthema's binnen de leerlijn 'doelspelen'
- stappen in het bewegingsthema 'aangepaste sportspelen'.

STAPPEN TUSSEN DE LEERLIJNEN

De ordening van spelactiviteiten in leerlijnen en bewegingsthema's geeft al een goed inzicht in een methodische opbouw.

Voordat een 'aangepast sportspel' aangeboden kan worden zullen de kinderen al bepaalde spelvaardigheden moeten bezitten. Bijvoorbeeld om een aangepast korfbalspel te kunnen spelen moeten de kinderen de volgende spelhandelingen al redelijk kunnen:

De *** geven het belang aan van een leerlijn voor een bepaalde leeftijdsgroep.								
	1	2	3	4	5	6	7	8
Mikken	***	***	***	**	**	*	*	*
Jongleren	*	*	**	***	***	**	**	*
Tikspelen (afgooispelen)			*	**	**	***	***	**
Doelspelen			*	*	**	**	***	***

- een bal van 2 meter afstand in een korf (2,5 meter hoog) gooien (mikken)
- een bal van 4 meter afstand in een 'acceptabel' tempo in de handen van een medespeler gooien (die in beweging is) (jongleren)
- een positie kiezen in het speelveld waar de bal ontvangen kan worden voor een gunstige vervolgactie (jagerbalspel, samen jager zijn).

Vereenvoudigd zouden we kunnen zeggen dat het 'stappenplan' er als volgt uit ziet:

- groep 1/2/3 hoofddaccent op de leerlijn mikken
- groep 4/5 hoofddaccent op de leerlijn jongleren
- groep 6 hoofddaccent op de leerlijn tikspelen (specifiek afgooispelen)
- groep 7/8 hoofddaccent op doelspelen.

Uit het overzicht blijkt dat deze stappen tussen de leerlijnen gerelativeerd moet worden, want mikken en jongleren blijven wel in alle leerjaren van belang en tikspelen en doelspelen ook vanaf groep 2/3, alleen met een ander belang/accnt.

STAPPEN TUSSEN DE BEWEGINGSTHEMA'S BINNEN EEN LEERLIJN DOELSPLEN

Het bewegingsthema 'aangepaste sportspelen' is een onderdeel van de leerlijn 'doelspelen'.

Binnen deze leerlijn zijn drie bewegingsthema's:

- keeperspelen
- lummelspelen
- aangepaste sportspelen.

Deze drie bewegingsthema's kunnen opgevat worden als drie stappen binnen de leerlijn doelspelen. Kinderen moeten eerst leren keeperspelen, voordat de stap naar lummelspelen gemaakt kan worden. Pas wanneer ze bepaalde 'lummelvaardigheden' hebben, kan een aangepast sportspel, bv. pylonbal, zinvol worden aangeboden.

Een aangepast sportspel is eigenlijk een mix van een keeper spel en een lummel spel.

Bij de keeperspelen gaat het er om dat de balbezitter de bal probeert langs een verdediger (keeper) te gooien om te scoren in een doel en dat de keeper probeert de bal tegen te houden en het doel verdedigt. Penaltyspel en chaosdoelspel zijn voorbeelden van spelen die in dit bewegingsthema horen.

Het bewegingsthema lummelen is moeilijker omdat de balbezitter dan de bal langs de verdediger moet spelen zodat een medespeler de bal kan ontvangen. De balbezitter moet dus niet alleen rekening houden met de speelmogelijkheden van de verdediger maar ook met de speelmogelijkheden van de medespeler. Het inschatten van de oplettendheid en vangcapaciteiten van de medespeler is meestal moeilijker dan het inschatten van de grootte van het doel. Het grote verschil is dat bij keeperspelen de balbezitter niet hoeft te letten op een medespeler die de bal moet ontvangen. Dat moet wel bij lummelspelen. Je kunt niet elke speler in hetzelfde tempo de bal toe spelen. Een zelfde soort redenering is ook op te houden voor de verdediger die eerst alleen maar hoeft te letten op de balbezitter en een 'statisch doel' achter zich en bij een lummel spel moet hij leren rekening houden met een 'flexibele' tegenspeler die de bal wil ontvangen.

Het oplossen van deze keeper- en lummel spel problemen is een voorwaarde om de stap naar het bewegingsthema 'aangepast sportspel' te maken, omdat het scoren en overspelen in een gemixte vorm toegepast moet worden. Bij een aangepast sportspel gaat het (in het kort) om dat een team door samenspel tot een doelpoging komt bij de tegenpartij.

Eindvakbal is een goed voorbeeld van een spel dat de overgang aangeeft van lummel spel en 'aangepast sportspel'. De balbezittende partij heeft een score gemaakt (een doelpunt gescoord) als het na samenspel een medespeler in een bepaald gebied weet aan te spelen.

Wanneer dat scoringsgebied (eindvak) groot genoeg is dan is dit een hele eenvoudige wijze van scoren, makkelijker dan in een basket gooien. Wanneer deze eindvakspeler de bal in een mand ('basket') moet opvangen dan lijkt het al meer op een spel met een 'echt doel'.

Hierna zullen we preciezer ingaan op de 'aangepaste sportspelen'.

Ook dit 'stappenplan' tussen bewegingsthema's in de leerlijn moet gerelativeerd worden, want keeperspelen en lummelspelen kunnen prima naast de 'aangepaste sportspelen' gespeeld blijven worden, omdat in deze spelen de kinderen grotere kans hebben om 'leersprongen' naar een hoger niveau te maken. Het aanbod van de bewegingsthema's kan er als volgt ongeveer utizien:

De *** geven het belang aan van het bewegingsthema voor een bepaalde leeftijdsgroep								
	1	2	3	4	5	6	7	8
Keeperspel		*	**	***	***	**	**	*
Lummelen			*	**	***	***	***	**
Aangepast sportspel					*	*	**	***

STAPPEN IN HET BEWEGINGSTHEMA 'AANGEPASTE SPORTSPELEN'

Binnen het bewegingsthema 'aangepaste sportspelen' kan ook weer een stappenplan opgesteld worden. Hierbij gaan we er vanuit dat de kinderen in de andere leerlijnen (mikken, jongleren, tikspelen) en bewegingsthema's (keeperspelen en lummelen) de juiste vaardigheden (stappen) hebben geleerd om de overstap naar 'aangepaste sportspelen' te maken.

Het stappenplan ziet er als volgt uit:

stap 1: eindvakbal

stap 2: pilonbal

stap 3: combibal (bv. aangepaste vorm van korfbal, basketbal).

Deze opbouw van spelen (stappen) hebben te maken met het soort doel waarop gescoord kan worden. Bij eindvakbal kan de medespeler de bal vangen om te scoren, bij pilonbal is er vijf pilonnen, zodat er een breed doel is. Pilonbal is een soort uitbouw van het chaosdoelenspel (wat een keeperspel is).

Bij combibal, gaat het om een spel waarbij twee baskets en/of korven gebruikt worden eventueel in combinatie met nog een ander doel, zodat de aanvallende partij minstens op twee verschillende plekken kan scoren. Het kenmerkende is dat er ook een klein hoog doel gebruikt wordt (korf of basket).

Het verschil tussen pilonbal (lijkt op handbal) en korf/basketbal is dat de balbaan om te scoren anders is. Bij pilonbal: recht naar het doel, en bij korfbal in een boog naar het doel.

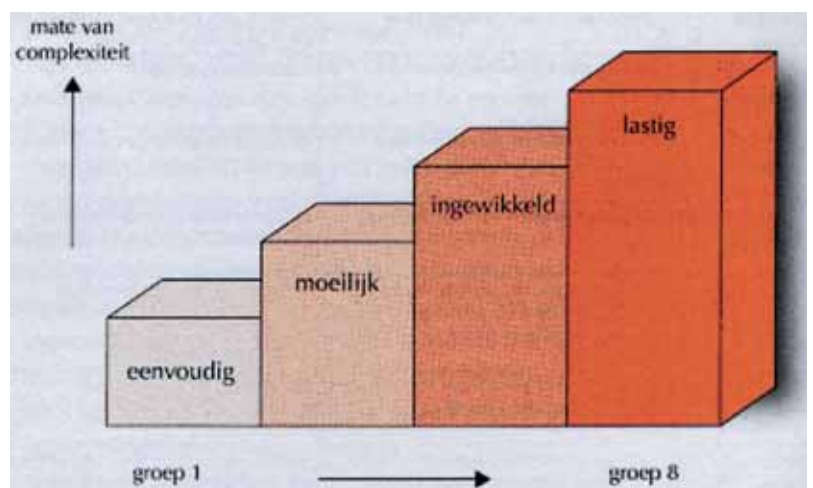
Hoe moeilijker het doel is, hoe beter de spelers moeten samenspelen om een scoringskans te krijgen. Het stappenplan is er opgericht dat de spelers beter leren samenspelen om tot een score te komen.

In het onderwijsaanbod kan het als volgt vorm gegeven worden.

De *** geven het belang aan van aangepaste sportspelen voor een bepaalde leeftijdsgroep				
	5	6	7	8
Eindvakbal	*	**	**	*
Pilonbal		**	***	**
Combi-spel (korf/basket)			**	***

Ook dit stappenplan vraagt om een relativering, zoals blijkt uit de verdeling over de jaar groepen. Het spel eindvakbal blijft tot groep 8 een speelbaar spel en kan uitgebouwd worden tot bijvoorbeeld cirkelbal, waarbij de spelers kunnen scoren door de bal met een stuit in een cirkel naar een medespeler te spelen. Pilonbal is ook in groep 8 nog speelbaar en kan uitgebouwd worden naar hakobal (zie *Basisdocument*), waarbij de pilonnen vervangen zijn door een soort handbaldoel. Het combispiel is een voorloper op korfbal of basketbal.

Tot zover een overzicht van de stappen die nodig zijn om een met groep 8 een aangepast sportspel te leren spelen. Er zijn voorwaardelijke stappen die te maken hebben met de leerlijnen en de bewegingsthema's keeperspelen en lummelen. De echte stappen binnen het bewegingsthema 'aangepaste sportspelen' hebben vooral te maken met de moeilijkheid om tot score te komen.

Bron: *Perspectieven op bewegen*

SPRONGEN IN EEN AANGEPAST SPORTSPEL

Uitgaande van een bepaald aangepast sportspel, bv. pilonbal, kunnen de kinderen verschillende spelcompetenties (vaardigheden, kennis en inzicht) leren.

In het basisdocument is hier een aanzet voor gegeven door tussendoelen te formuleren voor matige (gewone) bewegers (niveau 1), goede bewegers (niveau 2) en grandioze (super) bewegers (niveau 3).

Het achterliggende idee bij deze niveau-onderscheiding is als volgt:

- niveau 1: is het minimale niveau om zinvol deel te nemen

aan het spel (de gewone beweging). Ongeveer 40% van de kinderen blijft op dit niveau deelnemen

- niveau 2: is het gemiddelde niveau van de groep en dit kunnen we de goede bewegers noemen. Ongeveer 50% van de kinderen haalt dit niveau en ongeveer 30% blijft op dit niveau
- niveau 3: is het hoogste niveau en ongeveer 20% van de kinderen (zes in een klas van 30) bereikt dit.

Zorg	10 %	Lukt niet, extra aanbod nodig
Niveau 1	40 %	Lukt vaker wel dan niet, toch spanning tussen lukken en mislukken
Niveau 2	50 %	Activiteit lukt bijna altijd op snelle en efficiënte wijze
Niveau 3	20 %	Activiteit lukt prima, bewegingsprobleem op eigen wijze uitproberen

Bron: *Perspectieven op bewegen*

Afhankelijk van de samenstelling van de klas, de buitenspeel- en sportervaring van de kinderen, de beschikbare gymtijd, de kwaliteit van de leerkracht enzovoort zullen deze percentages per klas verschillen. Het geeft slechts een indicatie. In een spel met acht spelers zijn er gemiddeld twee of drie gewone spelers (niveau 1), vier goede spelers (niveau 2) en één of twee top-ers (niveau 3).

Dit is ook wel logisch omdat de niveauidelingen afhankelijk zijn van het groepsniveau.

Voor het bepalen van de verschillende niveaus kan gebruik gemaakt worden van de volgende algemene systematiek.

Niveau 1: Het gaat hier om een groep kinderen waarbij de activiteit (opdracht) meestal lukt en soms nog mislukt. De mate van lukken is echter zo groot dat ze binnen de bewegingssituatie niet uitvallen of afhaken. In de uitvoeringswijze is de *spanning tussen mislukken en lukken* nog wel herkenbaar.

Niveau 2: Het gaat hier om een groep kinderen waarbij de activiteit bijna altijd lukt en vaak ook nog op een snelle en/of efficiënte wijze.

In de uitvoeringswijze is een *spanning tussen lukken en beter lukken* herkenbaar. Van de 5 mikpogingen lukt het meestal 3 of 4 keer. Het verschil in uitvoeringswijze zit vaak op het verhogen van het tempo van de uitvoeringswijze of op de regelmaat in de uitvoeringswijze. Natuurlijk gaat het op niveau 2 ook nog wel eens mis, maar deze mislukkingen komen meestal voort uit concentratieverlies.

Niveau 3: Deze kinderen kunnen de activiteit al goed uitvoeren, maar blijven op zoek naar nieuwe uitdagingen. Ze zoeken zelf het avontuur op, ze proberen zelf het bewegingsprobleem te problematiseren. Ze experimenteren met de verschillende bewegingsmogelijkheden zonder dat ze van te voren weten dat dit ook tot een goede actie leidt. Er ontstaat een nieuw soort spanningsveld namelijk *de spanning tussen beter lukken en mislukken* (ook wel stralend falen). Dit is een andere soort mislukking dan een beweging op niveau 1 meemaakt.

Dit verschil is misschien duidelijk te maken als we naar de dominante beleving van de verschillende niveau-bewegers kijken.

- Niveau 1 beleeft het plezier van meedoen en de angst voor het mislukken en zoekt het vertrouwen van het lukken.

- Niveau 2 beleeft het vertrouwen van het lukken en de angst voor de vergelijking met de ander en zoekt het succes van het beter lukken.
- Niveau 3 beleeft het succes van de overwinning en de angst voor zijn eigen grens en zoekt het risico van het 'stralend falen'.

Voorbeeld

Een niveau 1-speler passt de bal drie van de vijf keer goed naar een vrijstaande medespeler. Een niveau 2-speler passt de bal vier van de vijf keer goed naar een medespeler die in een scoringspositie staat (dus een beetje gedekt).

Een niveau 3-speler passt de bal ook geregeld goed naar een medespeler in scoringspositie maar kan door een schijnbeweging de scoringspositie van de medespeler zelfs nog vergroten. Door de schijnbeweging loopt de niveau 3-speler het risico dat de medespeler de schijn niet snapt of dat de pass niet goed genoeg aankomt. De kans op een mislukte pass is groter, maar als de pass wel aankomt is het succes mooier (stralen of falen).

In het voorbeeld wordt over een niveau 1-speler gesproken, maar eigenlijk bedoelen we een niveau 1-actie. Of een speler niveau 1 van spelen heeft, is afhankelijk van meerdere acties. Elke speler doet in een spelletje vooral niveau 1-acties, maar meestal ook wel acties op niveau 2 en soms ook op niveau 3. We noemen een speler een niveau 1-speler als bijvoorbeeld vijf van de tien acties op niveau 1 zijn, drie acties mislukken en er twee op niveau 2 zijn.

We noemen iemand een goede speler als vijf van de tien acties op niveau 2 zijn en daarnaast mislukken er ook nog drie en er zijn ook nog 2 acties op niveau 3 bij.

Een grandioze speler kan vijf van de tien acties op niveau 3 doen en daarnaast nog drie acties op niveau 2 en twee acties op niveau 1. In zijn vijf acties op niveau 3 zullen er dus ook enkele mislukken.

Het beeld van een niveau 1- en een niveau 2-speler zal mogelijk wel duidelijk zijn, maar het beeld van een niveau 3-speler schept mogelijk nog wat verwarring.

Een grandioze speler is in staat om zelf beter te worden wanneer die met matige medespelers speelt, omdat die leert rekening te houden met de speelmogelijkheden van de ander en die speelmogelijkheden van anderen zelfs weet te vergroten door zijn eigen spel.

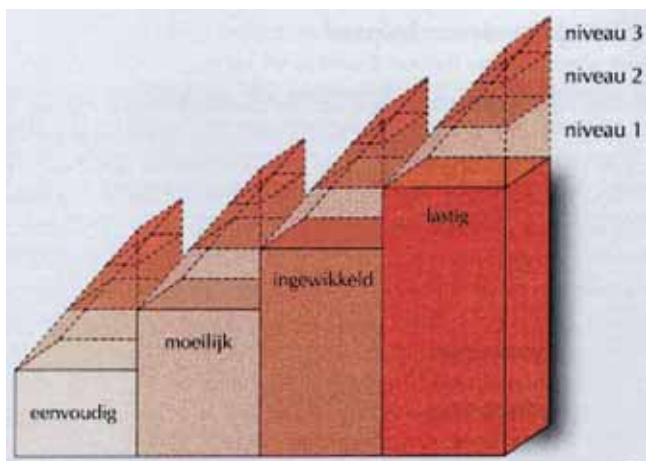
Het gaat hierbij niet zozeer om aanwijzingen geven (dat doet vaak een niveau 2-speler), maar door zelf heel goed en precies te spelen en de schijnbewegingen af te stemmen op wat de medespelers begrijpen.

De grandioze speler heeft vaak een andere speelhouding dan de goede speler. De goede speler wil graag winnen, de beste zijn, de grandioze speler weet dat die al bij de beste hoort en geniet van het verbeteren van het hele spel, soms zelfs ook van de tegenstanders die beter gaan spelen door hem.

Het uitwerken van de verschillende leerdoelen per spel is een hele klus, want bij pilonbal hebben we met drie verschillende spelfuncties te maken die elk om een eigen uitwerking vragen. Namelijk de functie van balbezitter, mede-aanvaller en verdediger. In het *Basisdocument* zijn voor groep 6 voor pilonbal de tussendoelen voor de verschillende functies en niveaus uitgewerkt.

Voor de balbezitter staat het volgende vermeld:

Niveau 1	Waagt bij een vrije scoringskans een doelpoging en speelt bij veel ruimte goed over.
Niveau 2	Stelt de doelpoging bij een te kleine scoringskans uit en speelt vlot en gericht over.
Niveau 3	Creëert door schijnbewegingen een scoringskans en heeft weinig tijd en ruimte nodig voor een geslaagde doelpoging.

Bron: *Perspectieven op bewegen*

Voor het formuleren van de tussendoelen (leersprongen) is het nodig om helderheid te hebben over wat het belangrijkste spelprobleem is in het spel dat door de spelers opgelost moet worden. Het gaat met name om spelproblemen die ook bij de andere 'aangepaste sportspelen en de echte sportspelen' van belang zijn, zodat er transfer mogelijk is tussen de leerervaringen in de verschillende spelen.

HET CENTRALE SPELPROBLEEM VAN 'AANGEPASTE SPORTSPELEN'

Wat is het gemeenschappelijke tussen de verschillende 'aangepaste spelen', zoals eindvakbal, pilonbal, handbal, basketbal, korfbal?

De verschillen zijn makkelijker te constateren, bijvoorbeeld de hanteringswijze van de bal, soort doelen, spelregels enz. Maar wat maakt dat de verschillende spelen ook iets gemeenschappelijks hebben? Je zou kunnen zeggen dat in alle spelen, de bal wordt weggespeeld, de bal ontvangen wordt, de bal onderschept wordt, de bal naar een medespeler gepast wordt, dat er gescoord wordt enz.

Al deze vaardigheden, technieken maar ook tactieken kunnen we opvatten als kleine spelproblemen voor de spelers, die in de wedstrijd opgelost moeten worden.

In een 'aangepast sportspel' moeten al deze kleine spelproblemen als een 'geïntegreerd probleem' opgelost worden. Bijvoorbeeld het overspelen van een bal is uiteindelijk gericht op het verkrijgen van een doelmkans en het overspelen wordt bemoeilijkt door tegenstanders die de bal proberen af te pakken. Daarmee is het een andere vorm van overspelen, dan wanneer twee spelers de bal gewoon naar elkaar toespelen. Natuurlijk gebeurt dat in een 'aangepast sportspel' ook wel eens, maar dat is niet het wezen van het spel.

Het grote leerprobleem in een 'aangepast sportspel' is de integratie van al die 'kleine' spelproblemen in een groter spelprobleem.

Het grote spelprobleem van 'aangepaste sportspelen' kan als volgt benoemd worden:

Het aftasten van het spanningsveld tussen de balbezittende partij die probeert aan- en afspeellijnen te openen en te benutten om met de bal een doelpoging te wagen terwijl de verdedigende partij probeert deze afspeellijnen en doelpogingen af te sluiten en de bal te onderscheppen.

Het gaat om het oplossen van dit 'ingewikkelde' spelprobleem. Kinderen doen dat op hun eigen wijze op hun eigen niveau. De drie leersprongen, de drie niveaus, geven de vakleerkracht enig houvast in deze diversiteit.

Op grond van het niveau van de uitvoeringswijze (spelniveau) van de kinderen zal het spanningsveld, het spelverloop een bepaalde wending krijgen. De betere spelers zullen meer macht krijgen. Een spel waar te grote niveauverschillen zijn, zal voor de zwakkere minder leerbaar zijn en daardoor ook minder leuk. Een spel waarbij de uitslag van tevoren al vast staat is minder boeiend en zullen de spelers ook snel uitgespeeld zijn. Daarom zal de leerkracht naast het goed inschatten van de juiste stap en het begeleiden van de niveausprongen ook tijdig moeten differentiëren om de niveaus weer dicht bij elkaar te krijgen (schuiven), zodat er weer een gelijkwaardige machtsbalans tussen de spelers is.

In het praktijkkatern is als vervolg op dit artikel te lezen welke methodische maatregelen er te nemen zijn om beter in te spelen op verschillende deelnameniveaus van leerlingen.

Literatuur

- Bax, H. e.a., *Werkboek bewegingsonderwijs voor de Bavo*, 2000, het Web
 Berkel, M. van e.a., *Perspectieven op bewegen*, 2005, het Web
 Berg, T. van den e.a., *Werkboek bewegingsonderwijs voor de basisschool*, 2001, het Web
 Mooij, C. e.a., *Basisdocument bewegingsonderwijs deel 3*, 2004, Jan Luiting Fonds
 Palen, H. van de, Teune R., *Spel in zicht*, 2003, het Web
 Sportkennismakingsmappen van: korfbal, handbal, basketbal

CORRESPONDENTIE: ca.hazelebach@chw.nl

TER DISCUSSIE

KRITISCHE KANTTEKENINGEN BIJ HET TIENPUNTENPLAN VOOR DE ALLIANTIE EN OPROEP TOT DEBAT

ALLIANTIE SCHOOL EN SPORT: DE GYMLERAAR ALS PROJECTMANAGER?

In deze rubriek krijgt u de gelegenheid om uw mening te geven over zaken die volgens u belangrijk zijn. De redactie plaatst deze onder verantwoordelijkheid van de schrijver en hoeft het er niet mee eens te zijn

De wereld van de lichamelijke opvoeding is momenteel behoorlijk in beweging. Nog maar net een jaar geleden voerden wij strijd voor het behoud van de minimumtabel tijdens de actie GYM MOET. Met succes, want februari vorig jaar werd door het parlement een motie aangenomen waarin voldoende bewegingsonderwijs gewaarborgd blijft in de toekomst. Er is hard gewerkt en veel gelobbyd, dat moet gezegd worden. Toch is het ook zo dat we momenteel het tij mee hebben. Er woedt een ware gezondheidsgolf door Nederland en ook de politiek gaat daarin mee. Een exponent van deze golf, of hype zo men wil, is de Alliantie School & Sport. Een samenwerkingsverband tussen de ministeries van OCW en VWS en NOC*NSF. De doelstelling is om alle leerlingen in Nederland een dagelijks uur sport aan te bieden, binnen het curriculum en daarbuiten.

Bewegingsonderwijs en sport niet uitwisselbaar

Een prima streven, dat dagelijkse uur sport. Daar moet het sportieve hart van de gymnastieker toch sneller van gaan kloppen. Dat klopt in mijn geval ook. Het is alleen niet zozeer van blijdschap maar van ergernis. Hoe dat zo? Dat heeft te maken met de publicaties die de laatste tijd met grote regelmaat over dit onderwerp verschijnen. In deze publicaties wordt telkens voorbij gegaan aan het feit dat er tussen sport en lichamelijke opvoeding een aantal fundamentele verschillen zijn. Er wordt net gedaan alsof het uitwisselbare grootheden zijn. Er wordt gesuggereerd dat wanneer we maar flink investeren in allerlei sportprojecten dat de kwaliteit van het bewegingsonderwijs omhoog gaat. Hoe kan de kwaliteit van een appel beter worden als je er stukjes peer aan toevoegt? Misschien is dat wel mogelijk, tenminste als je erop uit bent om een mengsel van appel en peer te maken. Dat is dan wel een cruciale vraag. Wat willen we nou precies met al die sportprojecten? Mijn inziens is de discussie hierover nog helemaal niet gevoerd. Ondertussen schieten de projecten en de daaraan gekoppelde geldstromen als paddenstoelen uit de grond.

De verborgen agenda van het tienpuntenplan

Als klap op de vuurpijl presenteerde onze voorzitter Gert van Driel op de eerste pagina van LO11 het tienpuntenplan voor de Alliantie. Als partner moet de KVLO natuurlijk meedenken over de invulling van de plannen. In dat opzicht begrijp ik het

tienpuntenplan best. Een aantal voorstellen zijn ook prima en verdienen navolging. Maar toch houd ik er een onbehaaglijk gevoel aan over, alsof we ons onvoorwaardelijk aan de sport gaan uitleveren, alsof de samenwerking tussen school en sport de enige weg is om verder te komen, alsof het bewegingsonderwijs in zichzelf niet meer waardevol (genoeg) is. Zo komt het op mij over en ik heb het gevoel dat ik niet de enige ben. Ik zal het toelichten met een aantal begrippen uit het tienpuntenplan.

Kwalitatieve beweegnorm, een dagelijks uur sport en bewegen, leraarondersteuner bewegingsonderwijs (lobos), beweegmanager, certificering sportieve scholen, bewegen en gezonde leefstijl, beweeg- en sportmanagement rond de school. Deze trefwoorden zeggen mij twee dingen: dat dit project voornamelijk bedoeld is als gezondheidsproject en dat dit project een goede gelegenheid is om lobossers en beweegmanagers aan een baan te helpen. Op zich is daar niets mis mee, maar het is de vraag of het bewegingsonderwijs daar beter van wordt. Mijn voorlopige conclusie is nee, natuurlijk niet.

Bewegingsonderwijs een vak apart

Het bewegingsonderwijs is meer dan alleen een gezondheidsproject. Het bewegingsonderwijs legt een brede basis voor een leven lang met plezier sporten en bewegen. Het gezondheidsaspect is daar slechts een deel van. Verder is er nog een belangrijk verschil tussen sport en bewegingsonderwijs, dat telkens maar 'vergeten' wordt.

In de sport staat in principe de competitie centraal. Als deelnemer word je ingedeeld naar niveau. Er vindt selectie plaats naar kunnen. Je speelt met en tegen anderen van ongeveer hetzelfde niveau. In de gymles is er iets heel anders aan de hand. Daar zit je juist met alle niveaus door elkaar. Het gaat veel meer om het samenwerken. In zeer uiteenlopende bewegingssituaties leren kinderen en jeugdigen met elkaar om te gaan. Er is dus een meer opvoedende taak. Als gymleraar ben je eigenlijk voortdurend bezig om ervoor te zorgen dat al die verschillende niveaus tot hun recht komen. Dat doe je door aangepaste spelvormen te gebruiken, door betere leerlingen extra taken te geven, door mindere leerlingen te stimuleren met succeservaringen, door op verschillende niveaus te werken. Dit vereist een totaal andere aanpak dan in de reguliere sport gebruikelijk is. Het lijkt me sterk dat leraarondersteuners

en beweegmanagers dit probleem net zo makkelijk tackelen als een recht toe recht aan opgeleide docent lichamelijke opvoeding. Hoewel, als we kijken naar de omschrijving van het huidige curriculum van de academies, dan vraag ik me af hoe centraal het onderwijs en alles wat daarbij hoort (eigen vaardigheid, methodiek, didactiek, lesgeefstages) nog staat. Er is dus van alles in beweging, ook in de opleidingen.

Speelbal worden of zelf aan de bal blijven

Redenen te over om ons met de vakwereld af te vragen waar we heen willen. Laat ik twee uitersten noemen. We houden de sport buiten de deur en richten ons puur op het verbeteren van het bewegingsonderwijs in de school. Of we zetten de poorten wagenwijd open voor de sport en nemen als gymnastieker genoeg met het managen van de activiteiten en het begeleiden van leraarondersteuners. Beide varianten kunnen naar de prullenbak. De eerste is een gepasseerd station. De sport is in vele gevallen al in en om de school en heeft al tot zeer vruchtbare samenwerkingsprojecten geleid. De tweede variant is echter pure kapitaalvernietiging en de nekslag voor goed bewegingsonderwijs. Kapitaalvernietiging, omdat een vier jaar geschoolde docent lichamelijke opvoeding een allround opgeleide, methodisch en didactisch bekwame, goede lesgever is. Als die niet meer voor de klas komt of aanzienlijk minder, gaat dat onherroepelijk ten koste van de kwaliteit van het bewegingsonderwijs.

Het is dus de hoogste tijd om goed na te denken wat wij als vakwereld met de Alliantie (en alles wat daaraan vastzit) willen. Voordat we ons in allerlei, op het eerste gezicht leuke projecten storten, zullen we eerst een duidelijk kader moeten hebben. Als vakvereniging mogen we, wat mij betreft, nooit uit het oog verliezen dat het in eerste instantie gaat om de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Als dat naar de achtergrond verdwijnt, zijn we binnen de kortste keren speelbal van allerlei andere belangengroepen. De KVLO zou in deze kwestie een veel duidelijker standpunt in mogen nemen en zich duidelijker moeten profileren als de beschermer van het bewegingsonderwijs.

Dit ingezonden stuk is geschreven door Jacob Nienhuis, leraar lichamelijke opvoeding op het Stanislas College in Delft.

De redactie geeft aan degene op wie is gereageerd de gelegenheid om een weerwoord. Daarvan heeft deze gebruikge maakt.

Reactie op artikel Jacob Nienhuis

In zijn reactie op het tienpuntenplan voor de Alliantie schetst Nienhuis een in mijn ogen niet bestaande tegenstelling. Een tegenstelling tussen sport en gezondheid enerzijds en het bewegingsonderwijs anderzijds.

- 1 Het tienpuntenplan is een antwoord van de KVLO aan de Alliantie en aan andere partners, op de vraag: "Welke maatregelen zijn nodig of wenselijk om de doelstelling van de Alliantie te realiseren?". De Alliantie gaat daarbij uit van de

vooronderstelling dat op alle scholen bewegingsonderwijs gegeven wordt of, daar waar dat niet gebeurt, gegeven moet worden (let op de inzet in het mbo). Vervolgens richt de Alliantie zich op een extra inzet van de school om, in samenwerking met sportverenigingen, meer uren bewegen en sport op school mogelijk te maken. Tegen deze achtergrond lijkt het mij niet nodig om overeenkomsten en verschillen van bewegingsonderwijs en sport verder te expliciteren. Waarbij ik mij op zich overigens goed kan vinden in de door Nienhuis beschreven verschillen.

- 2 Een Alliantie is per definitie een verbond van partijen met verschillende visie en missie, die elkaar menen te kunnen vinden in een (tijdelijk) gemeenschappelijk doel. De drie partijen in deze Alliantie verschillen openlijk in de doelen die zij hebben met deze verbintenis.

Kort omschreven:

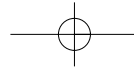
- a NOC*NSF: meer leden voor de sportvereniging
 - b OCW : meer binding en sociale integratie op scholen
 - c VWS : meer leerlingen voldoen aan de beweegnorm.
- Ook de veertien andere partners, waaronder de KVLO, hebben zo hun eigen beweegredenen om zich te verbinden. De betekenis van de Alliantie blijkt uit de mate waarin zowel het gezamenlijk doel als de eigen missie van de partners gerealiseerd kan worden.

- 3 Om in dit tienpuntenplan, in samenwerking met de Alliantie, een verholen aanslag van de gezondheidsmaffia op het bewegingsonderwijs te zien, gaat mij te ver. Natuurlijk kan niet ontkend worden dat de toenemende bezorgdheid over het afnemen van bewegingsmogelijkheden en -aanleidingen in onze maatschappij, deze Alliantie de wind stevig in de zeilen geeft. Maar wanneer dit ertoe kan leiden dat basischolen in grote schaal overgaan tot het aanstellen van vakleerkrachten en bewegingsonderwijs in het mbo weer terugkomt, is in mijn ogen samenwerking door de KVLO gerechtvaardigd.

Rest in mijn ogen een fundamenteel verschil in opvatting tussen Nienhuis en mij waar het de pedagogische opdracht van het bewegingsonderwijs betreft.

Lijkt Nienhuis te pleiten voor het buitensluiten van allerlei maatschappelijke invloeden, lees sport, in het bewegingsonderwijs, daar ben ik van mening dat juist spannende pedagogiek ontstaat waar de wereld van opvoeding en onderwijs het gesprek, en daar waar nodig de confrontatie, met andere maatschappelijke velden en praktijken aan durven gaan. Bewegingsopvoeding en -onderwijs zijn er niet voor zich zelf, maar voor het leven.

Gert van Driel,
Voorzitter KVLO

PRAKTIJKKATERN BEHORENDE BIJ LICHAMELIJKE OPVOEDING 1 - 2007

PRAKTIJK KATERN

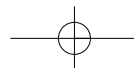
PRAKTIJK
BASIS- EN
VOORTGEZET
ONDERWIJS

BOKSEN IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS (2) | 22

HET MAKEN VAN EEN VIDEOCLIP (1) | 28

HET EVENWICHT IS ZOEK (2) | 33

SCHUIVEN IN DE AANGEPASTE SPORTSPELMETHODIEK | 34

BOKSEN IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS (2)

In LO 14 van 2006 is het eerste artikel verschenen in een serie van drie artikelen over boksen in het VO. Toen zijn behandeld: de voorwaarden voor boksen op school, de warming up met touwtjespringen, de bokshouding, het schaduwboksen, het voetenwerk, het trefvlak, het stootvlak en de linkse en rechtse directe. In dit tweede artikel wordt aandacht besteed aan de handschoenen, het stoten met en op handschoenen, het stoppen, het counteren, de schijnaanval en het sparren. Door: Jan Schijvenaars

HET AANDOEN VAN DE BOKSHANDSCHOENEN

Voor de leerlingen is het aan te bevelen om handschoenen te gebruiken vanaf 10 ounces $\pm$ 284 gram. Tegenwoordig heeft men klittenbandsluiting. Dat biedt vele voordelen met het aan- en uitdoen van de handschoenen vergeleken met veters als sluiting. Vetersluiting vergt veel tijd met het aan- en uitdoen omdat de veters op de handrugzijde moeten worden vastgemaakt met een strik. Zie foto 1.

De bokshandschoenen worden vanbinnen nat door transpiratie. Vanuit hygiënisch oogpunt is het daarom aan te bevelen om onder de bokshandschoenen dunne flanellen handschoentjes te dragen. Zwachtels of oude sokken kunnen ook dienst doen.

Een paar bokshandschoenen kost ongeveer 40 tot 60 euro. Gelet op het huidige aantal leerlingen per klas is het raadzaam om 30 paar handschoenen aan te schaffen. Met deze eenmalige investering van ongeveer 1800 euro kun je jarenlang boklessen aanbieden.

Met de handschoenen

- De leerling stoot L en R in de geopende handschoen van de medeleerling (armen voor het lichaam met gebogen ellebogen en de vingertoppen omhoog. Handen zijn ruim van het gezicht verwijderd). Zie foto 2.
- Om beurten combinatie van stoten plaatsen in de hand-

schoenen tijdens stilstand en in beweging.

- In beweging, maar nu hebben beide leerlingen een bokshouding. Men stoot op de handschoenen.

HET STOPPEN

Het stoppen is een actieve verdediging die meer zekerheid geeft dan ontwijken of dekking houden. Hierbij is het aan te bevelen om leerlingen van gelijk gewicht en gelijke reikwijdte bij elkaar te zetten. Men hoeft geen onderscheid te maken tussen jongens en meisjes. Tegenwoordig doen meisjes ook aan kickboksen en zijn behoorlijk vaardig in boksen.

De eerste oefening is het stoppen van een linkse directe van de partner: leerling A krijgt de opdracht, zonder uithaalbeweging, een linkse directe te stoten naar de kin van leerling B. Leerling B stoot zodra hij of zij het initiatief van leerling A onderkent, eveneens met een linkse directe. Dit moet dusdanig snel gebeuren, dat de stoot van de andere wordt opgevangen. Beide leerlingen hebben de rechter hand geopend als dekking voor de kin en vangen de vuist van de partner iets voor het lichaam op. Men mag tijdens deze oefening geen schijnbeweging maken.

Methodiek

- De leerlingen staan kort op elkaar en voeren de beweging eerst langzaam uit. Vervolgens wordt in een sneller tempo gewerkt waarna de bokshouding wordt ingenomen.

- De leerlingen staan nu op een normale boksafstand waardoor degene die het initiatief neemt met de linker voet naar voren slipt (als het ware glijdt, schuift). De ander stopt de stoot en stapt rechts links terug van de partner.
- De beide leerlingen stoten een linkse directe en proberen beide te stoppen. Het doel is het vergroten van het reactievermogen en het anticiperen op de stoot.

COUNTEREN MET ACHTERWAARTS SLIPPEN

Het achterwaarts slippen met rechts-links als reactie op de stoot van de partner, waar na de leerling weer naar voren slipt om in te komen met een linkse of rechtse directe. Bij het achterwaarts bewegen, moet met het lichaam rechtop houden waarbij de armen voor het lichaam blijven in een normale bokshouding.

Methodiek

- De leraar staat voor de klas en stoot een linkse directe. De hele klas beweegt achterwaarts en komt terug met linkse en rechtse directe op kin hoogte.
- Met tweetallen in eerste instantie op halve kracht zodat leerlingen kunnen wennen aan de verdediging, daar sneller uitgevoerd.
- Leerling A komt in met linkse directe naar de kin en naar de romp. Leerling B stopt de directe stoot naar de kin, slipt achterwaarts en countert met een rechtse directe naar het hoofd. Leerling A vangt de counterstoot op met geopende rechter hand of duwt deze naar links weg.
- Beide leerlingen kunnen met een linkse directe stoten. Degene die als eerste wordt aangevallen, countert.

Foto 1. De geblesserden helpen met het aandoen van de handschoenen

Foto 2. Stoppen

Veel voorkomende fouten

- De leerling die countert wijkt te ver naar achteren.
- De voetenstand is te smal en de beweging wordt op de haken uitgevoerd in plaats van op de bal van de voet.
- De passieve arm geeft te weinig of geen dekking.
- Er worden schijnbewegingen gemaakt.

Een rechtse directe zal normalerwijze niet gebruikt worden om een aanval in te leiden omdat de weg te lang is en daardoor snel zal worden onderkend door de tegenstander. Het geven van herhaalde linkse directe stoten richting het hoofd, dwingt de ander de dekking te verleggen waardoor er een gelegenheid komt om een rechtse directe te plaatsen. De rechts directe kan doeltreffend zijn als counter.

Foto 3. Allebei een goede dekking

Foto 4. Het stoten van een rechtse directe.
Het trefvlak is vrij hoog

Enkele oefeningen

- Leerling A stoot met links en vervolgens met rechts naar de kin. Leerling B stopt de linkse directe en wijkt terug voor de rechtse directe en countert met rechts naar de kin. Leerling A duwt de rechtse directe van B met de linker hand naar rechts weg.
- Leerling A plaatst een dubbelstoot links naar de kin en

Foto 5. De houding nog iets te techtop

hoofd of romp en komt met een rechtse directe na. Leerling B wacht de aanval af en stopt de linkse directe stoten, slipt achterwaarts en countert met rechts of links. Leerling A vangt de counterstoten met de vrije hand op of duwt ze zijwaarts weg. Na de slagen wisseling wordt de bokshouding weer ingenomen. Leerling B wacht vervolgens weer op de aanval van A.

Een willekeurige volgorde van slagen kan worden toegepast

rechts naar de romp. Leerling B stopt de dubbelstoot en wijkt op de rechtse directe van A terug. Vervolgens countert B met links en dan rechts. Leerling A vangt de counter op met de onderarmen door het optrekken van schouders.

Bij het plaatsen van de rechtse directe naar het lichaam buigt de knie waardoor de stoot loodrecht richting het lichaam van de tegenstander beweegt.

Een willekeurige volgorde van slagen kunnen worden toegepast waarbij de linkse directe naar het hoofd of romp de inleidende stoot is, gevolgd door een rechtse directe.

De verdediging blijft voorlopig echter voorgeschreven om uiteindelijk technisch te leren boksen waarbij concentratie en rust in het boksspel zich kunnen ontwikkelen. Daarna kan men overgaan naar de meer vrije vorm van het spel.

Oefeningen

- Leerling A stoot als aanvaller willekeurig links naar het

- Vrije oefening, waarbij het principe van counteren moet worden toegepast. Deze oefening hooguit twee minuten laten duren. Natuurlijk wisselen de leerlingen ook onderling.

COUNTEREN NA WEGDUIKEN

Het voordeel om voor een stoot weg te duiken naar onder of zijwaarts is dat men dicht bij de tegenstander blijft en men een counter kan plaatsen om het lichaam van die tegenstander.

Technische uitvoering: het hoofd wordt iets naar rechts gebogen en men gaat door de knieën om de linkse directe van de tegenstander te ontwijken. De vuist van de tegenstander gaat dan over de linker schouder. Men blijft kijken naar de tegenstander, de armen blijven in een juiste bokshouding om vervolgens te counteren met links. Countert men met rechts, dan duikt men naar links weg. Trefvlak van de counter: de ribben of solar plexus.

Oefeningen

- De leraar staat voor de klas. Als hij met een linkse directe stoot, duiken de leerlingen naar rechts weg en counteren met links. Stoot hij met rechts, dan duiken ze naar links en counteren met rechts.
- Dezelfde oefening met tweetallen. Let op dat leerlingen oogcontact houden.
- Leerling A stoot meermaals linkse directe naar de kin. Leerling B stopt links, duikt dan bij een directe van A weg naar rechts en countert met een linkse directe naar de romp van A. Leerling A vangt de stoot met de rechter onderarm op.
- Leerling A stoot een linkse directe naar de kin. Leerling B duikt naar links weg en countert rechts naar de romp. Leerling A drukt de counterstoot met de rechter hand naar links weg.
- Leerling A stoot een rechtse directe naar de kin. Leerling B duikt kort voor het treffen naar links weg en countert met rechts op de romp. Leerling A vangt de stoot met gebogen linker onderarm op. In eerste instantie in een rustig tempo en in stilstand.
- Leerling A stoot meerdere linkse directe stoten met daarop volgend een rechtse directe. Leerling B stopt de linkse directe, ontwijkt de rechtse directe door naar links weg te duiken en stoot met rechts naar de romp van leerling A. Leerling A duwt de counterstoot met de linker hand naar rechts weg.
- Leerling A geeft willekeurige stoten links en rechts. Leerling B wacht af, stopt, duikt weg en countert.
- Beide leerlingen mogen nu aanvallen. Echter, ze mogen alleen verdedigen door stoppen of counteren na wegduiken.

Foto 6. Sparring is een emotionele activiteit

Foto 7. Boksen is gewoon leuk!

Op dit niveau zijn de leerlingen in staat tot het aangaan van een lichte sparring.

AANVAL MET SCHIJNAANVAL

Aanvankelijk is het niet raadzaam om een schijnstoot aan te leren omdat het reactievermogen van de leerlingen zich nog niet heeft ontwikkeld. Er ontwikkelt zich dan een onrustige afweerteknik, leerlingen worden onzeker in het boksspel en het komt de technische uitvoering niet ten goede. Als leerlingen en redelijke inschatting kunnen maken hoe de medeleer-

Foto 8. In deze oefensituatie is het trefvlak te dicht bij het gezicht van de leerling links

ling inkomt met bepaalde stoottechnieken, dan kan men schijnstoten gaan inbouwen.

Doel van een schijnstoot is om een aanval te suggereren waarop een medeleerling reageert door de dekking te veranderen. Zo kan de leerling die een schijnstoot plaatst richting de maag, de volgende volledige stoot plaatsen richting het hoofd van de medeleerling. Met andere woorden, de schijnstoot wordt voor 75% ingezet waarna de arm ontspannen terugvalt om vervolgens een nastoot te plaatsen die doel treft. De nastoot kan eventueel op het zelfde doel (in dit geval de maag)

Foto 9. Deze leerling neemt de oefensituatie serieus

- Leerling A geeft met links wel of geen schijnstoot richting de kin. Leerling B stopt alleen de linkse directe.
- Leerling A geeft linkse schijnstoot naar de kin, vervolgens een linkse directe nastoot naar de maag. Leerling B blokkeert de nastoot met de linker onderarm.
- Leerling A geeft met links wel of geen schijnstoot naar de kin of de maag. Leerling B stopt de stoten naar de kin en countert op de maagstoten met links.
- Leerling A geeft schijnstoot links naar de kin en een rechtse direct naar de maag. Leerling B ontwijkt de maagstoot enigszins naar achteren en countert links.

Zo wennen leerlingen eraan aangeraakt te worden

worden geplaatst.

Tijdens het sparren zijn, bij een leerling met het linker been voor, de speelse bewegingen van de linkerarm niet te beschouwen als schijnstoten.

Een schijnstoot zonder nastoot valt niet onder de categorie schijnaanval.

Oefeningen waardoor leerlingen wennen aan de schijnaanval

- Leerling A maakt een schijnstoot met links en geeft nastoot op de kin. Leerling B laat dit een aantal keren gebeuren en tracht de directe nastoot te stoppen.

Aanvankelijk beginnen met een enkele schijnaanval waarna men geleidelijk over kan gaan naar een dubbele schijnaanval naar kin en maag en een schijnaanval met rechts.

HET SPARREN

Sparring-match (een vriendschappelijke oefen-) bokspartij. Sparrer = bokser.

De leerlingen gaan een partijtje aan waarin de eindvorm aan de orde. Ze mogen elkaar licht raken op de afgesproken trefvlakken met het voorgeschreven stootvlak met de linkse en rechtse directe.

- Tijdens het zogenaamde 'touché boksen' of 'skintouch' is

Foto 10. Door de vermoeidheid geen dekking meer

niet afgesproken wie van de leerlingen het initiatief neemt. In 'slow motion' worden de treffers aangebracht en er wordt niet verdedigd. Daarbij is stop = stop, bokshouding opnieuw aannemen en weer beginnen. Zo wennen leerlingen aan geraakt te worden. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld ook aangeven dat stoten alleen op de handschoenen mag als de bokshandschoenen voor het gezicht worden gehouden. In deze situatie kunnen leerlingen experimenteren met het zoeken naar trefvlakken, het stoten en het bewegen.

Afstand

- 1 Afstand waarbij leerlingen elkaar niet kunnen raken. De zogenaamde 'buitenbereik afstand'. Het komt hier niet zo nauw met de bokshouding omdat er niets kan gebeuren. Vaak is dit een oriëntatie in de situatie (de afgebakende omgeving met daarin je opponent). In de bokssport is de omgeving 'de ring'. Op school kan men dit afbakenen met pilonnen of de belijning op de vloer. Banken als begrenzing, zijn niet aan te raden omdat de situatie zich kan voordoen dat een van de leerlingen te ver naar achteren wil wegstappen tijdens de aanvallen van zijn medeleerling.
- 2 'Hele afstand'. De boksters staan op armlengte van elkaar. Een bokser met een lange reach kan hierbij in het voordeel zijn maar dit hoeft niet. Leerlingen op school ervaren het boksen tegen een langere leerling vaak dat ze in het nadeel zijn. Een goede bokshouding met hoge dekking biedt hier uitkomst.

- 3 'Halve afstand'. De afstand is dusdanig dat de boksters met gebogen armen elkaars trefvlak kunnen raken. In deze situatie plaatsen de boksen hoekstoten of opstoten (een vorm van hoeken).
- 4 Corps à corps. Het zogenaamde 'lijf aan lijf' gevecht. Een gedeelte van het lichaam van beide boksters is met elkaar in aanraking. Vaak komt men in het onderwijs niet toe aan deze vorm van boksen.

Veiligheid

- Mondbeschermers zijn in principe op school niet nodig. Echter, er zijn leerlingen met beugels en gebitscorrecties. Een geringe tik op de lippen is vaak aanleiding tot hevig bloeden. Vooraf moet men dus maatregelen treffen!
- Brildragers zullen de bril af moeten zetten. Het is uiteraard ook oppassen met lenzen. Leerlingen met slechte ogen zijn in het nadeel tijdens het boksen. De leraar dient hiermee rekening te houden.
- In de regel komen blessures en ongevallen niet of nauwelijks voor. De meeste leerlingen stoten nog niet echt hard. Daarbij komt nog dat de leraar nadrukkelijk moet aangeven, dat leerlingen elkaar slechts licht mogen raken tijdens het sparren. Een stoot op neus of ogen geeft meestal slechts traanvorming. De handschoenen en een goede dekking kunnen dit ongemak opvangen. Een goede bokshouding is de eerste verdediging (zie foto 9).

Fouten

Welke fouten zijn er te corrigeren tijdens het sparren?

- Oogcontact houden; een reactie op de stoot naar het gezicht is vaak het wegdraaien van het hoofd. Regel: stoppen totdat er weer oogcontact is en ga dan weer verder.
- Dekking hoog houden; door de vermoeidheid zakken de armen en verslechtert de verdediging.
- Het linkerbeen of rechterbeen voor houden; het maken van kruispassen is uit den boze. Door de stoot van de medeleerling kan men tijdens het wisselen van de voeten uit balans raken of zelfs vallen.
- Indraaien van de vuisten tijdens het stoten en het weer snel in dekking brengen van de armen; de nadruk hier leggen op een juiste technische uitvoering van het stoten.
- Dosering van de kracht van de stoot (remmend stoten); als een leerling hard inkomt met stoten, escaleert dit vaak en ontstaan er gevaarlijke situaties. Leerlingen kunnen hard op een stoot lopen.
- Energie verdelen over de sparringstijd. Sparren is zeer vermoeiend omdat het niet alleen fysiek maar emotioneel wat teweegbrengt: niemand wil geraakt worden maar de ene leerling is nu eenmaal handiger dan de andere en dat bepaalt het spanningsveld.

Met dank aan de leerlingen van het Bisschoppelijk College te Weert en Twan Belgers voor het maken van de foto's.

Correspondentie: J.Schijvenaars@fontys.nl

HET MAKEN VAN EEN VIDEOCLIP (1)

Vakkenintegratie is een gevleugeld woord in het onderwijs. Leergebieden worden uitgedaagd of verplicht samen te werken aan vak-/leergebied overstijgende projecten. In de komende twee praktijkartikelen wordt een voorbeeld gegeven van een samenwerking tussen LO, muziek en onderwerpen in studielessen bij het maken van een videoclip waarbij samenwerken, afspraken maken en aan afspraken houden centraal staat bij het samen ontwerpen, uitvoeren van een dans en het maken van video-opnamen. In dit eerste artikel wordt het kader geschetst waarin dit project plaatsvindt en de opdrachten die gedaan worden bij studielessen en muziek. In het volgende artikel komt de specifieke inbreng van LO (basispas leren, dans uitbreiden, video-opname maken, beoordelen) aan de orde. Door: Jorg Radstake

INLEIDING

Op SG. De Waardenborch (vmbo-B/K/G/T, havo en vwo) maakt elke leraar deel uit van een kernteam. Naast het begeleiden van leerlingen is het tevens de bedoeling het onderwijs gedeeltelijk in projectvorm aan te bieden. Dit proces is inmiddels zo'n drie jaar aan de gang en dat betekent dat er de laatste jaren hard gewerkt is bij het samenstellen van projecten. Zo ook door de sectie LO! De sectie heeft dan ook met elkaar afgesproken om niet af te wachten of ze door anderen gevraagd wordt met een project mee te doen, maar is veelal als hoofdaannemer actief. Dat betekent dat (in de meeste gevallen) de eigenheid van het vak behouden blijft. Bij het schrijven van dit artikel heb ik gebruikgemaakt van het leerlingenexemplaar dat, na een uitgebreide evaluatie in het afgelopen schooljaar, aangepast is om dit schooljaar gebruikt te worden. Het is dan ook raadzaam om dit artikel vanuit dat perspectief (leerling) te lezen. Het betreft hier dus een 'nieuw' project, maar waarvan de waarde reeds (deels) bewezen is. Hopelijk

kunt U als lezer hier direct mee aan de gang en natuurlijk zijn wij nieuwsgierig naar uw bevindingen

Het is de bedoeling dat de leerlingen steeds meer in projecten aan de slag gaan. Daarbij wordt de volgende opbouw gehanteerd:

- in de brugklas worden kleine, eenvoudige projecten uitgevoerd, met een beperkt aantal vakken dat bij het project betrokken is
- daarnaast wordt er in de eerste projecten binnen de reguliere lessen gewerkt. Vervolgens verandert dit naar het uitvoeren op een project(mid)dag en later binnen een projectweek.

DE STUDIEWIJZER

Zoals ook bij de andere projecten gebruiken we de studiewijzer om de leerlingen voor te bereiden op wat er in de diverse vaklessen aan de orde komt.

week	vak	omschrijving	vaardigheden oefenen - leren	opmerkingen
1	LO	Basispassen	Leren basispassen	groep: keuzes maken danspassen choreografie plannen data oefenen afspraken kleding accessoires
2	LO	Oefenen basispassen	Oefenen basispassen samenwerken	
3	LO Mu	Oefenen couplet Uitleg vorm van een lied; indelen groepen Analyse maken van het lied	Leren danscouplet (8 x 4 tellen) Afspraken maken en afspraken nakomen	
4	LO + Mu studieles	Ontwerpen dans refrein Complimenten + tips geven	Evt. ontwerpen dans couplet (alleen voor snelle, goede groep) Op welke manier geef je een tip? Hoe ga je om met kritiek?	elke leerling boekje alles duidelijk, leesbaar en netjes invullen cijfer groep verdeelt de punten en komt met voorstel cijfer naar leraar – cijfer vaststellen
5	LO + Mu	Hele dans afwerken	Samenwerken	
6	LO	Boekje inleveren Videoclip opnemen Cijfers bepalen	Samenwerken	
7	studieles	Videoclip kijken Samenwerken bespreken Afspraken maken voor verspreiding DVD	Bespreken Samenwerken Afspraken maken Afspraken nakomen	
8	inhaalles			

Voorbeeld studiewijzer

Als jij je niet aan de opdracht houdt, zet de leraar een kruisje.			
Afspraken waar jij je aan moet houden in opdracht van de leraar:			
Je moet het boekje elke les LO en Mu bij je hebben			
Je doet de opdracht die de leraar je geeft			
Je vult het boekje in met potlood, duidelijk leesbaar en netjes			
Als jij je niet aan de opdracht houdt, zet iemand van jouw groep een kruisje.			
De kruisjes zijn gezet door:			
Afspraken van het groepje:			
Wij oefenen de dans (noteer wanneer en waar)			
1 (= verplicht)			
2			
3			
Ik houd mij aan de afspraak over de kleding			
Ik houd mij aan de afspraak over de accessoires			
Andere afspraken van het groepje:			
-			
-			

Voorbeeld aan afspraken/regels houden

STUDIELES

In de studielessen gaat het om samenwerken, afspraken maken en afspraken nakomen. Jullie gaan samen een videoclip maken. Om tot een goed en leuk eindresultaat te komen moet je goed *samenwerken*. Elke leerling heeft een mening. Niet iedereen zegt zijn mening. Niet iedereen praat op dezelfde manier. Jullie verdelen de taken en maken afspraken, bijvoorbeeld wanneer je gaat oefenen en welke accessoires jullie willen gebruiken. Wij vinden de vaardigheid 'ik houd mij aan een afspraak' erg belangrijk. Sommige leerlingen doen dit, anderen moeten dat leren. Daarom controleert de leraar en jouw groep-je of jij je aan afspraken houdt. Er zijn heel veel afspraken

waaraan iedereen zich houdt. Die moet je niet opschrijven. Dat geldt ook voor de klassenregels, dus schrijf alleen die afspraken op die belangrijk zijn voor het maken van de clip.

Studieles: samenwerken, hoe gaat dat bij jullie?

Elke leerling uit jouw groep schrijft wat in de tabel hieronder. Je krijgt twee complimenten van ieder groepslid en je krijgt ook een tip om iets te verbeteren. Dat wat je opschrijft, moet over samenwerken gaan (en het moet serieus zijn!). Als je niets weet, het moeilijk vindt om iets zinnigs op te schrijven of als je je afvraagt wat je dan op moet schrijven, dan kun je aan de volgende voorbeelden denken:

Luisteren naar elkaar, je mening durven geven, hoe reageer je op de ander, durven te zeggen dat de ander iets niet goed doet, afspraken willen maken, afspraken nakomen, elkaar helpen, hoe kom jij over op de ander, elkaar uitlachen/kwetsen, serieus of niet serieus meedoen, de leiding nemen, kritiek accepteren, afzeggen van een afspraak, smoesjes,

Maar je mag natuurlijk ook iets anders opschrijven!

naam	complimenten		tip
	Samenwerken gaat goed	Samenwerken gaat goed omdat jij.....	Samenwerken gaat beter als je probeert.....

Voorbeeld complimenten/tips

Studieles: afronding

- Je bekijkt samen met de klas en je mentor de videoclips.
- Je bespreekt de volgende punten met je mentor:
- Welke problemen jullie zijn tegenkomen bij het samenwerken?
- Wat is de mening van jou en je klasgenoten over het nakomen van afspraken?
- Je bespreekt de volgende punten samen met je klasgenoten:
- Wie wil de clip op dvd hebben?
- Maak afspraken hoe jullie de verspreiding gaan organiseren.

Aan het einde van het project:

Ik vind dat ik mij aan de afspraken heb gehouden.

Omcirkel: altijd bijna altijd vaak niet nooit

Dat komt omdat ik:

Voorbeeld evaluatie

MUZIEK

Bij muziek wordt aan de hand van nevenstaand lesblad (met vragen) aandacht geschonken aan dit project.

Je maakt met je groep een dans op het refrein. Daarbij zou je gebruik kunnen maken van de basispassen die je hebt geleerd bij LO, maar je mag natuurlijk ook zelf je passen ontwerpen! Ook kun je gebruik maken van de computer met de dans-dvd (CDance, uitgegeven door Edu actief - info@MarjotMultisoft.com). Deze staat tevens op het netwerk, onder de map LO. Beschrijf de dans (zoals aangegeven) op het werkblad (zie bijlage 3). De dansbeschrijving is nodig voor jullie eindbeoordeling, dus houd deze goed bij! Ook het sologedeelte moet je daarop invullen. Zorg uiteindelijk voor een originele presentatie van je videoclip en denk daarbij aan kleding en accessoires!

In het volgende artikel komt de inbreng van LO in dit project aan de orde. Daarbij gaat het basispassen leren, ontwerpen, samenwerken, videoclip maken en beoordelen.

Met dank aan het Kernteam Kunst & Cultuur (sector 1 - BK) en dan met name Yvonne Wielaard voor het aanleveren van dit uitgebreide en verbeterde leerlingexemplaar van dit project.

1 Je leert hoe een lied is opgebouwd. Schrijf dat hieronder op.

2 Schrijf op bij wie je in de groep zit (dit hoor je van je leraar).

Groepsnummer:.....

1

2

3

4

5

6

3 Je maakt een analyse van het lied (zie verderop).

4 Je oefent de dans.

5 Jullie maken afspraken over kleding en de accessoires (schrijf deze afspraken op).

Afspraken kleding

Afspraken accessoires

Probleem:

Oplossing:

6 Je kunt voor je eigen clip uit de volgende vier nummers kiezen:

1

2

3

4

Je hebt nu alle nummers gehoord en gezongen.

Maak met je groep een keuze welk muzieknummer het gaat worden.

Wij kiezen:

7 Beschrijf hieronder de vorm van het nummer (intro/refrein/couplet/bridge) en het aantal maten per onderdeel. In dit voorbeeld hebben we het nummer Jump van Girls Aloud gebruikt en door het gebruik van een computerprogramma is de snelheid (zonder vervorming) aangepast in een aanleersnelheid en een normale versie, even als de lengte van het nummer.

Jump (Girls Aloud)		
Indeling	Couplet : klas Refrein : groepje Overgang : solo	Aantal tellen
<i>Intro Groepje</i>	<i>Instrumentaal</i>	32
Couplet Klas 3 x	Your eyes, tell me how you want me I can feel it in your heart beat I know you like what you see	32
	Hold me, I'll give you all that you need Wrap your love around me You're so excited, I can feel you getting hotter, oh baby	32
	I'll take you down, I'll take you down Where no one's ever gone before And if you want more, if you want more More, more	32
<i>Refrein Groepje</i>	<i>Then, Jump! For my love Jump in! And feel my touch Jump, if you want to taste my kisses in the night then, Jump for my love</i>	32
	<i>I know my heart can make you happy Jump in! You know these arms can feel you up Jump, if you want to taste my kisses in the night then, Jump! For my love</i>	32
<i>Overgang</i>	<i>Instrumentaal</i>	8
Couplet Klas 2 x	You told me, I'm the only woman for you Nobody does you like I do Then make a move before you try And go much farther, oh baby	32
	You are the one, you, you are the one And heaven waits here at my door And if you want more, If you want more, more, more	32
<i>Refrein groepje</i>	<i>Then, Jump!</i>	2 x 32
<i>Einde Groepje</i>	<i>Instrumentaal Fade out</i>	32

Bijlage 3: Voorbeeld liedanalyse

Correspondentie: jorg.radstake@windesheim.nl

HET EVENWICHT IS ZOEK (2)

Balanceren, het derde betekenisgebied binnen turnen naast springen en zwaaien, lijkt zoek. Er wordt minder gebalanceerd dan gesprongen en gezwaaid. Zowel in de (recente) literatuur als onze LO programma's. Acrogym en jongleeractiviteiten zijn nog redelijk populair. Andere vormen lijken bij de kraak gezet, terwijl ze, in een nieuw jasje gestoken, nog steeds leuk en leerzaam kunnen zijn (zie LO 11 2006).

Door: Henk Breukelman

Een andere mogelijkheid om balanceren een nieuwe impuls te geven in de dagelijkse schoolpraktijk is de survivaltocht of de survivalrun. Bij de eerste ligt het accent meer op samenwerking en zijn de opdrachten vooral recreatief. Bij de survivalrun gaat het vooral om een individuele prestatie. Maar beide hebben vaak veel balanceeropdrachten in het programma. En niet voor niets. Balanceren buiten is veel spannender dan binnen. Als je valt, land je niet netjes op een valmat maar in de brandnetels of het water. Dat kan trouwens op warme zomerdagen wel aanleiding geven tot het omdraaien van de bedoeling: hoe hoog/mooi kan ik vallen in plaats van hoe voorkom ik dat ik val.

Onze school organiseert elk jaar een verplichte survivaltocht voor tweedeklassers en een survivalrun als keuzeonderdeel in een sportdag voor de bovenbouw. De tweedeklas sportdag doen we al twintig jaar, de survivalrun zo'n tien jaar. Je hebt een bos nodig en veel water in de vorm van tochten en kanaaltjes, om je touwbrug, kettingbrug, indianenbrug, 'wildwoozie', berenloop of driepuntsbrug overheen te kunnen spannen. Bij afwezigheid van water kun je die bruggen trouwens ook

heel goed in het bos bouwen. En materiaal heb je nodig: veel touwen, spanners, lieren, banden, pallets, netten. We hebben dat in de loop der jaren bij elkaar vergaard en gespaard. Soms lenen we spullen van leger of survivalrunners. Onze laatste aanwinst, een houten kettingbrug van twintig meter lang, hebben vier vmbo-jongens (gemengd theoretische leerweg) in een projectweek zelf ontworpen, gemaakt en uitgeprobeerd. Tenminste..... dat laatste lieten ze een paar meisjes van hun klas doen.

En je hebt natuurlijk toestemming nodig van lokale overheid, staatbosbeheer of (boeren)bedrijven. Natuurlijk lang niet alle opdrachten zijn balanceeropdrachten.

Vlot- en kanovaren, A-lopen, touwlift, zeephelling en allerlei klim- en klauteractiviteiten maken ook deel uit van het parcours. Maar bij een groot deel van deze activiteiten speelt ook evenwicht een belangrijke rol. Als je balanceren ziet als een vorm van bewegen om te voorkomen dat je valt, horen klimmen en klauteren daar zeker bij.

Balanceren zit in de mens. Een baby wil gaan zitten, staan, lopen, terwijl liggen blijven veel stabiel en veiliger lijkt. Later leert het steppen, fietsen skaten, schaatsen, skiën. Allemaal evenwicht. De mens moet, om te kunnen overleven, eerst leren in balans te komen. De natuur betaalt dat terug, want heb je dat eenmaal geleerd, dan geldt: hoe sneller je fietst, schaatst of skeelert, hoe beter je balans. Dat geldt in de bewegingsmechanica, maar ook in de psychologie. We moeten immers op alle terreinen van het leven in balans komen en blijven. Zouden we daar aan bijdragen met onze balanceerlessen?

Correspondentie: breuk33@hotmail.com

SCHUIVEN IN DE AANGEPASTE SPORTSPELMETHODIEK

In een artikel elders in dit blad is uitgebreid aandacht besteed aan een aangepaste sportspelmethode in stappen en sprongen. Het betrof hier de keuze van leerlijnen, bewegingsthema's en aangepaste sportspelen, met de bedoeling goed aan te sluiten bij het niveau van bewegen en spelen van leerlingen in het basisonderwijs. Dit artikel gaat over het nemen van methodische maatregelen om beter in te spelen op verschillende deelnameniveaus. Door: Chris Hazelebach

Een korte terugblik

Binnen het bewegingsthema 'aangepaste sportspelen' kan weer een stappenplan opgesteld worden. Hierbij gaan we er vanuit dat de kinderen in de andere leerlijnen (mikken, jongleren, tikspelen) en bewegingsthema's (keeperspelen en lumelspelen) de juiste vaardigheden (stappen) hebben geleerd om de overstap naar 'aangepaste sportspelen' te maken. Het stappenplan ziet er als volgt uit:

Stap 1: eindvakbal

Stap 2: pilonbal

Stap 3: combibal (bijvoorbeeld aangepaste vorm van korfbal/basketbal).

Deze opbouw van spelen (stappen) hebben te maken met het soort doel waarop gescoord kan worden. Bij eindvakbal kan de medespeler de bal vangen om te scoren, bij pilonbal is er een rij pilonnen, zodat er een breed doel is. Pilonbal is een soort uitbouw van het chaosdoelenspel (wat een keeperspel is).

Bij combibal, gaat het om een spel waarbij twee baskets en/of korven gebruikt worden eventueel in combinatie met nog een ander doel, zodat de aanvallende partij minstens op twee verschillende plekken kan scoren. Het kenmerkende is dat er ook een klein hoog doel gebruikt wordt (korf of basket).

Inspelen op verschillen door schuiven met de macht

De leerkracht kiest een bepaald aangepast sportspel, bijvoorbeeld pilonbal dat past bij de speelmogelijkheden van alle kinderen (minimaal 90%) uit groep 7. We noemen dit de twee-

de stap in de methode. Pilonbal is complexer dan eindvakbal. Binnen dit spel (stap) krijgen de kinderen de tijd en leerhulp om niveaudoorbraken te maken, om niveausprongen te maken. Hierdoor zullen de speelmogelijkheden van de kinderen meer gaan variëren, de verschillen tussen de kinderen zullen groter worden. De betere spelers zullen veel bijleren en de matige bewegers zullen weinig bijleren, omdat hun fysieke gestel nu eenmaal minder toelaat.

Bij goed onderwijs worden de niveauverschillen dus niet kleiner, maar groter.

Deze heterogeniteit in de groep kan leiden tot een motivatieprobleem bij de betere bewegers. Vooral de niveau 2-bewegers willen graag door naar een moeilijker spel, naar een volgende stap, omdat ze denken dat het leren alleen afhankelijk is van het aanbod. Toch is het ook voor deze kinderen beter om nog geen stap naar een complexer spel te maken, maar om eerst binnen dit spel een aanpassing te doen. We noemen dit schuiven, omdat we met de macht van de betere partij of de betere speler gaan schuiven. We gaan schuiven met de machtsbalans tussen aanvallers en verdedigers en tussen de sterke en de zwakke spelers.

Mogelijkheden

Een spel is voor alle spelers het fijnst om te spelen als de winst en verlieskansen voor alle spelers ongeveer gelijk verdeeld zijn. Een spel met een spannend spelverloop, waarbij beide partijen en alle spelers kunnen scoren geeft de grootste kans op plezier en op leerresultaat.

Het is van belang dat de leerkracht met kleine verschuivingen de machtsbalans (spelspanning) in evenwicht houdt. Uiteindelijk willen we dat de goede spelers voor zichzelf deze spanningbalans op zoeken door individuele verschuivingen (differentiaties) toe te passen. Binnen het bewegingsthema tikspelen kan dit makkelijk door aan de goede lopers te vragen geen gebruik meer te maken van de vrijplaats of de getikte spelers te bevrijden.

Bij aangepaste sportspelen is het moeilijker om individuele differentiaties toe te passen. Makkelijker is het om kleine verschuivingen aan te brengen in het hele spel, bv. de doelbereiking versmallen door niet met vijf maar met vier pilonnen als doel te spelen. Hierdoor krijgt de aanvallende partij het moeilijker.

Het aanpassen van de grootte van het doel kan ook op individueel niveau toegepast worden, door aan de goede speler te vragen om alleen te scoren op de middelste pilon.

Met dit soort verschuivingen van arrangementen en regels, kan elk spel steeds weer opnieuw spannend gemaakt worden voor alle kinderen, zodat heterogene groepen met elkaar kunnen blijven spelen.

Er zijn talloze factoren (verschuivingen) die het spel moeilijker kunnen maken.

De vraag is wel voor wie wordt het spel moeilijker? Meestal wordt er geredeneerd vanuit de aanvallende partij. Wanneer deze te goed geworden is, dus te sterk, dus te makkelijk kan scoren, dan is het goed om de machtsbalans te verschuiven door het spel voor de aanvallers moeilijker te maken.

Een aantal belangrijke aanpassingen/verschuivingen

- Van groot overtal naar klein overtal.
- Van overtal naar gelijke aantal.

Een aangepast sportspel is vooral leuk als er veel gescoord wordt

- Van makkelijke doelbereiking naar moeilijke doelbereiking.
- Van groot veld naar klein veld.
- Van kleine bal naar grote bal.
- Van vaste functieverdeling naar wisselende functieverdeling

Enkele voorbeelden van aanpassingen (uitbouwfactoren/verschuivers) zijn:

• Grote doelen

Bij chaoskorfbal kan het beste gebruik gemaakt worden van een grote korf, bij pilonbal zijn dat veel pilonnen. De traditionele korven zijn voor deze leeftijdsgroep veel te klein, waardoor de zwakke spelers vaak niet tot score komen. Een vergrote korf is daarom ook wenselijk.

Een doel moet zo groot zijn dat één op de drie pogingen tot een score leiden.

Wanneer de aanvallers een rechtopstaand doel of pilonnen moeten raken dan moet het doel ook zo groot gemaakt worden dat één op de drie pogingen raak zijn.

• Grote foambal

Dit soort spelen kunnen het beste gespeeld worden met een grote foambal, zodat de kinderen de bal tweehandig moeten hanteren. Voor het maken van goede schijnbewegingen is dit lastiger, maar het vangen en werpen naar elkaar en het mikken op het doel gaat daardoor vaak beter. Later kan het spel ook met een kleine foambal gespeeld worden. Het grote voordeel van een foambal is dat minder kinderen bang voor de bal worden, want wanneer je per ongeluk een foambal in je gezicht krijgt doet het minder pijn.

• Vaste functie voor beide partijen

Een aantal spelers hebben de taak/functie van aanvaller en mogen een aantal pogingen deze taak proberen uit te voeren. De verdediger(s) blijven dan ook hun functie uitvoeren. Bijvoorbeeld na 5 pogingen wordt er van functie geruild en krijgen de spelers een andere functie. Bij de meeste aangepaste sportspelen wisselt de functie direct als de verdedigers in balbezit zijn gekomen of na een doelpoging. Het voordeel van deze regel m.b.t. vijf pogingen en dan pas wisselen, is dat de zwakke speler langere tijd hetzelfde kan uitproberen en daardoor betere leerkansen krijgt.

• Drie aanvallers

Het is gunstig om voor drie aanvallers te kiezen omdat alle spelers dan altijd in het spel betrokken worden. Met 2 aanvallers is het lastig spelen omdat de verdediger dan altijd weet naar wie de bal wordt over gespeeld. Als balbezitter heb je 2 medeaanvallers nodig om te kunnen kiezen naar wie je gaat spelen en door die keuze kun je de verdedigers verrassen. De keuze mogelijkheid wordt nog groter als je met vier aanvallers gaat spelen, maar dan is de kans aanwezig dat de zwakste speler maar heel weinig de bal krijgt, omdat de andere drie spelers het met elkaar wel redden.

• Eerst één, dan twee verdedigers en soms drie

Met één verdediger is er een duidelijk overtal voor de aanval. Vaak is dit moeilijk voor de verdediger om in zijn eentje een doel te verdedigen of de bal af te pakken. Maar de aanvallers (in groep 5 bijvoorbeeld) maken nog zoveel fouten, dat de verdediger toch vaak aan de bal komt. De samenwerking tussen twee verdedigers is eenvoudiger te leren dan tussen drie verdedigers. Eén verdediger gaat naar de balbezitter en de andere verdediger moet het doel en de andere twee aanvallers in de gaten houden.

Bij pilonbal zijn er twee verdedigers en één keeper in een doelgebied en daardoor zijn het eigenlijk drie verdedigers waarvan één (de keeper) een bijzondere taak heeft.

• Altijd overtal voor de aanval

De twee vorige punten betekenen dat we altijd met een overtal voor de aanval spelen, omdat een aangepast sportspel vooral leuk wordt als er vaak gescoord wordt. Bovendien is het de bedoeling dat elke speler, dus ook de zwakke speler in staat

is om een keer een score te maken. Dit lukt alleen als er voldoende scoringskansen zijn. Dit heeft natuurlijk ook te maken met de soort doelen.

Met deze aanpassingen kan de leerkracht er voor zorgen dat het spel evenwichtig verloopt, dat wil zeggen dat er niet te veel of te weinig gescoord wordt.

De differentiaties kunnen het makkelijkst toegepast worden op teams die een partij gewonnen hebben. De winnaars krijgen een 'verzwarende' waardoor ze de volgende keer minder makkelijk kunnen winnen.

Bijvoorbeeld met pilonbal krijgen de winnaars in het volgende spel:

- extra pilonnen te verdedigen
- de tegenspelers krijgen één pilon minder te verdedigen
- de winnaars mogen niet meer met een keeper verdedigen
- de tegenspelers krijgen een groter keepersgebied
- enz.

In dit spel kunnen ook individuele differentiaties voor de goede speler aangeboden worden, bv een speler die al vaak gescoord heeft:

- mag alleen scoren via een stuitpass
- mag alleen maar de bal ontvangen via een stuitpass
- mag alleen maar op de middelste pilon scoren
- scoort alleen maar van achter de superlijn (op bv. drie meter van de pilonnen)
- speelt alleen nog met zijn zwakke werparm (alleen voor de hele goede speler).

Om deze differentiaties toe te kunnen passen is het nog van belang dat er veel korte wedstrijdje gespeeld worden, zodat de goede partij eerst kan winnen en dan zelf voor een differentiatie kan kiezen.

Om de sterkte zichtbaar en duidelijker te maken is het goed om het scoreverloop met concreet materiaal (bv blokjes, wasknijpers, telbord) bij te houden.

Het zelfstandig leren toepassen van dit soort verschuivingen is ook makkelijker wanneer het spel met vaste functies gespeeld wordt. Dit wil zeggen dat de verdedigers een tijdje verdedigers blijven en de aanvallers blijven aanvallers.

Je krijgt dan het volgende spel: de aanvallers mogen tien keer een 'aanval' doen. Wordt er gescoord dan krijgt de aanval een punt, gaat de doelpoging mis of wordt de bal onderschept dan krijgt de verdediging een punt. Na tien aanvallen wordt er pas gewisseld van functies.

Wanneer bij de vijfde aanval blijkt dat de aanvallers te sterk zijn, omdat ze vier van de vijf keer gescoord hebben, dan mogen de aanvallers kiezen om het spel voor zichzelf moeilijker te maken bijvoorbeeld door alleen nog te scoren met een stuit. Op deze wijze leren de kinderen zelf om het spel op maat te houden.

TOT SLOT

In dit artikel is het vooral gegaan over 'het optimaliseren van de spelactiviteit'. Dit is maar één aspect van het bewegingsonderwijs, namelijk 'hoe goed lukt 't'.

Naast het 'lukt 't', heeft een goed les ook te maken met een goed organisatorische verloop (loopt 't), bijvoorbeeld de rol van de scheidsrechter, en het beleevingsaspect (leeft 't), bv. omgaan met winst en verlies.

De loopt 't en leeft 't aspecten zijn buiten de methodische ordening gebleven, hoewel er impliciet wel verwijzingen zijn gemaakt. Het artikel zou te uitvoerig worden, om deze ook nog te benoemen. Maar we schreven al dat dit artikel nog steeds in een ontwerpfase zit, maar misschien blijft dat met spel altijd wel zo.

Correspondentie: ca.hazelebach@cga.nl

IRP

DE IRP- PRAKTIJK

De afdeling individuele rechtspositie biedt hulp en bijstand bij allerhande vragen en problemen die voortvloeien uit de werksituatie van leden van de KVLO. Deze juridische bijstand geldt voor leden werkzaam in en buiten het onderwijs. Om een indruk te geven van de zaken die dagelijks op de afdeling Rechtspositie behandeld worden in deze rubriek een selectie uit gestelde vragen. Door: mr. Sandra Roelofsen

Vakleerkrachten LO in het basisonderwijs hebben een andere rol dan groepsleerkrachten, maar hebben wel dezelfde rechtspositie, gebaseerd op de CAO voor het primair onderwijs (PO). Met name op het gebied van uitrekenen van de werktijdfactor voor een vakleerkracht in het PO, krijgt de afdeling IRP regelmatig vragen. Bijvoorbeeld de volgende vraag van collega Anke Z. te R.

'Ik geef op maandag en dinsdag totaal 10 klokuren gymles op een basisschool en op donderdag en vrijdag 10 klokuren op een andere basisschool. Bij de ene basisschool krijg ik daarvoor 0,43 FTE bij de andere 0,38 FTE, terwijl ik exact hetzelfde aantal uren gymles geef. Volgens een van de directeuren komt dat omdat ik als vakleerkracht minder voorbereidingstijd nodig heb.'

Als uitgangspunt voor dit soort berekeningen gebruiken wij de volgende methode. Het aantal klokuren les dat je geeft vermenigvuldig je met het aantal weken dat er in een jaar gewerkt wordt (meestal 40 weken) en dat getal deel je door 930 uur, het maximaal uren dat je als fulltimer mag lesgeven per jaar. Dit is anders op die basisscholen waarbij met ingang van de nieuwe CAO-PO door het bestuur, de ouders en de MR is gekozen voor een 940-uren rooster). Uitgaande van 10 klokuren lesgeven per week en 40 lesweken per jaar kom je dan op: $10 \times 40 = 400$ gedeeld door $930 = 0,4301$ FTE (per basisschool).

Dit zijn de uitgangspunten; vraag aan de directeur en/of salarisadministratie waarom de berekeningen in jouw geval anders uitvallen. Als er in het betreffende jaar minder weken gewerkt wordt heeft de werkgever een argu-

ment. Is het omdat je vakleerkracht bent en daarom minder voorbereidingstijd nodig hebt dan is dat geen goed argument. Minimaal heb je in het basisonderwijs recht op 563 uur niet-lestaken en 166 uur deskundigheidsbevordering (bij fulltime werken, anders naar rato), of je nu gymnastieker bent of groepsleerkracht.

Een andere vraag vanuit het basisonderwijs komt van collega D.H.: *'Mijn directeur vindt dat de spellessen wel door een (onbevoegde) groepsleerkracht kunnen worden gegeven, de andere onderdelen van het vak LO kunnen dan door de vakleerkracht in één uur per week worden gegeven. Hoe kan ik ze overtuigen om dit niet te doen?'*

Directies worden geacht te weten dat groepsleerkrachten die niet bevoegd zijn voor het geven van LO ook voor onderdelen van ons vak onbevoegd zijn. Directies lopen met het geven van opdrachten tot het verzorgen van spellessen door daartoe onbevoegde leerkrachten dus risico, ook in het kader van aansprakelijkheid.

Het bevoegd gezag is te allen tijde verantwoordelijk voor datgene wat onder schooltijd gebeurt. Wanneer er sprake mocht zijn van een ongeval in de gymles, waarbij lichamelijk lestel wordt opgelopen, dan kan het bevoegd gezag als werkgever daarvoor aansprakelijk worden gesteld. Een rechter die over aansprakelijkheidszaken moet oordelen zal in zijn juridische afweging meenemen of er voldoende zorgvuldig is gehandeld en of de betrokken docent bevoegd en bekwaam is voor dit specifieke vakgebied.

FOTO: HANS DIJKHOFF

Waar doet het pijn?

Stel dat er een ongeval in de spellessen plaatsvindt waarbij een leerling (ernstige) schade oploopt en de school wordt door de ouders hiervoor aansprakelijk gesteld. Aan de school kan dan worden verweten dat er een onbevoegd persoon is ingezet en aan hem of haar welbewust de verantwoordelijkheid voor risicovolle activiteiten is opgedragen. Aansprakelijkheid zal dan snel worden aangenomen!

Krijgt een onbevoegde groepsleerkracht toch de dienststopdracht om 'spellessen' te verzorgen, laat dan de directie op papier verklaren dat het om een (dienst)opdracht aan de groepsleerkracht handelt en dat deze leerkracht geen verantwoordelijkheid draagt voor de eventuele gevolgen hiervan.

Hopelijk ziet de directie in dit geval op tijd in dat ook het verzorgen van spellessen voorbehouden is aan daartoe opgeleide docenten!

Hebt u vragen over deze of andere zaken op rechtspositioneel gebied dan kunt u zich wenden tot de afdeling IRP, te bereiken per e-mail: irp@kvlo.nl en dagelijks van 12.30-16.30 op telefoonnummer 030 693 7678.

BASISONDERWIJS

INZICHTEN OP BASIS VAN DE LEERTHEORIE VAN KOLB

HET ONTPLOOIEN VAN EEN BEWEGING

Tijdens de landelijke studiedag voor basisonderwijs in Amsterdam verzorgden wij een workshop over wat wel 'het ontplooiën van een bewegingsperspectief' genoemd is (van Berkel, 2005). De workshop ging over de vraag hoe je leerlingen in het basisonderwijs helpt bij het medezeggenschap te krijgen over hun eigen leerproces. De workshop probeert leerkrachten te helpen in het beter leren aansluiten bij de beweegwensen van leerlingen. Sterker nog; de leerling leert zelf beter en meer zicht te krijgen op zijn/haar leerwensen. Hier leest u een verslag van de workshop zelf. *Door: Jeroen Steeman, Corine Visser en Bruno Oldeboom*

We zullen de structuur van de workshop aanhouden en kort uiteenzetten welke ervaringen de deelnemers hebben opgedaan in onze drie workshops.

Na een korte introductie in het onderwerp zijn de deelnemers aan de slag gegaan met de activiteiten die klaarstonden in de zaal. Onder andere minitrampoline/kastspringen, schommelen, touwzwaaien, mikken en circusactiviteiten. De opdracht die de deelnemers meekregen was om een activiteit te kiezen die ze leuk vonden en waar ze de aankomende twaalf minuten graag mee bezig zouden willen zijn.

Terwijl de deelnemers bezig waren hebben we af en toe de activiteiten stilgelegd en ze, om de paar minuten, de volgende vragen gesteld:

- wat spreekt je zo aan in de activiteit?
- welke gevoel past daarbij? En overleg dit even in tweetallen
- hoe zou je dit gevoel of de kick van de activiteit kunnen continueren of zelf vergroten? En verander, om dit te bereiken, naar eigen inzicht de activiteit.

VIDEOBEELDEN

Door deze vragen te stellen proberen we de deelnemers in-

zicht te laten krijgen in de vraag waarom ze de activiteit zo leuk of uitdagend vinden. De volgende stap was om vanuit dat gevoel een vervolg te kiezen voor de activiteit. De deelnemer is zelf natuurlijk degene die als eigenaar van dit gevoel, het beste een vervolg kan aangeven.

Om de deelnemers een zo volledig mogelijk beeld te geven van hoe je dit met kinderen kan doen in een les bewegingsonderwijs worden video-opnames getoond.

In die opnames zijn korte gesprekjes te zien waarin kinderen eerst aangeven waarom ze de activiteiten zo leuk vinden. Zo was er een jongen te zien bij het touwklimmen. Het doel van de leerkracht was om kinderen van touw tot touw te laten klimmen met als uitdaging om ze steeds een iets hogere knoop te laten pakken. Deze jongen koos echter voor een ander vervolg. Hij wilde namelijk zo snel mogelijk van touw naar touw en had geen boodschap aan de hoogte.

Deze jongen was, na een kort gesprekje waarin de leerkracht vroeg wat hij zo leuk vond en hoe hij dat nog leuker zou kunnen maken, tot op het bot gemotiveerd om beter (in zijn geval sneller) te leren klimmen. Toen hij daarna ook nog bevestiging kreeg van de leerkracht dat het wel erg goed was wat hij deed, liep hij de rest van de les zo trots als een pauw door de zaal.

De kinderen werden door deze manier van begeleiden meer eigenaar van hun 'eigen' gymles. Met als gevolg dat ze trots waren op zichzelf, ze het gevoel hadden dat ze het goed deden en dat ze echt contact hadden met hun juf of meester.

In het tweede deel van de workshop hebben we de deelnemers laten oefenen met deze manier van begeleiden. In twee- of drietallen gaan de deelnemers weer aan de slag met een activiteit waarbij één van de deelnemers een (kunstmatige) rol van leerkracht kreeg, die als doel had om met open vragen achter de leerwens van de ander te komen en de ander te stimuleren eigenaar te worden van zijn eigen leerproces.

EIGEN ERVARING

Tot slot hebben we de deelnemers naar hun ervaringen en

Bruno Oldeboom

FOTO: HANS DIJKHOFF

FOTO: HANS DIJKHOFF

GIN GSPERSPECTIEF

FOTO: HANS DIJKHOFF

Ervaring opdoen

meningen gevraagd. En wat deze workshop voor hen als bewegingsonderwijzer betekent. De volgende voor- en nadelen werden door de deelnemers genoemd:

Voordelen

- kinderen ontwerpen zo nieuwe lesideeën
- kinderen worden er creatief van
- je moedigt leergierigheid aan
- kinderen krijgen onderwijs op maat
- kinderen kunnen aan elkaar laten zien wat ze bedacht hebben
- veel echte aandacht voor de kinderen
- kinderen zijn meer betrokken bij de activiteit en les
- het werkt motiverend
- kinderen leren sneller
- je leert kinderen te leren.

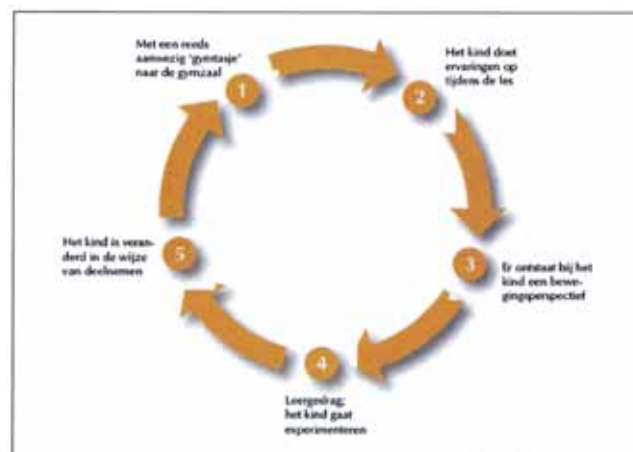
Nadelen

- het gekozen vervolg is te vrijblijvend
- je kan niet alle kinderen zoveel aandacht geven
- niet alle activiteiten zijn ervoor geschikt
- niet bij alle organisatievormen van een gymles te gebruiken
- je kan zo moeilijk naar eindtermen toewerken
- de vervolgen van de kinderen kunnen gevaarlijk of onveilig zijn.

ACHTERGROND

De workshop leunt op een aantal inzichten vanuit leerpsychologische theorieën. We zullen in deze tekst kort het licht laten schijnen op deze inzichten¹.

Hieronder zullen we stapsgewijs stil staan bij de verschillende fases van een leerproces van leerlingen. Dit doen we met behulp van onderstaand model.

Uit: van Berkel e.a. (2005)

HET GYMTASJE

Geen enkele leerling is een 'onbeschreven blad'. Elke leerling komt de les binnen met herinneringen aan eerdere lessen of bewegingservaringen. Elke leerling heeft al eerder deelgenomen aan bewegingsactiviteiten en heeft daar zo zijn eigen gedachten, houding en gevoelens bij. Deze verzameling aan herinneringen, gevoelens, behoeften, houding en gedachten noemen we in dit hoofdstuk 'het gymtasje'. Wat een gymtasje voor een leerling betekent, wordt gemakkelijk duidelijk aan de hand van leerlingen die een ongelukje hebben gehad bij bijvoorbeeld minitrampoline springen. Het gymtasje is dan gevuld met deze ervaring. Zo'n eerdere ervaring zorgt er vaak voor dat kinderen met een wat angstig (= gevoel) deelnemen aan het springen. Deze leerlingen vinden vaak van zichzelf dat ze niet zo goed zijn in minitrampoline (= gedachte) en nemen dan ook vaak een terughoudende houding aan tijdens het springen.

ERVARINGEN OPDOEN

Tijdens het minitrampoline wendspringen voelt en denkt een leerling van alles. Zo kan bijvoorbeeld een leerling met veel positieve ervaringen die ziet dat de gymleraar heel gemakkelijk een stoere skatesprong over de kast maakt, zich uitgedaagd voelen. Terwijl andere leerlingen juist helemaal ontmoedigd raken omdat ze vorige keer zo hard tegen de kast zijn opgebotst. Leerlingen zijn dan tijdens het doen van bewegingsactiviteiten bang, blij en enthousiast, opgefokt, bedeesd of juist fanatiek. Mislukte acties bevestigen negatieve gedachten over het eigen kunnen terwijl geslaagde acties er voor zorgen dat een springer meer lef gaat vertonen.

Wanneer leerlingen meedoen met een bewegingsactiviteit zal mede op basis van het gymtasje, maar ook op grond van ge-

voelens en gedachten die ontstaan tijdens het meedoen in de les een bewegingsperspectief ontstaan. Een bewegingsperspectief is vergelijkbaar met een leerwens. Het kan daarom heel zinvol zijn als een leerling zich bewust is van zijn gevoelens en gedachten tijdens het meedoen met de les.

Bij sommige leerlingen is frustratie de motor van het leren. Leerlingen balen bijvoorbeeld dat iets niet lukt en willen dus leren. Anderen zien dat klasgenoten bijvoorbeeld vijftig keer een voetbal kunnen hooghouden en worden jaloers. Bij nog weer anderen is juist de kick en gelukservaring van het touwzwaaien de belangrijkste drijfveer om mee te doen. Door het deelnemen aan de activiteit ontstaat er een spectrum aan gevoelens en gedachten die invloed uitoefenen op de leerwens van de leerling.

HET BEWEGINGSPERSPECTIEF

Tijdens het doen van activiteiten wordt voor veel kinderen duidelijk wat zij willen leren. Ze zien klasgenootjes mooi springen of het oppeppen van de leerkracht werpt zijn vruchten af. Anderen hebben steeds wat pech en vallen bijvoorbeeld steeds van de bank en halen de overkant niet. De frustratie kan ervoor zorgen dat ze verbeteren blijven proberen goed in balans te blijven. Deze leerlingen hebben een perspectief, een doel waar zij naar toe willen. Je zou kunnen zeggen dat leerlingen met een bewegingsperspectief een leerwens hebben.

Het opdoen van ervaringen, het meedoen tijdens de activiteit zorgt ervoor dat leerlingen denken, voelen. En op basis van dat denken en voelen, die ontstaan tijdens het meedoen ontwikkelt zich een wil. Hierbij kun je denken aan leerlingen die:

- samen met vriendjes willen spelen
- willen blijven staan en niet vallen
- doelpunten willen maken
- beter willen zijn dan de rest
- willen genieten van het schommelen, enzovoorts.

LEERGEDRAG

Wanneer een leerling zicht heeft op een bewegingsperspectief kan het gericht experimenteren beginnen. Een leerling kan, zeker wanneer de leraar daartoe de mogelijkheid biedt, het arrangement of de opdracht aanpassen om zo op een meer bevredigende manier te kunnen meedoen. Zo kan het gemakkelijk voorkomen dat een leerling niet persé van een hoger vertrekvlak wil touwzwaaien om lekker genietend te kunnen zwaaien. Deze leerling zou wel eens om een prettig zitvlak kunnen vragen om zo meer te kunnen deinen op de cadans van het touw.

Een andere leerling besluit tijdens een tikspel geen gebruik meer te willen maken van de vrijplaatsen. Het is zo spannend om in bedreigd gebied rond te lopen dat deze aanpassing de beleving van deze leerling alleen maar ten goede komt.

Leergedrag is beter vast te stellen als je met leerlingen spreekt, ze goed bekijkt of als je even zelf met ze meedoet. Het leergedrag van een leerling die wat bang is voor een ongeluk tijdens

FOTO: HANS DIJKHOFF

Dit boek als leidraad

het minitramp wendspringen kenmerkt zich misschien als volgt:

- je ziet dat een leerling in herhaling langzaam aanloopt
- je ziet dat een leerling een wat angstige oogopslag heeft
- je ziet dat een leerling beurten voorbij laat gaan zonder te springen
- je vraagt hoe het gaat. De leerling antwoordt kort: 'Nou eh, gaat wel'
- je doet even mee en je merkt dat de kast misschien wel hoog is
- je merkt dat de leerling achter de kast helemaal niet met hulpverleners bezig is
- je weet van vorige keren dat minitramp springen eigenlijk niet zo'n favoriet is van deze leerling.

Veel gymleraren houden al heel goed rekening met dit 'gymtasje' en het bewegingsperspectief. Zij handelen misschien wel onbewust met de kennis die zegt dat emoties een cruciale rol spelen in leerprocessen.

Het is van belang vast te stellen op welke dieper onderliggende behoefte de leerwens van de leerling gericht is. Deze behoefte ligt vaak onder het bewegingsperspectief verscholen. Stevens (2004) schrijft dat leerlingen drie belangrijke behoeften nastreven:

- 1 authenticiteit
- 2 relatie
- 3 competentie.

Wanneer kinderen leerwensen als: 'ik wil dat gewoon kunnen', of 'ik wil dat onder de knie krijgen', noemen, dan is de basisbehoefte van dat kind meestal *competentie*.

Wanneer een leerling die beweging net zo wil doen als zijn vriendje, of zoals op tv, dan verwijst dat meestal naar een behoefte naar meer *relatie*. Ook wanneer leerlingen zich juist willen onderscheiden van de rest van de klas, is relatie de basisbehoefte. In dit laatste geval kenmerkt de relatie zich door verschillen i.p.v. overeenkomsten.

Ten slotte, wanneer een leerling puur en alleen omwille van het lekkere gevoel, de kick of het 'samenvallen met zichzelf' meedoet, dan is *authenticiteit* de basisbehoefte.

HET KIND IS VERANDERD IN DE WIJZE VAN DEELNEMEN

Een kind dat zijn leerproces vanuit zijn eigen bewegingsperspectief kan sturen, maakt een enorme leerwinst. De veranderingen die plaatsvinden zijn driedig. In de eerste plaats bestaat de kans dat de bewegingsactiviteit beter is uitgevoerd. De bewegingsmogelijkheden van het kind zijn verder uitgebreid. De competenties van het kind zijn vergroot.

In de tweede plaats kan de leerwinst ook te maken hebben met de verbeterde relaties die hij/zij is aangegaan met de andere kinderen of de leerkracht. Het uitspreken van je eigen leerwens is bijvoorbeeld een belangrijk communicatiemiddel om tot leren te komen.

De belangrijkste leerwinst is in de derde plaats misschien wel het authentieke gevoel dat een kind krijgt als het iets geleerd heeft waar het zelf voor gekozen heeft. Een ieder kent wel dat gevoel, waar je trots op bent om dat je 'het zelf' hebt gedaan. Het kind krijgt de kans om Montessori na te zeggen: 'leer mij het zelf te doen'.

Deze drie belangrijke leerwinsten verwijzen naar drie belangrijke behoeften van kinderen (Stevens, 2004). Het is onze ervaring ondertussen ook wanneer leerlingen zelf hun bewegingsperspectief benoemen dat er meer plezier in het leren ontstaat. Leerlingen vergroten daarmee de kans op flow (Jackson & Csikszentmihalyi, 2001).

ANYTHING GOES IN HET NIEUWE LEREN?

Veel van wat hierboven geschreven is, is terug te vinden bij het honk van het 'nieuwe leren'. Het nieuwe leren wordt ons inziens vaak verkeerd geïnterpreteerd. Zo vragen veel tegenstanders zich af of de leerling helemaal vrij is om te leren wat hij wil?

Nee! Natuurlijk niet. De leraar die ook zijn inzichten en verwachtingen heeft is een serieuze partner in het leerproces. Palmer (2005) schrijft dat juist de leraar die met hart en ziel voor de groep staat de meeste effecten sorteert. Wanneer een leraar leerlingen volledige vrijheid geeft en daarmee zijn eigen grenzen en ideeën over goed onderwijs schoffeert, doet leerlingen, zichzelf en de activiteiten te kort. Zo zal elke gymleraar de veiligheid proberen te waarborgen. Geen leraar is vóór pesten. Weinig leraren zullen volledige passiviteit van leerlingen tolereren. Bovendien is de deskundigheid van de leraar een groot goed. Het is wel van veel belang rekening te houden met het informatieverwerkingsproces van leerlingen (Mulder, 2001) en streven naar het 'just-in-time' aanbieden van deskundigheid.

Ook zijn veel tegenstanders bang dat het nieuwe leren een solistisch of individueel leren betekent. Dit is zeker niet het geval. Het nieuwe leren baseert veel van haar didactiek op het sociaal-constructivisme. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen erg veel van elkaar leren. Actief *samen* participeren in bewegingsactiviteiten, vergroot het rendement van het leerproces. Dit weet eigenlijk elke gymleraar al. Juist wanneer er een heterogene niveaugroep is, kan het algemene bewegingsniveau van de groep stijgen. Mits de er goede leerhulp van een professionele leraar aanwezig is, zullen alle leerlingen beter

leren bewegen. Zowel de zwakkere als de goede bewegers.

Een derde bezwaar betreft het haast 'kapot' reflecteren van het bewegingsgedrag. Tegenstanders zijn bang dat een leerling over elke stap die gezet wordt zou moeten nadenken en na-voelen. Terecht stellen zij de vraag naar het spontane en ongedwongen leren.

Het bezwaar dat een leraar het spontane en ongedwongen leren in de weg kan staan is naar onze mening zeer terecht. Er moet dan ook veel ruimte voor kinderen ingebouwd worden voor samen experimenteren, plezier, succes en fouten maken. Overigens heeft ook, of misschien wel juist het 'oude leren', de neiging het leren van kinderen in te kapselen. Niet zozeer met vragen, maar in de vorm van goed bedoelde aanwijzingen en tips. Van vrij en kinderlijk leren is dan ook geen sprake meer.

TOT SLOT

Het ontplooiën van een bewegingsperspectief is er op gericht dat leerlingen meer tot hun recht komen in het onderwijs. Leerlingen die gewaar zijn van hun gedachten en gevoelens en daardoor beter zicht krijgen op hun eigen leerwens! Is dat niet waar onderwijs op gericht is?

Literatuur

- Berkel van, M. e.a. (2005). *Perspectieven op bewegen. Didactiek bewegingsonderwijs voor de basisschool*. Amsterdam: Netwerk rondom Bewegen
- Ettekoven van S. (2006). *Breinverdiendelijk leren*. <http://www.aps.nl/APSSite/Marktvensters/krachtig+leren/leertheorieën/Breinverdiendelijk+vervolg.htm> APS-site.
- Jackson, S.A., & Csikszentmihalyi, M. (2001). *Flow in Sport*. Amsterdam: Bres
- Kolb, David A. (1984). *Experiential learning: experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Korthagen, F.A.J. (1998). *Leraren leren leren*. Rede bij aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar op de Kohnstamm-leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: Vossiuspers AUP.
- Mulder, T.W. (2001). *De geboren aanpasser*. Amsterdam: Contact.
- Palmer, Parker J. (2005). *Leraar met hart en ziel: over persoonlijke en professionele groei*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Stevens, L. (2004). *Zin in School*. Amersfoort: CPS, Onderwijsontwikkeling en Advies.

Noot

- ¹ Deze inzichten zijn ook neergeschreven in het boek *Perspectieven op bewegen* (van Berkel, 2005). De structuur van de paragrafen is mede gebaseerd op de theorie van Kolb (1984).

CORRESPONDENTIE: b.oldeboom@windesheim.nl

BASISONDERWIJS

'EN DAN GAAN WE NOG EVEN NAAR BUITEN'

BUITENSPELEN EN SPEELPLEINEN ON DE

Buitenspelen in de pauze kan zo leuk zijn als een goed georganiseerde gymles. Veel verschillende activiteiten, duidelijke regels en opdrachten, structuur, intensief mee kunnen doen op je eigen niveau. Het verschil tussen buitenspelen en de gymles is dat je minder moet. Je mag er natuurlijk ook voor kiezen om niet mee te doen met een activiteit op het plein. Lekker samen kletsen moet ook kunnen in een pauze. Bewegen mag.

Over hoe dat gestalte kan krijgen gaat dit artikel. *Door: Bastiaan Goedhart en Ton de Ruijter*

Om te bewerkstelligen dat er op een prettige wijze kan worden gespeeld/bewogen moeten bewegers en 'kletsers' geen last hebben van elkaar. En dat je keuze om eerst te bewegen en dan te kletsen of andersom ook moet kunnen. Het is allemaal makkelijker bedacht dan geregeld. Er blijkt nogal wat te komen kijken bij het goed inrichten van een schoolplein en het organiseren van het buitenspelen. Allerlei problemen komen we tegen zoals te weinig ruimte, geen voorzieningen, geen afgebakend gebied, pestgedrag of foute stoei- of pakspelletjes.

In dit artikel gaan we dieper in op de voorwaarden om prettig te kunnen buitenspelen en de mogelijkheden om de kwaliteit van het buitenspelen te verbeteren.

Drie belangrijke voorwaarden zijn:

1 *een aantrekkelijk en veilig plein met veel mogelijkheden*
2 *niet teveel kinderen op een te klein oppervlakte, oftewel ruimte!*

3 *leerkrachten die spel en bewegen stimuleren.*

Er moet natuurlijk wel iets te doen zijn om prettig te kunnen buitenspelen. Veel kinderen hebben een aantrekkelijk plein nodig. Uitdagende klimtoestellen, een glijbaan of schommels. Gelukkig kunnen ook veel kinderen zich al vermaken met een wat mindere inrichting, want niet elke school kan zich veel uitdagend materiaal veroorloven. Duidelijk zal zijn dat een gevarieerd plein waar je verschillende activiteiten kunt doen meer kinderen uitlokt tot buitenspel dan een grote *grijze* ruimte.

En als er dan verschillende dingen te doen zijn tijdens het buitenspelen, dan mag niet het recht van de sterkste gelden. Iets dat meestal gebeurt als veel kinderen hetzelfde willen en er geen begeleiding is. Natuurlijk loopt er tijdens het buitenspelen onder schooltijd altijd wel iemand buiten, maar dat is niet altijd de oplossing tegen de brutalen die het halve schoolplein hebben.

Wat betreft de begeleiding op het schoolplein zou het mooi zijn als scholen daar meer aandacht voor zouden hebben. Alleen al het feit dat het vaak "pleinwacht" of "surveilleren" wordt genoemd. Het geeft aan hoe we tegen het buitenspelen

aankijken. Een chaotische activiteit waarbij we goed in de gaten moeten houden wie zich niet aan de regels houdt? Leerkrachten die buitenlopen zouden het accent meer moeten leggen op het begeleiden en initiëren van activiteiten en minder op het controleren. Natuurlijk staat dit niet helemaal los van de hoeveelheid kinderen en de mogelijkheden op een schoolplein. Feit blijft dat veel leerkrachten vooral een reactieve rol hebben, maar dat een proactieve rol een ander resultaat kan hebben.

EEN BETERE ROL VOOR DE LEERKRACHT

Een manier om leerkrachten een betere rol op het schoolplein te laten hebben is hen *bewust te laten kiezen* voor het begeleiden van het buitenspelen in plaats van de verplichting om een kwartiertje buiten te moeten lopen. En als leerkrachten er voor kiezen, dan zou het een onderdeel moeten zijn van hun taakuren. Je kan bijvoorbeeld in de Sinterklaascommissie of

ON DER DE LOEP

het schoolreisje regelen, maar je kan je ook richten op het schoolplein en het buitenspelen. Ongetwijfeld zitten er in elk team leerkrachten die meer affiniteit hebben met bewegingsonderwijs en buitenspelen dan anderen. De verschillen in interesse kan je zinvol benutten.

Een gevolg van betere begeleiding bij het buitenspelen kan zijn dat er meer effectieve leertijd over blijft doordat er minder conflicten hebben plaatsgevonden. Er kan veel lestijd verloren gaan na een pauze met het uitpraten of aandacht besteden aan incidenten die tijdens het buitenspelen hebben plaatsgevonden. Als kinderen prettig buiten hebben gespeeld komen ze weer energiek in de klas. Buitenspelen kan ook een positieve invloed hebben op de groepssfeer.

Andere kwaliteitsimpulsen kunnen zijn:

- gescheiden pauzes
- structureren van de ruimte
- de speelpleinkist
- transfer met de gymles
- programma's, projecten of thema's.

GESCHEIDEN PAUZES

Veelal wordt er besloten om met gescheiden pauzes te werken als het plein te klein blijkt voor een pauze van de hele school in één keer. Weinig scholen kiezen er bewust voor om een pauze te scheiden om zodoende meer ruimte te creëren. Toch kan dit een eenvoudige manier zijn om het buitenspelen aantrekkelijker te maken voor de kinderen en de leerkrachten. Door een gescheiden pauze komt er twee, drie of vier keer zoveel ruimte. En dus kan je meer bewegen en is de kans op conflicten waarschijnlijk kleiner. De zogenaamde "hotspots" kunnen door meer kinderen en vaker gebruikt worden. Een nadeel kan zijn dat er langer geluid is rond de school, maar dat hangt ook af van de structuur op een schoolplein. Een ander nadeel kan zijn dat er meer begeleiding nodig is.

STRUCTUREREN VAN DE RUIMTE

Op veel schoolpleinen beslaat een groot voetbalveld ongeveer 50% van de ruimte. Je kunt je afvragen wie daar mogen voetballen en ook wie er een aandeel heeft in het spel. Grote kans dat de betere voetballers daar de dienst uitmaken en het meest aan de bal zijn. Leuk voor de voetballers die goed zijn, minder leuk voor de mindere voetballers of de kinderen die het slechts af en toe eens mee willen doen. Want die laatste groepen maken geen schijn van kans om beter te leren voetballen, als ze al mee mogen doen.

En van echt lekker voetballen is ook geen sprake als je 12 tegen 13 op een schoolplein speelt! Sterker nog, het levert vaak een hoop conflicten op. Dus ergeren de leerkrachten zich en

wordt het voetbal weer voor onbepaalde tijd verboden. Hiermee nemen we een activiteit van de kinderen af die ze heel graag willen doen, terwijl door een duidelijke structuur deze activiteit ook best gedaan kan worden. Beter structureren van de ruimte kan door bijvoorbeeld meer veldjes te maken. En het maken en ophangen van *roosters* wie, wanneer, waar mag voetballen of basketballen etc. zorgt voor een hoop duidelijkheid. Als de roosters op het raam worden gehangen is het voor leerkrachten en kinderen duidelijk wie er aan de beurt is. Een andere manier om duidelijk structuur aan te brengen is met behulp van een likje betonverf. Hiermee kun je kleine veldjes schilderen waar gevoetbald mag worden. Of veldjes om een tikspel te spelen, boompje verwisselen of hinkelbanen. Meer veldjes zorgen voor meer keuzemogelijkheden en meer variatie in het buitenspelen.

Structuur aanbrengen met betonverf

DE SPEELPLEINKIST

Een grote kist met veel materialen waarmee kinderen buiten kunnen spelen biedt een uitgelezen kans om het buitenspelen te stimuleren. Een kist per groep is goed te overzien. Eenvoudig materiaal kan er voor zorgen dat alle kinderen iets te doen hebben. Tevens kan het ervoor zorgen dat kinderen positief met elkaar in contact komen doordat ze samen spelen, materiaal ruilen, elkaar gaan nadoen etc. De speelpleinkist kan gevuld worden door de leerkracht, de vakleerkracht en natuurlijk door de kinderen. Denk na over de volgende vragen:

- *wat is leuk?*
- *wat gaat niet snel kapot?*
- *wat is veilig?*
- *wat is niet te duur?*
- *wie gaat het waar aanschaffen?*
- *wie mag er wanneer mee spelen?*
- *hoe zorgen we ervoor dat de kist compleet blijft?*

De speelpleinkist

Met name de laatste vraag is goed om even bij stil te staan. Als slechts één groep op een school een prachtige kist vol spullen heeft is de kans groot dat de hele school daarmee wil spelen. De controle hierover is moeilijk. Ook als de elke groep zijn eigen speelpleinkist heeft kan er snel iets kwijt of in een verkeerde kist terecht komen. Een manier om ervoor te zorgen dat het materiaal zoveel mogelijk compleet blijft is *het leenbord*.

Voorbeeld van een leenbord

Dit is een bord met plaatjes of foto's van het materiaal waar de kinderen hun naamkaartje op kunnen hangen als ze het materiaal willen lenen.

Bij het terugbrengen van het materiaal krijgen ze hun kaartje terug. Materiaal kun je dus best uitlenen in de pauze, als je het uiteindelijk maar weer terugvraagt of krijgt.

Een soortgelijke manier is een lijst van het materiaal in de speelpleinkist waarop de namen worden geschreven van de kinderen die er mee willen spelen. Deze klusjes kunnen in hogere groepen goed ingevuld worden door de klassendienst van de week. Sommige kinderen uit groep 7 of 8 kunnen deze taak ook heel goed uitvoeren voor een onderbouwgroep.

TRANSFER MET DE GYMLES

Wat kun je op het speelplein doen dat je hebt geleerd in de les bewegingsonderwijs?

De transfer tussen de gymlessen en het buitenspelen is vaak eenvoudiger te zien dan we denken. Tal van activiteiten kunnen zo buiten (na)gespeeld worden, met dezelfde regels of soms een kleine aanpassing. De transfer gaat veel verder dan touwtjespringen, waarvan iedereen begrijpt dat je dat ook prima op een schoolplein kan doen. Neem boompje verwisselen, een paar geverfde tegels op de juiste afstand van elkaar en groep 1 tot en met 8 kan er boompje verwisselen. Als er in de lessen bewegingsonderwijs aandacht wordt besteed aan hoe je dit spel speelt en hoe je de meest voorkomende conflicten kan oplossen kunnen kinderen het gemakkelijk spelen.

Voor voetbal geldt hetzelfde. Kleine partijtjes voetbal van één tegen één, twee tegen twee of op een groter veld bijvoorbeeld vier tegen vier, is leuk om te spelen. Ook allerlei lummelspelen of miksituaties zijn uitermate geschikt om het schoolplein te doen.

De lijst van activiteiten met een transfer naar het buitenspelen is lang. En dus kan iedere (vak)eerkracht kiezen wat hij de leukste vindt of het meest geschikt voor dat schoolplein of die kinderen!

Voorbeelden zijn onder andere:

- boompje verwisselen
- touwtje springen
- skippyballen
- diabolo
- jongleren
- duikelen
- hoepels
- hinkelen
- stelten
- vos kom uit je hol
- bewegen op muziek
- (tafel)tennis
- elastieken
- voetbal (panna)
- lummelspelen
- skeeleren
- skaten
- basketballen
- eitje leggen
- annemarie koekoek
- kleefspel/scatch
- fopbal
- scoop
- spring in de kring.

PROGRAMMA'S, PROJECTEN OF THEMA'S

Het schoolplein is natuurlijk ook geschikt voor allerlei projecten of om te gebruiken als ruimte bij thema's die op school spelen. Andere accenten in het buitenspelen die snel te realiseren zijn de maandactiviteiten. Elke maand een andere acti-

Boompje verwisselen op het schoolplein

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
Veldje 1 pauze 10.00 – 10.15	Meisjes groep A	Meisjes Groep C	Groep A	Meisjes groep A	Meisjes Groep C
Veldje 2 pauze 10.00 – 10.15	Jongens groep A	Jongens groep C	Groep C	Jongens groep A	Jongens groep C
Veldje 1 pauze 10.15 – 10.30	Meisjes groep B	Meisjes Groep D	Groep B	Meisjes groep B	Meisjes Groep D
Veldje 2 pauze 10.15 – 10.30	Jongens groep B	Jongens groep D	Groep D	Jongens groep B	Jongens groep D

Een voorbeeld van een maandindeling

viteit extra onder de aandacht brengen. Hierbij kan men rekening houden met landelijke campagnes, sporttoernooien of een rage onder de kinderen (knikkeren, flippo's etc.)

September

springtouwen, lange touw, korte touw

Oktober

kleine activiteiten

mikado dobbelsteenspelen dammen schaken memory

November

extra aandacht voor dans (inspelen op landelijke campagnes)

December

verstop activiteiten - bovenbouw levend stratego

Januari

voetbalactiviteiten - basketbalactiviteiten

Februari

ski-gymnastiek, elastieken meertallen

Maart

jongleren - ballen, diabolos

April

knikkeren met allerlei variaties

Mei

skeeleren, skateboarden, kleine fietsen

Juni

waterspelen - brandslang - waterpistolen

Een van de projecten die een positieve verandering kan aanbrengen is *het schoolpleinproject*. Centraal staat de aanpak van het schoolplein. Bijvoorbeeld door kinderen mee te laten denken en beslissen over de inrichting. Of door het ophalen van materiaal om mee te kunnen spelen. Manieren om *goedkoop* aan materiaal te komen zijn onder andere:

- een oproep voor het inleveren niet gebruikt sportmateriaal in de schoolnieuwsbrief
- meedoen aan landelijke acties, denk aan b.v. de hartstichting met frisbees of strandballen
- een oproep in de krant om op een bepaald tijdstip in het centrum van het dorp / stad om niet gebruikt sportmateriaal in te leveren
- haal oude fietsbanden bij de rijwielhandel (die zijn multifunctioneel bruikbaar)
- de leerlingen kunnen bepaalde materialen zelf maken; denk aan knikkerpotjes, knikkerdozen, tolletjes, zweefvliegtuigjes
- bekijk acties van bepaalde winkels of vraag demoproducten bij speelwinkels

- organiseer een sponsorloop ten behoeve van buitenspeelmaterialen.

TOT SLOT

Met dit artikel hopen we een praktische bijdrage te leveren voor ieder die met het schoolplein en het buitenspelen aan de slag wil gaan. Voor vakleerkrachten bewegingsonderwijs zal het niet altijd even makkelijk zijn om veranderingen aan te kunnen brengen. Er moet draagvlak zijn binnen een team van onderwijzers en ook steun van uit het management is prettig. Om veranderingen voor elkaar te krijgen zijn praktische kleine stapjes het meest eenvoudig. Een pot betonverf, een les bewegingsonderwijs die aansluit bij buitenspelen en wellicht een klein budget per groep voor wat buitenspeel materiaal.

En een vervolg kan zijn om te kijken naar gescheiden pauzes, een andere manier van begeleiden en buitenspeelroosters per groep.

Met een steeds beter georganiseerde pauze of buitenles hoeft je je in ieder geval niet druk te maken over één ding; de wil van de kinderen om lekker te spelen!

Twister op het schoolplein

Over de auteurs

Bastiaan Goedhart is vakleerkracht in het basisonderwijs en docent bewegingsonderwijs op de Hogeschool InHolland/pabo in Haarlem

Ton de Ruijter is vakleerkracht in het basisonderwijs en docent aan de ALO in Amsterdam.

Foto's bij dit artikel: Bastiaan Goedhart

CORRESPONDENTIE: t.de.ruijter@hva.nl

ONDERZOEK

DIDACTISCH ONDERZOEK VANUIT HET LECTORAAT BEWEGEN EN GEDRAGSBEÏNVLOEDING

HET CONSTRUEREN VAN LEERTAKEN IN

In het vorige artikel schreven we over de zogenaamde *illusion of incompetence* bij kinderen binnen het cognitieve domein. Dit zijn kinderen die een groter belang hechten aan hun eigen oordeel dan aan de werkelijke prestatie. In dit vervolgartikel beschrijven we de wijze waarop we deze bevindingen hebben onderzocht binnen het bewegingsonderwijs. Vervolgens brengen we in kaart hoe we een onderzoek naar de bewegingsgeschiedenis van kinderen hebben opgezet. Door: Gert van Driel, Jeroen Koekoek en Harry Stegeman

ONDERZOEK

Het blijft in navolging van dit onderzoek binnen het cognitieve domein interessant om te onderzoeken of de resultaten ook gelden voor bewegingsonderwijs. Hier is in Nederland nog geen onderzoek naar gedaan. Van Rossum en Vermeer (1994) hebben wel onderzoek gedaan naar zelf waargenomen competentie bij motorische vaardigheden (zoals hardlopen, bal vangen en hoog- en verspringen). Zij hebben daartoe onder meer een Nederlandstalige versie gemaakt van de vragenlijst naar waargenomen competentie van Harter (1982). Het is echter de vraag of de vaststelling van het oordeel van kinderen over hun eigen motorische vaardigheden in deze vragenlijst uitkomsten geeft, die iets zeggen over deelname aan de lessen bewegingsonderwijs.

Tikspelletjes gaan Peter redelijk af. Als tikker lukt het hem aardig binnen een bepaalde periode een aantal lopers af te tikken. Ook wanneer hij loper is, wordt hij niet overdreven snel getikt. Hij kan aardig goed uit de buurt blijven van goede tikkers. Hij maakt bovendien niet al te veel gebruik van de vrijplaatsen. Als een tikker op hem af komt, kan hij zelfs via een bescheiden schijnbeweging van hem wegkomen. Hij houdt het prima uit. Zelf vindt Peter ook dat hij mee kan komen met dit soort activiteiten. Zijn verklaring is gebaseerd op het feit dat hij goed en lang kan rennen. Niet dat hij zichzelf echt goed vindt in ontwerpen. Hij doet vooral zijn best en dan lukt het meestal wel.

Dat heb ik ook					Dat heb ik ook	
Heel erg	Een beetje				Een beetje	Heel erg
		Sommige kinderen zijn niet zo goed in het springen over kast met behulp van een minitrampoline	maar	Andere kinderen zijn erg goed in het springen over de kast		

Tabel 1. Voorbeelditem uit de geconstrueerde vragenlijst voor zelf waargenomen competentie in bewegingsonderwijssituaties.

De vragenlijst die door het lectoraat is ontwikkeld, heeft in grote lijnen, voor wat betreft de structuur, veel overeenkomsten met de eerder genoemde bestaande Nederlandse vragenlijst. In tabel 1 wordt een voorbeeld gegeven van een item waarop kinderen kunnen scoren.

De vragenlijst bestaat uit twaalf vragen. In alle vragen wordt verwezen naar relatief bekende en relevante activiteiten uit de les bewegingsonderwijs. Door middel van een foto wordt de leerlingen gevraagd of ze bekend zijn met de activiteit. Zo kan worden nagegaan in hoeverre de waardering van het eigen oordeel over de activiteit ook werkelijk betekenis heeft. Leerlingen kunnen scoren op een schaal van 1 tot en met 4. Een score die dicht bij het getal 1 ligt, betekent dat er sprake is van een laag competentiegevoel. Andersom betekent een hoge score dat een leerling zichzelf inschat als een goede beweging. In ons onderzoek zijn resultaten gevonden die vergelijkbaar zijn met resultaten uit onderzoek met een gestandaardiseerde vragenlijst (Van Rossum & Vermeer, 1994). Het gaat hier onder andere om de vaststelling dat jongens zichzelf gemiddeld hoger inschatten dan meisjes binnen de onderzoeksgroep. Bij veertien leerlingen zijn de gemiddelde scores van de leerlingen vergeleken met de werkelijk geleverde prestatie, namelijk het bewegingsniveau van de activiteit. Deze vergelijking kan worden gemaakt op basis van scores op de Novibols-test (Van den Berg, 2002). Hieruit blijkt dat leerlingen zichzelf in het algemeen beoordelen in overeenstemming met hun werkelijk bewegingsniveau. Het onderzoek laat echter ook opvallende resultaten zien. Enkele leerlingen vinden zich namelijk hoog competent, maar scoren in de activiteit balanceren voor wat betreft het niveau matig. In een nadere analyse zou gezocht moeten worden naar de mogelijke oorzaken van deze 'overschatting'.

Hoe dan ook, de leerkracht bewegingsonderwijs is erbij gebaat te weten hoe competent zijn leerlingen zichzelf achten. Mogelijk kan hij doelen binnen de activiteit voor de leerlingen bijstellen of arrangement of de opdracht optimaliseren. Wanneer en welke interventie effect heeft, is voor vervolgonderzoek interessant. Momenteel wordt onderzocht of er een relatie be-

EN IN HET BEWEGINGSONDERWIJS (3)

staat tussen kinderen die zich laag of hoog competent inschatten en de wijze waarop zij de leertaak construeren in bewegingssituaties. Hierbij worden gegevens van het interview vóór, tijdens en ná de activiteit vergeleken met het eigen oordeel van de leerling.

BEWEGINGSGESCHIEDENIS

Een kind dat deelneemt aan een bewegingssituatie doet dat niet zonder zijn eigen ervaring met eerdere bewegingssituaties hierin mee te nemen. Zo is het mogelijk om een bewegingsprobleem sneller en effectiever op te lossen, als in het verleden soortgelijke activiteiten al succesvol zijn uitgevoerd. Het is ook mogelijk dat juist negatieve bewegingservaringen zijn opgedaan, waardoor het op te lossen bewegingsprobleem moeilijker is of onmogelijk wordt.

Het is ingewikkeld om de bewegingsgeschiedenis van kinderen in kaart te brengen. Het gaat namelijk om een beeld van de leerling die terug gaat in de tijd en uitspraken doet over alles waar bewegen een belangrijke rol speelt. Het lectoraat heeft samen met twee studenten een verkenningstocht uitgevoerd en is met betrekking tot het definiëren van het begrip bewegingsgeschiedenis tot een aantal cruciale vragen gekomen:

- Gaat het om een analyse van de kwantiteit (aantal uren bewegen) of de kwaliteit (heeft de leerling bijvoorbeeld les gehad van een vakleerkracht) met betrekking tot zijn bewegingservaring?
- Welke informatiebronnen worden gebruikt (leerling zelf, ouders, leerkracht, vriendjes/vriendinnetjes)?
- Welke beweegmomenten behoren tot de analyse van de totale bewegingsgeschiedenis (bijvoorbeeld bewegen op school, thuis in de buurt en op de sportclub)?
- Hoe ver terug in de tijd kun je een leerling uitspraken laten doen over zijn bewegingservaring of niveau van bewegen?
- Hoe feitelijk kun je de bewegingsgeschiedenis vastleggen? Is een interpretatie van de leerling al voldoende indicatief (bij

voorbeeld leerlingen zichzelf laten vergelijken met de landelijke beweegnorm)?

- Welke activiteiten behoren fundamenteel tot ieders minimaal vereiste beweegpatroon?

Deze vragen hebben geresulteerd in het opstellen van een vragenlijst die alleen gericht is op de analyse van de bewegingservaring door de leerling. Andere informatiebronnen (ouders, leerkrachten etc.) zijn niet in het onderzoek opgenomen. Er is gekozen voor een combinatie van kwantitatieve en interpretatieve (kwalitatieve) gegevens. De volgende 'beweegmomenten' zijn onderzocht:

- 1 het naar school gaan
- 2 activiteiten op het schoolplein
- 3 activiteiten ná schooltijd (o.a. thuis)
- 4 buiten spelen.

Naast deze beweegmomenten is bij de leerling nagevraagd of ze deelnemen aan een sportclub en hoeveel tijd ze daaraan besteden.

Hoewel het *buiten spelen* overeenkomsten vertoont met *activiteiten ná schooltijd* is toch gekozen om beide beweegmomenten te definiëren. Met betrekking tot het buiten spelen wordt namelijk naar activiteiten gevraagd die meer gericht zijn op herkenbare bewegingsactiviteiten uit de lessen bewegingsonderwijs. In tabel 2 wordt een voorbeeld getoond uit de vragenlijst van activiteiten op het *schoolplein*.

De leerlingen geven in deze vragenlijst aan hoe vaak zij deze activiteiten doen. Vervolgens wordt door middel van factoranalyse bepaald welke items in meer of mindere mate bijdragen aan het totaalgemiddelde. Met behulp van de vragenlijst moet op termijn worden vastgesteld welke kinderen een opvallende bewegingsgeschiedenis vertonen. Het gaat hierbij om een geschiedenis, die in vergelijking met leeftijdsgenoten afwijkt op het gebied van deelname aan activiteiten op verschillende momenten. Bovendien is de indruk die de leerling

Tabel 2. Voorbeeldvragen vragenlijst bewegingsgeschiedenis. Bewegen op het schoolplein.

Het schoolplein					
Vul hieronder voor alle activiteiten in hoe vaak je het op het schoolplein doet.					
	1	2	3	4	5
	<i>Heel weinig</i>	<i>Weinig</i>	<i>Soms</i>	<i>Vaak</i>	<i>Heel vaak</i>
1 Ik speel met een bal					
2 Ik speel tikkertje					
3 Ik speel verstoppertje					
4 Ik doe spelletjes waarbij ik ren					

Gemiddelde score	Frequentie	Percentage	Valide percentage	Cumulatief percentage
1,22	2	7,7	8,7	8,7
1,33	4	15,4	17,4	26,1
1,44	2	7,7	8,7	34,8
1,56	3	11,5	13,0	47,8
1,67	3	11,5	13,0	60,9
1,78	3	11,5	13,0	73,9
1,89	3	11,5	13,0	87,0
2,33	1	3,8	4,3	91,3
2,44	1	3,8	4,3	95,7
2,56	1	3,8	4,3	100,0
Total	23	88,5	100,0	
Missing System	3	11,5		
Total	26	100,0		

Tabel 3. Gemiddelde score van schoolpleinactiviteiten van alle leerlingen (N=23) van CBS De Driemaster.

zelf geeft ook te onderzoeken in relatie tot zijn deelnamegedrag bij de sportclub. De gegevens die met deze vragen worden verkregen moeten een indruk geven in hoeverre een opvallende bewegingsgeschiedenis van een leerling invloed heeft op het oplossen van een bewegingsprobleem (de constructie van een leertaak).

Het gaat in ons onderzoek steeds om relaties tussen bepalende factoren op de constructie van leertaken van individuele bewegers. Op basis van groepsgegevens over de hoeveelheid bewegingsactiviteit (op een bepaald beweegmoment) kan wel op termijn de opvallende leerling (weinig of veel bewegingservaring) worden bepaald. In tabel 3 zijn de frequenties van de gemiddelde score van schoolpleinactiviteiten te zien.

Het gaat hier om gemiddelde scores van de hele klas. Opvallend zijn de lage gemiddelde waarden. De meeste scores liggen tussen 1 (heel weinig) en 2 (weinig). Geen enkele leerling heeft een gemiddelde score boven de 3. Dat wil zeggen: er zijn geen scores van 3 (soms), 4 (vaak) en 5 (heel vaak). Blijkbaar doen kinderen uit groep 8 van deze school geheel andere activiteiten op het schoolplein. In vervolgonderzoek zal moeten blijken welke gangbare activiteiten dit zijn (en wat de kwaliteit is hiervan is) en wat de schoolcultuur (inclusief regels) is ten aanzien van het spelen op het schoolplein.

SLOTOPMERKING

Een eerste stap is gezet om de begrippen 'zelf waargenomen competentie' en 'bewegingsgeschiedenis' in de lessen bewegingsonderwijs met praktijkonderzoek te operationaliseren. Er is met twee vragenlijsten geëxperimenteerd. In vervolgonderzoeken moeten in beide vragenlijsten verbeteringen worden doorgevoerd. Het gaat hier bijvoorbeeld om het definiëren van het begrip bewegingsgeschiedenis. Bij een heldere definitie wordt het mogelijk om factoren of onderwerpen te benoemen die nog meer recht doen aan het zo reëel mogelijk vaststellen van de bewegingservaring van leerlingen. De uitkomsten van dit type onderzoek helpen, mede daardoor, de praktijk van het bewegingsonderwijs weer een stukje inzichtelijker te maken.

Met dank aan:

Studenten Justus Beth en Femke Huisman (studiejaar 2005 – 2006).

Vakleerkracht en leerlingen van CBS De Driemaster te Hasselt.

LITERATUUR

- Berg, G.W., van den (2002). *Novibols, bewegingsvaardigheidstests volgens een relationeel bewegingsconcept*. Nijverdal: 't Web.
- Crum, B.J. (2004). 'Retrospectief respect. Over de actualiteit van enkele Gordijniaanse noties'. In: *Retrospectief Respect. Reeks Gordijn Lezingen*. (pp.14-27) 1, 22.
- Driel, G. van & Koekoek, J.H. (2005). 'Het construeren van leertaken in het bewegingsonderwijs (1)'. *Lichamelijke Opvoeding*, 7, 30-34.
- Kanselaar, G. & Andriessen, J. (2000). 'Ontwikkelingen in leertheorieën en Leeromgevingen'. In Stokking, K., Erkens, G. e.a. (red.) *Van onderwijs naar leren. Tussen het aanbieden van kennis en het faciliteren van leerprocessen* (pp. 89-102). Garant: Leuven, Apeldoorn.
- Nelissen, J. (2004). 'Constructivisme en het nieuwe leren'. *Tijdschrift voor onderwijs en opvoeding*, 2, 14-16.
- Harter, S. (1982). 'The perceived competence scale for children'. *Child Development*, 53, 87-97.
- Phillips, D. (1984). 'The illusion of incompetence among academically competent Children'. *Child Development* 55, 2000-2016.
- Rossum, J.H.A. & Vermeer, A. (1994). 'Harter's vragenlijst naar waargenomen competentie: een Nederlandstalige versie'. *Pedagogisch tijdschrift*, 1, 9-30.

CORRESPONDENTIE: jh.koekoek@windesheim.nl

g.van.driel@windesheim.nl

BOEKEN

'GO!, LEERLINGEN BOEK VMBO LO2'**'GO OR NO GO'?**

In februari 2006 is er bij uitgeverij Edu 'Actief een methode verschenen voor LO2 in het vmbo. De schrijvers **Koos Beljon en Piet Swart** zijn bekend van de methode **Startschot** voor LO in het vmbo. De ervaring die ze daarmee hebben opgedaan heeft geleid tot dit boek dat leerlingen moet begeleiden naar een succesvolle afsluiting van LO2, als examenvak in het vmbo.

Het boek is een combinatie van praktijk en theorie. Het bevat turftabellen en beoordelingsstaatjes die de leerlingen zelf en hun medeleerlingen en docent kunnen invullen. Dit moet uiteindelijk leiden tot een eindbeoordeling door de LO-docent voor LO2. Hierbij is duidelijk het examenprogramma LO2 in het vmbo aangehouden. De ordening en opbouw van het examenprogramma zijn ook de ordening en opbouw van het boek. In acht hoofdstukken is er aandacht voor (1)spel (doelspelen, terugslagspelen, slag- en loopspelen, tik- en afgooispelen), gevolgd door praktijk en theorie van (2)turnen, (3)atletiek, (4)bewegen op muziek, (5)zelfverdediging, (6)bewegen en regelen, (7)bewegen en gezondheid, (8)bewegen en samenleving. In het examenprogramma is bewegen en samenleving en gezondheid tot één kerndeel samengevoegd.

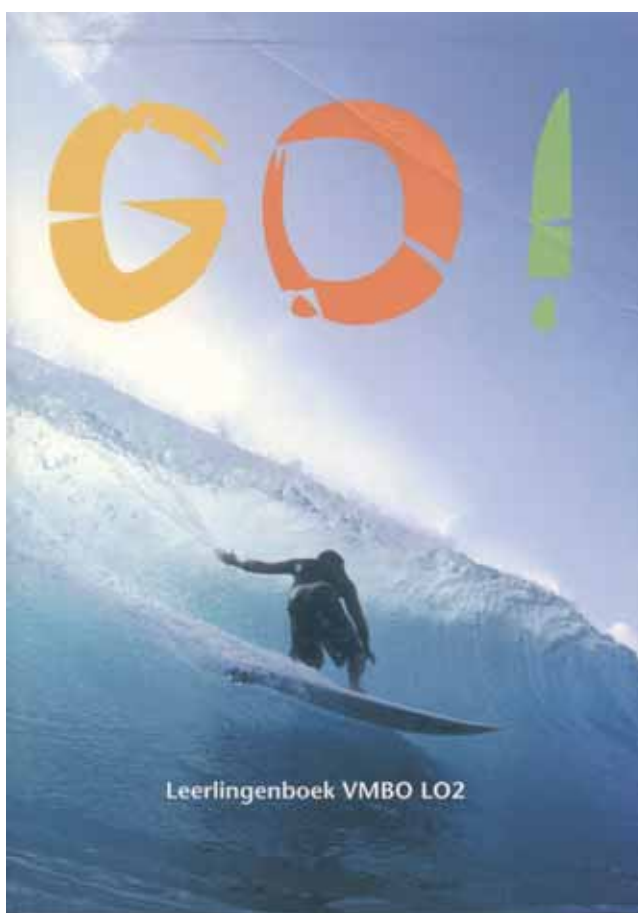
Dit is gedaan om het minder zwaar te maken in het vmbo dan voor havo/vwo. In dit boek is gekozen voor splitsing van 'bewegen en samenleving' en 'bewegen en gezondheid' in twee aparte hoofdstukken met een flink deel theorie.

VERSCHILLENDE NIVEAUS

Het komen tot een eindbeoordeling voor de leerlingen is met het systeem van verzamelstaatjes consistent doorgevoerd. Ieder onderdeel wordt afgesloten met een beoordeling op een vierpunt schaal met de volgende beoordelingen: 1. startniveau, 2. voldoende, 3. goed, 4. expert. Bij het geven van deze beoordelingen kunnen leerlingen gebruikmaken van de aanwijzingen in het boek. Daarbij wordt gelegenheid gegeven tot het onderscheiden van verschillende rollen bijvoorbeeld bij doelspelen. Het spelniveau wordt bepaald als balbezitter, medespeler van de balbezitter en als verdediger. Dit kan dan weer bij verschillende spelen uitgevoerd worden en levert zo heel veel beoordelingsmomenten. Dit zal ook leiden tot veel uitwisselmomenten met de boeken van elkaar. Want het is de bedoeling dat alle beoordelingen, van de leerling zelf, de medeleerling en de docent in ieder leerlingenboek worden genoteerd.

PORTFOLIO

Daarmee is het boek tegelijkertijd een portfolio zoals de schrijvers aangeven, waarmee bedoeld wordt dat leer-

Titel: Go! Leerlingenboek vmbo LO2
Auteurs: Koos Beljon en Piet Swart
Uitgeverij: Edu'Actief b.v. Meppel
ISBN: 90 6053 5421
Prijs: € 22,00
Uitgegeven: Februari 2006

lingen zelf al hun beoordelingen verzamelen en meenemen naar het eindoordeel voor LO2. Het boek is een werkboek en leerboek in één.

Het voordeel is dat de leerlingen met maar één boek te maken hebben en niet met ook nog een werkboek. Het boek gaat twee jaar mee met

BOEKEN

de leerling (klas 3 en 4). Een nadeel zou kunnen zijn dat het maar door één leerling gebruikt kan worden, het is verbruiksmateriaal waardoor het voor scholen misschien kostbaar wordt in gebruik. De uitvoering is daarom waarschijnlijk vrij sober gehouden om de kosten zo laag mogelijk te houden; geen kleurendruk, geen foto's van praktijk (klimmen uitgezonderd). Er zijn wel foto's in de hoofdstukken bewegen en regelen (scheidsrechtersteken) en bewegen en gezondheid.

DOCENTENHANDLEIDING

Zeer prettig en handzaam in gebruik is de docentenhandleiding. Deze is niet zoals je zou verwachten in boekvorm. Het is een klapper met veel, heldere en bruikbare kijkwijzers voor onderdelen van spel, turnen, atletiek, bewegen op muziek, zelfverdediging. Ook waardevol voor docenten die in LO1 leerlingen naar elkaar willen laten kijken en aanwijzingen laat geven met gebruik van kijkwijzers. Het is compleet en overzichtelijk met duidelijke tekeningen, foto's en beknopte beschrijvingen van uitvoeringen van technieken en af en toe met een opbouw op de achterzijde beschreven. Hier en daar nog wel met een schoonheidsfoutje maar dat is onvermijdelijk met zo'n hoeveelheid materiaal. In de klappers zit tevens een cd schijfje met waardevolle informatie voor de docent en praktische tips over het gebruik van boeken in de les. Bovendien bevat dit schijfje een hoeveelheid toetsen met zowel open vragen als meerkeuzevragen en antwoorden die laten zien dat de schrij-

vers de docenten echt met raad en daad praktisch willen bijstaan.

Verder is er uitgebreid aandacht besteed aan het onderdeel klimmen omdat de schrijvers terecht opmerken dit alleen in vmbo LO2 eindtermen zo expliciet aan de orde komt binnen turnen. Ze hebben dat goed opgepikt.

INDELING

Het boek is verdeeld in praktijk (in zwarte letters) gevolgd door theorie per activiteit. Voor de theorie van ieder hoofdstuk is een zelftoets gemaakt aan het eind van het hoofdstuk. Handig voor leerlingen om te checken of ze genoeg kennis hebben opgestoken van de theorie. Vreemd genoeg ontbreekt de zelftoets bij het grootste hoofdstuk over spel. Ieder onderdeel in een hoofdstuk wordt afgesloten met een verwijzing naar interessante websites voor de geïnteresseerde leerling en docent die zich verder wil verdiepen.

Het boek telt 252 pagina's en is zeer compleet. Toch hebben de schrijvers duidelijk keuzes moeten maken omdat anders het boek nog lijviger was geworden. Zo is er bewust voor gekozen geen spelregels te beschrijven. Daarbij wordt er vanuit gegaan dat leerlingen hiermee bekend zijn via LO1. Daarmee wordt door de schrijvers aangenomen dat er òf geen verdieping van de spelregels plaatsvindt in LO2 òf dat deze verdieping in regels per docent/vaksectie wordt bepaald en in de les wordt uitgelegd en toegelicht. Er wordt in ieder geval niet gekozen voor een centrale verdieping qua spelregels.

Een andere keuze die gemaakt is, is dat er geen niveau omschrijvingen voor startniveau, voldoende, goed of expert worden beschreven. In het boek is er systematisch gelegenheid voor leerlingen zichzelf en elkaar te beoordelen. Maar wanneer een leerling een bepaalde kwalificatie verdient, wordt niet aangegeven. Er kan gebruikgemaakt worden van de vele turftabellen waarin leerlingen kunnen turven hoe vaak bepaald (spel)gedrag zich voordoet tactisch gesproken. Hoe dit resulteert in een beoordeling startniveau, voldoende, goed en expert wordt aan de uitleg van de vakgroep overgelaten. Er wordt snel aangestuurd op een waarderende beoordeling. Het koppelen van observeren/analyseren aan waarden gaat daarmee erg snel. Dit vraagt nog heel wat communicatie binnen de vakgroep en naar de leerlingen.

KEUZES AAN DE VAKGROEP

De activiteiten worden beschreven eerst vanuit tactisch spelen en daarna met de technieken als oplossingen voor bewegingsproblemen. Daarmee laten de schrijvers in het midden of je de leerlingen vanuit spelproblemen oplossingen laat zoeken, of dat je leerlingen direct speltechnieken aanleert die ze moeten toepassen. De technieken staan vermeld als een aftekenlijst waarop leerlingen weer een 1,2,3,4 niveau kunnen invullen waarbij ze gebruik kunnen maken van de kijkwijzers in de klapper (docenthandleiding). Daar wordt de techniek met een tekening getoond en in enkele zinnen toegelicht. Er wordt niet aangegeven wanneer je

welk niveau hebt. Het is niet duidelijk je de techniek in een oefening (geïsoleerd) of in het spel (onder druk) moet laten zien. Hier dient een vakgroep beslissingen te nemen en afspraken te maken.

Al met al is de methode verdienstelijk omdat het op een rijtje zet wat in LO2 allemaal aan bod dient te komen zowel praktisch als theoretisch. Het geeft ruime gelegenheid tot het consistent bijhouden van beoordelingen die leiden tot een eindoordeel voor LO2 per leerling. Er zijn veel leermiddelen beschikbaar (kijkwijzers en toetsen). De schrijvers hebben ruimte overgelaten voor vakgroepen om invulling te geven aan een eigen programma. Tevens zullen vakgroepen zelf veel met leerlingen moeten oefenen in het geven van beoordelingen. Daartoe biedt het boek veel gelegenheid. Het boek verdient een 'Go' voor diegenen die LO2 in het vmbo willen gaan geven en een leidraad zoeken voor het aanbieden van activiteiten en theoretische informatie voor leerlingen, en een inzichtelijk beoordelingsstelsel willen gebruiken. Het is tevens interessant voor iedere LO-docent werkzaam in het VO vooral ook door de praktische kijkwijzers in de docentenhandleiding.

Maarten Massink

CONTRIBUTIE 2007

Ingesloten bij LO1 treft u een contributief formulier aan. Velen hebben aan de KVLO een machtiging tot automatische incasso verleend en derhalve is er voor gekozen het contributief formulier in het vervolg met de eerste LO van het kalenderjaar te verzenden.

Dit contributief formulier is uiterst belangrijk voor het opnemen van de nodige gegevens in de ledenadministratie. Als u het formulier niet terugzendt wordt u ingedeeld in schaal 1 én werkzaam in het voortgezet onderwijs!

CONTRIBUTIEVOORSTEL

Tijdens de op 16 december 2006 gehouden algemene ledenvergadering werd het contributievoorstel voor het jaar 2007 aangenomen.

Schaal 1

Bruto inkomen 2006 > € 15.000,- € 145,-

Schaal 2

Bruto inkomen 2006 > € 8.000,- < € 15.000,- € 95,-

Schaal 3

Bruto inkomen 2006 < € 8.000,- € 57,-

Schaal Gepensioneerden, VUT, FPU, Inv. Pensioen € 57,-

Schaal Kandidaat-leden € 30,-

- Boven deze bedragen wordt een klein bedrag aan afdelingscontributie gegeven.
- De contributie wordt geïnd in twee gedeelten en wel in januari voor het bedrag van € 57,-, terwijl de verrekening van het restant in april/mei plaatsvindt.
- Voor een correcte schaalindeling verzoeken wij u per omgaande het contributief formulier naar het bureau van de KVLO gratis terug te zenden of te e-mailen.

Leden die in schaal 1 vallen en vóór 1 juli 2007 met pensioen of FPU gaan komen voor het gehele verenigingsjaar voor schaal 2 in aanmerking.

Leden die in schaal 2 vallen en vóór 1 juli 2007 met pensioen of FPU gaan komen voor het gehele verenigingsjaar voor schaal 3 in aanmerking.

Personen die de vereniging financieel willen steunen kunnen ondersteunend lid worden voor een minimale bijdrage van € 25. Ondersteunende leden hebben geen recht op diensten en verzekeringen van de vereniging.

DUBBELE TOEZENDING BLAD OP ÉÉN ADRES

Indien u, samen met een collega-lid op één adres het blad dubbel ontvangt, dan kan dit ook in enkelvoud.

U dient dit aan te geven op het contributief formulier. Degene aan wie het blad niet meer wordt toegezonden krijgt in januari

een korting van € 23 op de voorschothetfing. Hier geldt dat een eenmalige kennisgeving voldoende is. Behoudens tegenbericht wordt een enkelvoudige toezending dan gehandhaafd.

WERKVELDINDELING

Vanuit de overheid ontvangt de KVLO als lid van de CMHF gelden voor het voeren van CAO-onderhandelingen in PO, VO, BVE en HBO. Afhankelijk van het totaal aantal leden van de deelnemende verenigingen vindt de verdeling per sector plaats. Om deze gelden te kunnen blijven ontvangen zullen wij aan moeten geven hoeveel KVLO leden in iedere onderwijssector werkzaam zijn. Let wel, dit kan er één zijn, maar ook twee of drie sectoren behoort tot de mogelijkheden! Deze werkveldindeling hoeft u niet in te vullen indien u dit vorig jaar reeds hebt gedaan, tenzij er in 2006 een wijziging in uw werkring heeft plaatsgevonden.

Indien wij van u geen werkveldopgave (hebben) ontvangen gaan wij er vanuit dat u werkzaam bent in VO.

Schaal 1

Bedroeg uw inkomen in 2006 meer dan € 15.000 dan wordt u ingedeeld in schaal 1. In april/mei 2007 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het reeds in januari berekende voorschot van € 57.

Valt u in schaal 1 maar gaat u vóór 1 juli 2007 met pensioen of FPU dan wordt u voor dit jaar ingedeeld in schaal 2.

Schaal 2

Bedroeg uw inkomen in 2006 meer dan € 8000, doch minder dan € 15.000 wordt u ingedeeld in schaal 2. In april/mei 2007 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het reeds in januari berekende voorschot van € 57.

Valt u in schaal 2 maar gaat u vóór 1 juli 2007 met pensioen of FPU dan wordt u voor dit jaar ingedeeld in schaal 3.

Schaal 3

Bij een bruto-inkomen van minder dan € 8.000 in 2006 wordt u ingedeeld in schaal 3. In april/mei 2007 wordt de contributie in rekening gebracht onder aftrek van het reeds in januari berekende voorschot van € 57.

SCHAAL GEPENSIONEERDEN/VUT/INV.PENSIOEN/FPU

Indien u in de loop van 2006 (voor 31 december) uw werkzaamheden *volledig* heeft beëindigd ten gevolge van FPU, pensionering of afkeuring dan dient u dit op het formulier aan te geven. U wordt dan in de schaal voor gepensioneerden/VUT/FPU/inv. pensioen ingedeeld en dit blijft verder zo.

Was u reeds in deze schaal ingedeeld, dan wordt de contributie u in april/mei 2007 in rekening gebracht. Er vindt dus geen voorschotheffing plaats, een uitzondering op de regel derhalve. U hoeft het contributief formulier niet retour te zenden.

SCHAAL KANDIDAAT-LEDEN

Voor kandidaat-leden geldt het lidmaatschap van september tot en met augustus. De contributie wordt in rekening gebracht in oktober van ieder jaar.

Derhalve hoeven kandidaat-leden het contributief formulier niet retour te zenden.

AUTOMATISCHE INCASSO

Indien u nog geen machtiging tot het automatisch incasseren van de contributie aan ons heeft verstrekt en u wilt dit alsnog doen, dan verzoeken wij u een machtigingskaart op te vragen

bij het bureau van de KVLO te Zeist (030 693 7676).

VERZEKERINGEN

Bij het lidmaatschap van de KVLO behoren twee collectieve verzekeringen. De Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering en de Ongevallenverzekering. Informatie over deze verzekeringen kunt u ook opvragen bij Lancyr Elswout, tel.: 023 751 0015.

Mochten er nog vragen overblijven, dan kunt u altijd een beroep doen op het verenigingssecretariaat (tel.: 030 693 7676, mw. Hennie Kuiper; e-mail: fin@kvlo.nl).

Veel dank bij voorbaat voor uw medewerking.

Mw. M.G. van Bussel-Schippers, penningmeester.

Advertentie

Rusland Kinderhulp helpt!

Uw hulp helpt ook! Giro 2380041

Jan Bruins Slotstraat 7
7913 ZZ Hollandscheveld
Telefoon (0528) 34 11 04
(tijdens werkdagen van 9.00-12.00 uur)
info@ruslandkinderhulp.nl
www.ruslandkinderhulp.nl

Stichting Rusland Kinderhulp zet zich in voor de kinderen (en hun ouders) die wonen in de door de Tsjernobyl-ramp besmette gebieden.

Jaarlijks worden er groepen kinderen voor een gezondheidsverblijf naar Nederland gehaald.

Verder verzorgt de stichting hulpgoederen naar Wit-Rusland, waarbij alles wordt geregistreerd opdat het niet in beslag genomen wordt door de douane en de goederen terecht komen bij de hulpbehoevenden.

Een belangrijke nieuwe tak waarmee Stichting Rusland Kinderhulp zich bezighoudt is de zelfredzaamheid van het land. Daartoe worden agriprojecten opgezet onder het motto:

LEREN - WERKEN - GELD VERDIENEN.

Rusland Kinderhulp heeft inmiddels een goede reputatie opgebouwd als humanitaire organisatie in Wit-Rusland.

Uw hulp helpt ook!

U wordt al donateur voor €12,50 per jaar.

Door Hilde Bax en Lars Borghouts

GELEZEN

Hoe de rijksoverheid zich met de sport bezig hield

Vlak na de tweede wereldoorlog was de sport slechts vrijetijdsbesteding waar de overheid zich nauwelijks mee bemoeide, aldus Jan Rijpstra tijdens een lezing op het VSG congres (20/21 september). In de negentiger jaren krijgt de sport voor het eerst serieuze aandacht van de regering. Met Erica Terpstra als staatssecretaris krijgt sport ook in de Tweede Kamer meer aandacht. De rol van de overheid is momenteel om duidelijk te krijgen wat de verschillende partners willen investeren in sport. De regievoering is daarbij een punt van aandacht.

Sportlokaal november 2006

Trampolineblessures

Het ziekenhuis van Trondheim in Noorwegen heeft gedurende drieënhalve jaar alle traumata veroorzaakt door trampolingebruik (m.n. de vrijetijdsvaariant) in kaart gebracht. Er waren 556 gevallen, met een gemiddelde pa-

tiëntenleeftijd van 11 jaar. 77% van de gevallen waren veroorzaakt in contact met de trampoline (zoals vallen op de vering, botsen tegen een ander) en 22% betrof het van de trampoline af vallen. In 74% van de gevallen werd er met meer dan twee personen tegelijk gesprongen. Botbreuken en gescheurde ligamenten kwamen het meest voor. Enkel, nek en elleboog waren het meest aangedaan. Trampolinespringen wordt gekarakteriseerd als een hoog-risico bezigheid. Het belang van veiligheidsvoorschriften wordt benadrukt in het artikel.

British Journal of Sportsmedicine-Nysted et al. 40(12): 984

Eerste hulp bij ongelukken

Het halen van een erkend diploma EHBO is een mogelijke bijscholing voor sportmassieurs. Om het EHBO diploma geldig te houden wordt tweejaarlijks herscholing verlangd. Dat heeft voor sportmassieurs een toegevoegde waarde. Medische

ontwikkelingen gaan snel en blijven is belangrijk.

Meer info www.ehbo.nl en www.rodekruis.nl
Sportmassage nummer 9

De erfelijkheid van sportgedrag en psychologisch welbevinden

Hoe komt het dat sommige mensen het heerlijk vinden om uren te sporten en anderen liever lezen of tv kijken? In het proefschrift van Janine Stubbe zijn de resultaten van dit onderzoek beschreven. Tot de leeftijd van 16 jaar zijn de genen geen belangrijke verklaring voor verschillen in sportgedrag. Vanaf 17 jaar worden de genetische factoren belangrijker, rond de leeftijd van 20 jaar bepalen zij voor 80% de verschillen in sportgedrag om vervolgens weer aan invloed in te boeten.

Titel proefschrift: The genetics of exercise behaviour and psychological well-being.
Geneeskunde en sport oktober 2005

'Dialoog maakt het spannend'

Bestaat er in het voortgezet onderwijs een kloof tussen schoolleiders en docenten? Zo ja, wat is er aan te doen? Tijdens een ronde tafelsprek erkennen docenten en schoolleiders dat er een kloof bestaat tussen de beroepsgroepen. Geconcludeerd wordt dat open communicatie en persoonlijke aandacht zeer belangrijk zijn. Relatie binnen de school worden geschaad door 'het vergeten beloften syndroom'.

VO-raad van start

Sinds 30 september 2006 treedt de VO-raad naar buiten als vertegenwoordiger van het gehele voortgezet onderwijs. Belangenbehartiging is een kerntaak. De VO-raad stelt samen met besturen en scholen een beleidsagenda op en vertegenwoordigt haar leden bij de overheid, andere onderwijssectoren en maatschappelijke organisaties.

VO magazine november 2006
Hilde Bax

AFDELINGEN

Cursus EHBO voor leerkrachten LO

Wegens grote belangstelling voor deze cursus is er een extra cursus uitgeschreven. Deze vindt plaats op 14 februari en 6 maart 2007 op het bureau van de KVLO in Zeist. (zie voor de inhoud LO11 of de website)

Voor nadere informatie: Bureau VAS, Corry Dijkstra, tel.: 030 693 7678 of mail naar corry.dijkstra@kvlo.nl

AGENDA

HAARLEM**Nascholing trapezezwaaien**

Op de maandagen 26 maart en 2 april.
Zie website afdeling Haarlem

**LAATSTE PAGINA
DOOR BAUKJE ZANDSTRA**

BESLUITEN WINTERVERGADERING 2006

Tijdens een goed bezochte en in aangename sfeer verlopende 144^e Wintervergadering, die op 16 december plaats vond te Utrecht, zijn een aantal belangrijke besluiten genomen. De ALV heeft unaniem ingestemd met het Reglement KVLO-Registratie. Op de 145^e Wintervergadering zal het reglement - na evaluatie - wederom ter vaststelling geagendeerd worden. Dit betekent dat bevoegde docenten zich vanaf heden kunnen inschrijven in het initiële KVLO-register. Tevens is de Commissie Registratie geïnstalleerd. Deze bestaat uit Mike Schouten (vz), Hilde Bax (sec.), Henk van der Palen (namens ALOCO), Wilt Dijkstra (namens afdelingen) en Berend Brouwer (SLO). Ook de Commissie van Beroep kon worden ingesteld. Deze bestaat uit Wim de Heer, Truus van der Gugten, Peter Snijders Blok, Harry Evers en Marianne van Bussel.

De beleidsnotitie School en Sport 2006-2010 met de titel 'Van deelnemen naar scoren' werd eveneens via unanieme stemming vastgesteld. Hierdoor kan het bestaande beleid betreffende de schoolsporttoeren voortgezet worden en kan het stimulerende beleid ten aanzien van de samenwerking tussen school en sport verder worden uitgebouwd.

VOORKOM SPORTBLESSURES

Er is een nieuwe sporttak gerichte preventiesite in opbouw die zich vooral richt op de bewustwording en preventie van sportblessures bij amateur- en ongeorganiseerde sporters. De site biedt informatie over een goede warming-up, het gebruik van sportmateriaal, fair play en geeft persoonlijke adviezen op maat. De site is ontwikkeld door Consument en Veiligheid en NOC*NSF in opdracht van VWS en ZonMW. De site heet www.voorkomblessures.nl Voorlopig betreft het voetbal, hockey, hardlopen en tennis.

INSCHRIJVING IN INITIEEL KVLO-REGISTER

Docenten die een erkend diploma hebben voor het geven van onderwijs in het vak lichamelijke opvoeding, die het KVLO beroepscompetentieprofiel en de beroepscode onderschrijven en tenminste 0,2 fte werkzaam zijn als leraar in het onderwijs, kunnen zich vanaf 2007 inschrijven. Voor KVLO leden is het

inschrijvingsformulier te downloaden via www.kvlo.nl of op vragen bij het bureau van de KVLO. Inschrijving in het initiële register is gratis voor KVLO leden. Niet-leden kunnen een inschrijvingsformulier opvragen en zich via machtiging voor € 75 inschrijven. Het formulier kan - voorzien van een handtekening - via een antwoordnummer worden teruggestuurd. Na inschrijving ontvangt u een bevestiging. Voor meer informatie zie: LO 12 2006 pag. 33, LO 1 2007 pag. 2, de website en LO 2.

TUSSENRAPPORTAGE TCBA

Eind 2005 werd door OCW en VWS de Tijdelijke Commissie Brede Analyse ingesteld met als opdracht meer inzicht te krijgen in de voorwaarden die nodig zijn om in en rond het onderwijs meer ruimte te creëren voor bewegen en sport. Door de val van het Kabinet is er vervroegd een tussenrapportage verschenen. De voorlopige inzichten zijn dat de samenwerking tussen onderwijs en sport te incidenteel is een meer structurele stimulering en financiering nodig heeft. Tevens is er voor een dagelijks aanbod van bewegen en sport onvoldoende en te weinig gekwalificeerd kader en professionaliteit aanwezig en zijn er meer en modernere sportaccommodaties nodig. De school lijkt de meest geëigende partner om toe te rusten om de doelstellingen te behalen. Conclusies die menigeen niet zullen verrassen maar wel van belang zijn voor toekomstig beleid en de in te zetten middelen bij de Kabinetformatie. Het rapport is onder meer in te zien via www.alliantieschoolensport.nl/knop nieuws, zie kopje: 'scholen geven gemiddeld twee keer per week bewegingsonderwijs'.

SAMENWERKING EN MOGELIJKE INTEGRATIE VSG EN NISB

Op de eerste ALV van de Vereniging Sport Gemeenten (het vroegere LC) is besloten om de mogelijkheid en wenselijkheid te onderzoeken om samen met het NISB te komen tot één landelijke organisatie voor sport en bewegen. Definitieve besluitvorming volgt in het voorjaar.

STUDIEDAG SPECIAAL ONDERWIJS

De studiedag voor het speciaal onderwijs vindt dit jaar plaats in Tilburg op de Fontys Sporthogeschool op 4 april. Het thema van de dag is: 'Het gaat anders'. In LO 2 vindt u de omschrijving van de workshops en het inschrijfformulier.

DAG VAN SCHOOL EN SPORT

In de Nationale Sportweek is donderdag 19 april gekozen als de dag van School en Sport en van de alliantie School en Sport. Voor info en aanmelding van activiteiten zie www.nationalsportweek.nl.

JAAR 2007

In 2007 is het 150 jaar geleden dat lichamelijke opvoeding voor het eerst in het onderwijs werd ingevoerd en 145 jaar geleden dat de KVLO werd opgericht. Een mooie aanleiding om dit jaar extra aandacht te besteden aan ons mooie vak en de beroepsgroep die daarin werkzaam is.

VAS

DE WMS IS EEN FEIT

Na jarenlang getouwtrek over een nieuwe wet medezeggenschap is het dan eindelijk zover! Op 28 november nam na de Tweede Kamer ook de Eerste Kamer de WMS (Wet Medezeggenschap Scholen) aan. Vanaf 1 januari 2007 is daarmee de WMS een feit. Voor wie gaat dit gelden? Wat zijn de grootste wijzigingen? Wat betekent dit voor de medezeggenschapsraad op uw school? Door: Jilles Veenstra

Voor wie?

De wet gaat gelden voor het PO (primair onderwijs) en het VO (voortgezet onderwijs). De mbo-sector doet niet mee in dit traject. Voor deze sector wordt gewerkt aan een regeling op basis van de WOR (wet op de ondernemingsraden). Het hbo doet ook niet mee aan de WMS daar kent men een eigen medezeggenschapsregeling.

HOOFDLIJNEN VAN DE WMS

Gezamenlijke medezeggenschap van personeel, ouders en leerlingen blijft het uitgangspunt in de WMS. Er is niet gekozen voor de vorming van een ondernemingsraad. Wel kan indien de (G)MR dat wenst het overleg met de geledingen afzonderlijk worden gevoerd.

Versterking medezeggenschap van de verschillende geledingen. De personeels-, ouder- en leerlingengeleding hebben in de nieuwe wet zelfstandige instemmingsrechten gekregen. In het voortgezet onderwijs is de zetelverdeling tussen deze drie geledingen volgens de verhouding 2:1:1 (p., o., ll.)! Dit betekent dat er een evenveel leerlingen als ouders in de raad zitting nemen.

Flexibiliteit in de organisatie van de medezeggenschap. Onder het motto medezeggenschap volgt zeggenschap kan de medezeggenschapsstructuur aangepast worden aan de lokale situatie. Deelraden kunnen bijvoorbeeld ingesteld worden op locatieniveau zonder dat daarbij beperkende bepalingen gelden (zoals in de WMO een deelraad pas bij tenminste 600 leerlingen).

Een WOR-conform medezeggenschapsregime. Bij de toetsing van een instemmingsgeschied zal door de geschillencommissie beoordeeld worden of de MR in redelijkheid tot het onthouden van instemming heeft kunnen komen of dat er sprake is van bepaalde zwaarwegende omstandigheden die het voorstel van het bevoegd gezag rechtvaardigen. Dit gaat in ieder geval veel verder dan de tot nu toe min of meer procedurele toetsing van geschillen op basis van de WMO.

Borging continuïteit. Er is daar waar mogelijk aangesloten bij de WMO om te voorkomen dat de hele medezeggenschap op de schop zou moeten.

Eigenstandige rechten GMR. Wanneer er meer dan een school onder een bestuur valt is er op basis van de WMS verplicht een

GMR. Deze GMR treedt in de plaats van de MR-en wanneer het aangelegenheden betreft die van toepassing zijn voor alle dan wel een meerderheid van de scholen.

WERK AAN DE WINKEL?

Vanaf 1 januari heeft het Bevoegd Gezag vier maanden de tijd om een nieuw reglement aan de (G)MR voor te leggen. Vervolgens heeft de (G)MR vier maanden de tijd om te reageren op dit concept reglement. Wanneer de MR met tweederde instemt met het reglement is het daarmee van kracht geworden. Of er veel zal veranderen ten opzicht van uw huidige organisatie van de medezeggenschap zal veelal afhangen van uw lokale situatie. De afdeling voorlichting scholing VAS heeft speciaal voor al uw vragen omtrent de WMS een helpdesk ingesteld, u kunt deze helpdesk bereiken via 030 693 7677 (Jilles Veenstra)! Tevens kan VAS een cursus WMS bij u op locatie verzorgen. In deze cursus wordt ingegaan op de aanleiding, uitwerking en gevolgen van de WMS, waarna vervolgens met u gekeken wordt naar mogelijke gevolgen voor uw organisatie.

CORRESPONDENTIE: vas@kvlo.nl Tel.: 030 693 7677

Advertentie

Brezo Kampen

levert / bedrukt / borduurt

sportkleding
sweaters / t-shirts

met uw schoollogo

Haatlanderdijk 22, 8263 AR Kampen
Tel. 038 - 333 15 35 / Fax 038 - 333 10 91
E-mail: brezo@hetnet.nl / Website: www.brezo.nl

Science, géén fiction

Professionele coaching- en analysesoftware en de bijbehorende hardware.

Video in de les, Video in mijn les?
Kost mij dat niet te veel tijd? Kunnen leerlingen zelfstandig met video werken?
Hoe oud moet je zijn voor effectieve video feedback? Waarom zou ik dat in mijn lessen doen? Kan ik ook voorbeelden afspelen? Mijn school kan dat nooit betalen!
Kan ik plaatjes en tekeningen over de video heen leggen? Hoef ik nooit meer een tape heen en weer te spoelen? Kan ik elk moment van de les achteraf vastleggen?

Kan ik gelijktijdig opnames maken en afspelen???
Dus ik kan met één leerling kijken terwijl de anderen door oefenen en opgenomen worden...en dát zie ik dan ook? Altijd? Dat geloof ik niet.

siliconCOACH timeWARP 2

Dat is misschien wel handig

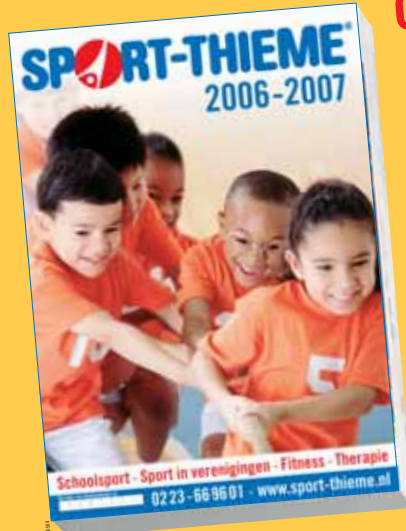
Neem contact op.

Distributie Nederland, België en Duitsland: Visualcoach, Karolusgilden 20, 2353TA Leiderdorp
servicelijn: +316 41767989, info@visualcoach.nl, www.visualcoach.nl

WWW.VISUALCOACH.NL

De grote gratis! catalogus

Alles onder één dak:

- Atletiek
- Ballen
- Balsoort
- Bewegingstherapie
- Psychomotoriek
- Fitness, kracht & vechtsport
- Funsport
- Speelplaatsstoelen
- Gezondheid & EHBO
- Gymnastiek & dans
- Leermiddelen
- Sportplaatsuitrusting
- Starten, meten, markeren
- Therapie
- Turnen
- Verenigings- & feestbenodigdheden
- Vrijetijdsspelen
- Watersport

Nu bestellen: **0223-66 69 01**

SPORT-THIEME®

Schoolsport · Sport in verenigingen · Fitness · Therapie

Sport-Thieme bv · 1784 NX Den Helder · www.sport-thieme.nl

Telefoon: 0223-669601 · Fax: 0223-668091 · info@sport-thieme.nl

SNOWBREAKS.NL

BY ROCKS 'N RIVERS

Schoolkampen in de sneeuw!

ROCKS 'N RIVERS LEDEBOERSTRAAT 68B, 5048 AD TILBURG, NEDERLAND
TEL: 013 4690460, FAX: 013 4690461, E-MAIL: INFO@ROCKS-N-RIVERS.NL
WEBSITE: WWW.ROCKS-N-RIVERS.NL